

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1931 H 7 X

VESTBIRK HØJSKOLE

AARSSKRIFT

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

19

31

Statens pædagogiske Studiesamling
København

VESTBIRK HØJSKOLE

AARSSKRIFT

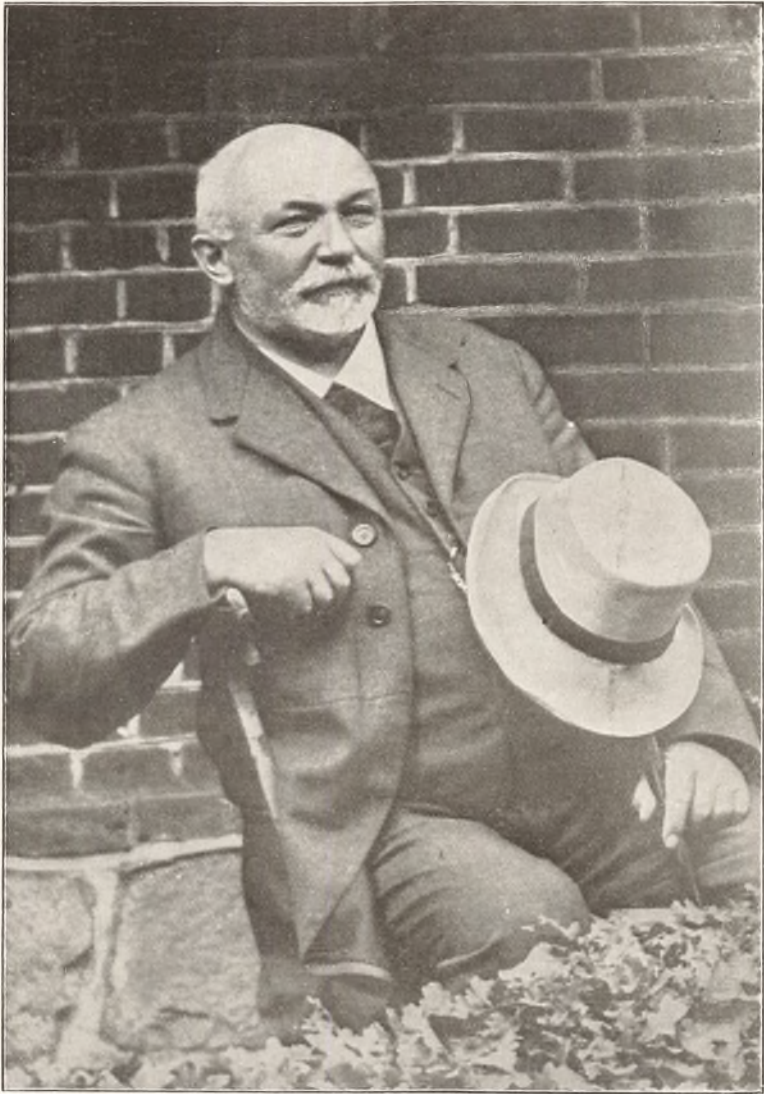
UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

19

31

Statens pædagogiske Studiesamling
København

GRØNVALD NIELSEN

Mindedigt

om

Grønvald Nielsen.

Saa er dit milde Øje lukt,
de dybe Tanker døde,
og al dit Væsens Varme slukt
i Dødens kolde Møde.

Fordi du havde Tro som faa,
du saa igennem Mulmet
ind til den svage Gnist, der laa
og længe havde ulmet.

Og du har smilet sidste Gang
i Glans af Taareskæret,
det Smil, der som en Ungdomssang
bestandig dit har været.

Fordi du havde Tro til Gud
og til hans Gerning, vilde
du bære til al Ungdom Bud
om Idealets Kilde.

Fordi du drak af Sorgens Strøm,
har du saa dybt forstaaet
at røre Glædens Kjortelsøm
og til dens Urkraft naaet.

Nu er dit milde Øje lukt,
din Kamp er endt tillige,
nu er din stærke Sjæl paa Flugt
mod Glædens Himmerige.

Fordi dit Ord Erfaring gav
af det, du havde levet,
skål blomstre som en Aronsstav,
hvad du i os har skrevet.

Men dig vi ærer allerbedst,
om vi holdt det i Live,
som du os gav — i Nød og Fest —,
saa helt det vort kan blive.

(Efter „Fyns Tid.“)

Karen Hildebrandt,
Elev 1920.

Grønvald Nielsen.

Nogle Mindeord.

Ved Grønvald Nielsens Død er vi — hans gamle Elever og Venner — blevet meget berøvet og føler os fattige, og det vil tage lang Tid, inden vi kan gøre os fortrolige med, at han er borte, at han ikke mere færdes paa Skolen i Vestbirk, som han har skabt, og hvortil vore Minder om ham især er knyttede. Vi vidste jo nok, at han var bleven svag, at den legemlige Kraft efterhaanden havde tabt sig meget, og at han egentlig var kommen dertil, at Døden kunde komme, hvad Øjeblik det skulde være. Men alligevel var det overraskende, da Budskabet om hans Død kom, og vi skulde til rigtig at begribe det. Vi havde det vist for en stor Del saaledes, at i Dagene derefter var han ikke meget ude af vore Tanker, og det blev ved, ogsaa efter Begravelsen. Minderne kom i Rad og i Række. Der var saa meget i ens Liv, som havde med denne Mand at gøre. Det kan *den* især tydeligt føle, som har været hans Elev i de unge Aar, derefter i op mod en Snes Aar været Lærer ved hans Skole, har boet i hans Hjem og spist ved hans Bord, har været hans nære Nabo, har kendt ham privat baade til Hverdag og i Fest, har set ham i Glæde saa vel som i Sygdom og Sorg, har hørt ham tale og har talt med ham om, saa at sige, alt, har rejst sammen med ham i fremmede Lande og i vort eget, har læst det aller- meste af, hvad han har skrevet, og været optaget i hans nære Vennekreds mere end en Menneskealder. Den, der har det saaledes, bliver ikke saa snart færdig med Grønvald Nielsen. Der er meget at samle, hvis hans Billede skal komme tydeligt og klart frem; men det skal der nu slet ikke være Tale om at gøre her ved denne Lejlighed; thi det kan ikke gøres i Korthed. Han var en saa mærkelig og mangfoldig Personlighed, hans person-

lige Liv har været saa bevæget, han er bleven ført i Forhold til saa mange forskellige Mennesker og har givet sig selv og sin Verden i Taler og i Bøger i saa udstrakt Grad, at den, der vil samle dette, maa have god Tid og bruge mange Bogsider dertil.

Da Grundtvig var død, sad en Kreds af hans Venner og talte om ham og om det store Savn, han efterlod; men saa var der en, som sagde: „Lad os nu ikke se saa meget paa, hvad vi tabte ved hans Død, men mere paa, hvad vi vandt ved hans Liv“. Disse Ord har Grønvald Nielsen citeret i en af sine Taler for at lære sine Elever, hvordan de skulde bære sig ad, naar en af deres Venner var gaaet bort, og derfor vil vi anvende disse Ord over for ham selv, nu da han er død. Vi vil ikke fortabe os i, hvad vi, hans Elever, har tabt, hvad den gamle Skole i Vestbirk har tabt, ja, hvad vort Folk har tabt ved hans Død; men vi vil se paa, hvad vi vandt ved hans Liv, hvad han lærte os i Ord og i Gerning, for at vi i nogen Maade kan blive taknemmelige Mennesker, som han var det i saa høj Grad.

Grønvald Nielsen har boet midt i sit Folk, og han har gjort sin Gerning for alles Øjne. Derfor vil alle have et Indtryk i det rent ydre af, hvad han har virket. Næsten ti Tusinde af hans gamle Elever er spredt ud over Landet; Hundredtusinder af danske Mænd og Kvinder har hørt ham tale ved Møder; thi han var den Højskolemand i Danmark, som havde holdt de fleste Foredrag; hans Bøger er en kær Læsning i mange, mange Hjem, og i Vestbirk ligger den Skole, som han i det store og hele har skabt, og som ved hans Virksomhed er vokset fra en ringe Begyndelse i en enkelt Bygning til et Omfang, som betegnes af en hel By af Bygninger, og samtidig tog han levende Del i, hvad der paa Folkelivets Omraader rørte sig i hans Egn og hans Land. Ja, det er det ydre, og enhver kan forstaa, at den Mand har ikke sparet sig selv. Men bagved ligger noget indre. Hvad var det, der gjorde, at Arbejdet lykkedes saa vel og blev saa omfattende, og hvilke var de Livskilder, han øste af saaledes, at Kræfterne kunde slaa til, og Modet kunde staa sin Prøve?

Her maa vi sige, at Grønvald Nielsen var rigt udrustet til sin Gerning fra Naturens Haand.

Krumstrup Mølle.

Han var Barn af den fynske Jord — født paa Krumstrup Mølle, Ryslinge Sogn, den 23. December 1857 — og af det fynske Folkesind — hans Forældre var fynske Bønder og stammede fra fynske Bønder. Han havde Fynboens lette, muntre, „sorgløse“ Sind, hans Søndagsglæde, hans Frodighed i Sindet, hans Rigdom i Følelsen, hans levende Fantasi og livlige Temperament.

Naar Grønvald Nielsen saa ofte citerede og vendte tilbage til et Vers som dette:

„Det lifligste Solskin fra Vuggen til Baaren
er Smil gennem Taaren —“

saa aabenbarede han her igennem som i et Glimt baade det fynske Landskab med dets lyse, blide Skønhed, naar Sommerbygen er drevet over, og Solen paa ny skinner over Hegn og Haver, mens det drypper fra Buske og Træer, og det bløde, smilende fynske Folkesind, hvor det tunge opløser sig i Harmoni, hvor Taaren og Smilet er nær hinanden som hos Barnet.

Grønvald Niensens Sprog fornægtede sig ikke. Han beholdt sit fynske Tonefald, det syngende, elskværdigt „snøvlende“, som er saa morsomt vennesælt, og som vist umiddelbart tiltrækker, ogsaa Jyderne, fordi det er, „som om det ved sin Klang alene vilde fortælle om en hemmelig Lykke eller betro en noget.“

Naturen havde ikke været karrig mod Grønvald Nielsen,

men tværtimod givet ham rige Gaver. Og ved Siden deraf fik han rige og lykkelige Kaar sin Barndom og Ungdom igennem.

Han havde gode Forældre og et godt Barndomshjem. Det har vi fra hans egen Mund ved mange Lejligheder, og det har vi skriftligt baade i Prosa og paa Vers. Han indleder „Minder fra min Barndom og Ungdom“ med dette Vers:

„Tak Moder skøn og Fader kære
for Alvorsord og stille Bøn.
Det siges skal til eders Ære,
at bedre Kaar fik ingen Søn.
Hos jer ved Hjemmets ringe Bord
blev Fædreland et helligt Ord.“

I økonomisk Henseende har Hjemmet vist ikke, i alt Fald ikke til at begynde med, været, hvad man kalder rigt; men det har været jævnt velstillet, og med Flid og Sparsommelighed har Forældrene skabt ham et Hjem, hvor der i rent ydre Henseende intet manglede.

Moderen, Christiane Nielsdatter Faber fra Lørup, var „en arbejdsom, gudfrygtig og meget godgørende Møllerkone.“ Hun havde meget at ordne, ikke blot et stort Hus med mange Tjenestefolk og Møllegæster — disse sidste skulde altid have Smørrebrød og Kaffe og snakkes med — men ogsaa Maltgørriet, som hørte til Vandmøllen. Men hun fik altid Øjeblikke, hvor hun kunde tage sig af sin Dreng, fortælle for ham og samtale med ham.

„Jo ældre jeg bliver, des dybere glider hendes Billede ned i min Sjæl, og des større bliver Hjælpen, som hun yder mig“, skriver han, og om hendes Æmhed, hendes Opofrelse, hendes aandelige Redelighed og levende Tro har han mange taknemmelige Ord at sige.

Faderen, Niels Pedersen, var et levende Menneske, stærkt optaget af offentlige Spørgsmaal, men alligevel en god Hjemmets Mand, der først og fremmest passede sin egen Bedrift. Han kunde synge og var rig paa smaa morsomme Historier, som han fortalte godt.

Om Travlheden og Livet i Krumstrup Mølle havde Grønvald Nielsen mange Minder, men især om Herregaarden Krumstrup

Hjemmet paa Egebjerg Banker.

med sine „fine“ Folk og sine mange Spøgelseshistorier. Der var meget Mystik paa dette Sted.

Da Grønvald Nielsen var fem Aar, købte hans Forældre Egebjerg Mølle ved Svendborg, hvortil der hørte en lille Landejendom, og fra nu af var han knyttet til dette Sted med stærke Baand. Fra dette sit Barndomshjem havde han en vid Udsigt over et saare skønt Landskab: Sydfyn med sine Skove, Søer, levende Hegn, Møller og Kirker. Derfra saas Bregninge Kirke paa Taasinge, Ærø med de gule Rapsmarker, Smaaøerne mod Sydvest og længst ude Lysabild Kirke paa Als. „Havet laa søm en yndig Ramme om dette lave frugtbare Sydfyn. Havet med de mange hvide Sejl. Hvis jeg virkelig ejer en lille Gnist af Poesiens hellige Ild, saa staar jeg i Gæld herfor til denne min Hjemegns herlige Natur.“ „Her maa jo alle Mennesker blive Digtere“, sagde Peter Bojsen, da han saa denne Egn.

Det mest afgørende, som mødte Grønvald Nielsen her paa dette Sted, var det, at han kom i Egebjerg Friskole og fik Jørgen Pedersen til Lærer.

Forældrene hørte til Birkedals Kreds i Ryslinge. Birkedal havde døbt ham, og han havde engang som lille Dreng været med i Kirke i Ryslinge. Forældrene blev ved at have Forbindelse med Ryslingekredsen og fik nu Samkvem med de aandeligt vakte paa Egnen her. Grønvald Niensens Fader var en be-

Egebjerg Friskole.

gejstret Tilhænger af Friskolesagen og var med til at oprette Egebjerg Friskole, og derfor sendte han sin Søn i denne Skole, hvor han blev undervist af Jørgen Pedersen i fire Aar, og blandt alle de Lærere, som Grønvald Nielsen har haft, synes Jørgen Pedersen ham at være den, der har præget ham dybest og givet ham mest.

„Jørgen Pedersen var ikke en pædagogisk Haandværker, som med opøvet Færdighed kan proppe Kundskaber paa tomme Flasker. Nej, han var Kunstner, haandterede Børn og Ungdom som vaadt Ler i Opdragelsens Atelier. En utrættelig Forkynder om den Livets Herlighed, som han troende, villende, elskende havde lagt ind til sit varme Hjerte. Vokset op mellem jævne Slidere kom han i sit Skolesyn tidlig til at sætte Virkeligheden højt over alle Teorier; den gode danske, kristne Moder foran Professoren; Hjemlivet højere end Skolen; Mennesket langt foran Samfundet og Staten; Hjertet over Forstanden; Samvittigheden foran Videnskaben. Saadan omtrent var hos ham den pædagogiske Rangforordning.“

„Friskolen holdtes i en lille uanselig straatækket Bygning med smaa Vinduer og skæve Stolper, omgivet af Valnød-, Kastanie- og Asketræer. Der var lavt til Loftet; men hvor blev Verden stor og vidunderlig, naar vi hørte om det dejlige, men tabte Paradis, om Jødefolkets store Mænd, Vorherres Vandring

paa Jorden, om Frode Fredegod, Thorvald Vidførle, Hoiger Danske og alle Historiens levende Skikkelser.“

„Vore Forældre kunde fortælle om, at de somme Tider græd, naar de skulde i Skole. Lærer Halvorsen i Ryslinge havde slaaet Moder saa haardt i en Hovedregningstime, at hun i nogle Dage maatte holde Sengen. Fra min Skolegang hos Jørgen Pedersen mindes jeg kun to sørgmodige Dage. Da laa Sneen saa højt, at Moder fandt det uforsvarligt at sende mig af Sted. De to Dage sad jeg hjemme og græd. Det Glædesblus, som Grundtvig og Kold tændte i den fri Skole her i Danmark, har vist intet Sted blusset klarere end i Egebjerg Friskole. Der mødtes vi Dag efter Dag med ham, som ved sin ejendommelige Personlighed holdt os i Ærefrygt, Lydighed og Glæde. Vi elskede Jørgen Pedersen! Hans Taalmod, Ordenssans, Arbejdsevne og Forstaaelse af Barnesindet, først og sidst hans Hengivelse i sit Livs store, ansvarsfulde Gerning — altsammen laa det over os som en Jernvillie, der ikke kuede, men ildnede op og æggede til Arbejde. Ingen af mine Læremestre har som han vakt min Videbegærlighed, forsynet mig med „aandeligt Gribetøj“ — for at bruge Kolds Udtryk. Jørgen Pedersen slog mig i Gang. Hans er Æren.

Ramseriet var naturligvis banlyst; men vi lærte at synge uden Bog en Mængde Salmer og danske Sange, samlede det op med Hjertet. Det er ingen Overdrivelse, naar jeg hævder, at Jørgen Pedersen var en Mester i Fortællingens Kunst. Han lærte os ret at kunne høre, men glemte derfor ikke, at vi skulde opøves i at læse godt indenad i en Bog. Han var selv en ypperlig Oplæser, og i Regelen fik vi en Times Oplæsning hver Skoledag. Ofte tiggede vi ham om at blive ved saa længe, at Mørket faldt paa, og vore Forældre maatte ud for at lede efter os.

Hvor var det lykkelige Dage!

Da lukkedes Porten op til Bøgenes Eventyrland, hvor rige og fattige kan glæde sig lige meget, hvor det dufter som fra Edens Have, og hvor Kundskabstræets Frugt ikke er forbudt, men smager lifligt og virker nærende.

Som en fuldtro Discipel af Kold byggede Jørgen Pedersen Skolearbejdet paa det jævne; men hans Personligheds formende

og skabende Kraft lagde Værdighed derover. Faa Lærere gjorde det bedre end han. Han agiterede med sin Personlighed paa en saadan Maade, at vi, hans Lærlinge, kom til at hungre og tørste efter Kundskab, Stemning, Livsvisdom. Vi har aldrig — end ikke i vore daarligste Tider — nogen Sinde kunnet ryste ham af os.“

Og han slap ikke sine Elever i Overgangsalderen og den gærende Ungdom, men blev dem en kærlig og myndig Raadgiver og en faderlig Ven, naar det kneb. „Han tog os fast i Haanden og ledte os hen til Livets friske Kilder i Kristenlivet, Historien og Poesien. Og hvad han gav, det holdt saa godt, alt som Aarene skred. Derfor vokser hans Personlighed for os jo længere vi lever.“

„Du er i alt, hvad vi har levet,
hvad vi har talt, hvad vi har skrevet.“

Jeg har her igen ladet ham med sine egne Ord give sin Skole Vidnesbyrd. Han karakteriserer her ikke alene sin Skole, men ogsaa sig selv: Den villige Lærling med det aabne, lyttende Sind og med den hungrende og tørstende Sjæl efter Liv og Viden. Og vi forstaar vel, at han aldrig var bleven den, han blev, hvis hans Livsens Vej ikke var gaaet igennem Egebjerg Friskole.

Han blev forberedt og konfirmeret af den gæve Pastor Brandt i Ollerup, kom baade i Barndommen og den første Ungdom i gode Hjem og blandt gode Kammerater og blev derved saa vel som gennem sit eget Hjem og sin Skole ført hen til Birkedal og Livet i Ryslingemenigheden. Forældrene tog ham med til Ryslinge den 8. August 1866, da Nazarethkirken blev indviet, og Grønvald Nielsen har aldrig hørt Mage til Salmesang. Og som Birkedal prædikede! Drengen lovede sig selv, at her vilde han altid gaa i Kirke, og gennem mange Aar kom han der ofte.

„Jeg hørte Birkedals billedrige Forkyndelse, hans varme Vidnesbyrd. Det var ogsaa gennem disse Prædikener, at jeg første Gang blev mindet om H. C. Andersen og Øhlenschläger og fik Lyst til at læse deres Digtværker. Her var altid Højtid, Fest, Glædesstemning, Musik i Hjerterne. Og hvor har disse

Søndage efterladt mange rige Minder! Hvor ofte sagde jeg ikke til mig selv, naar Gudstjenesten var endt: „Ja, hvad du saa end kommer til at arbejde med i Verden, dette vidunderlige skal du altid være trofast imod.“

Allerede fra Drengæarene drømte Grønvald Nielsen om at blive Højskolelærer. Jørgen Pedersen var Elev af Kold og kastede ofte dragende Glans over Højskolens Arbejde; men Forældrene holdt paa, at han ikke maatte komme paa Højskole, før han var 17—18 Aar og havde tjent, hvad det vilde koste. Han arbejdede da nogle Aar, dels hjemme, dels ude, ved Landbruget og Møllерriet, og han lærte som Møllekusk Egne og Egnes Folk at kende.

I 1874 var han med til det store Vennemøde i Odense. De mange Mennesker, Talernes Stemning og rige Fylde og den mægtige Sang greb Grønvald Nielsens unge Sind. Da Mødet ud paa Aftenen var endt, gik han med et Par Venner ud i den lyse Nat i Stedet for at gaa i Seng. De talte, de tav, og de vandrede ud forbi Dalum og længere endnu. Hvor langt de kom, eller hvor de havde været, erindrede Grønvald Nielsen ikke; men de kom først tilbage til Flakhaven ved St. Knuds Kirke, da Dagen rødmede i Øst, og Fuglene i Buskene begyndte at synge.

Vinteren 1875—76 blev han saa Elev paa Vejstrup Højskole, hvor han kom i gode Hænder og sikkert var en dejlig Elev at have med at gøre.

„Herlige Vejstrup med dit Brejdablik,
over Bøg og Bølgetop blide Kaar du fik.“

Der var Forstander Jens Lund, en Riddersmand uden Frygt og Dadel, en af de fineste Karakterer blandt de danske Højskolemænd; der var den rigt begavede Husfrue, Sofie Lund, med sine sjældne Evner til at vejlede unge Mennesker med et gærende Indre og Længsel ud over de høje Fjelde; der var Lærer N. K. Andersen, der underviste saa godt, og i hvis Hjem der var saa rart at komme; der var Valgmenighedspræst Rasmus Pedersen, hvis inderlige Forkyndelse og fine Menneskelighed betød saa meget; der var den mærkelige Friskolelærer Rasmus Hansen og hele den stærke Tradition fra de gudelige Forsamlings Tid, fra Friskolens og Valgmenighedens første Tider

Vejstrup Højskole.

— alt dette i Forbindelse med Højskolelivets Stemning og Kammeratskabets Varme gav Grøde og Vækst i Grønvald Niensens Sind og bar fremad mod Fremtidsmaalet.

Sommeren derefter læste han hos Jørgen Pedersen i Egebjerg og hjalp til i hans Skole, gjorde et længere Besøg hos Farbroderen i Vissenbjerg Sogn, tog Høstarbejde for at tjene lidt Penge og foretog derefter en Kjøbenhavnsrejse, mest til Fods, saa han kunde dvæle paa de historiske Steder saa fyldigt som muligt: Sorø, Fjenneslev, Ringsted og Roskilde. Han boede hos gamle Vejstrupelever og levede tarveligst muligt, ogsaa i Kjøbenhavn, hvor han desuden boede gratis hos en teologisk Student.

Om Vinteren var han igen Elev og en Slags Hjælpelærer paa Vejstrup, og derefter om Sommeren Soldat, Korporalselev om Vinteren og saa Korporal næste Sommer.

I 1867 havde Grønvald Nielsen mistet sin Fader. Hans Moder giftede sig igen med Lars Johansen, i hvem han fik en god Stedfader; men i 1879 døde Moderen. Grønvald Nielsen kom hjem og fik hendes Afskedshilsen, inden det skete. Samme Aar rejste han til Askov Højskole som Elev og skulde samtidig undervise i Gymnastik. Hermed begynder hans Forbindelse med Jylland, den Forbindelse, der — med Afbrydelse af et Par Udenlandsrejser, to korte Ophold i Vejstrup og et Ophold paa Kjøben-

havns Højskole — varede ved, indtil han nu i Efteraaret en Oktoberdag lukkede sine Øjne og blev sænket ned i Jyllands Jord paa Østbirk Kirkegaard. Men man maa sige, at hans fynske Fødestavn med rund Haand havde skænket ham rige Gaver. Den havde ladet ham vokse op i Danmarks mest yndefulde Egn, det blide smilende Sydfyn med sine pyntelige Bindingsværkshuse, med Æblegaard og Humlehave, med Rosenhække og Syrenhegn, med venlige Marker og blomstrende Moser, med blødt afrundede Bakker og Ellekrat, hvor Nattergalen synger i den korte lyse Sommernat, det smilende Sydfyn, der omrandes af blaat Vand og grønne Øer.

Den havde ladet ham vokse op i en livlig og fornøjelig Befolkning med et venligt og frodigt Gemyt.

Chr. Richardt har i et Digt om det danske Land karakteriseret Fyn som Husets voksne Datter, og det er egentlig ganske slaaende:

Fyen er den voksne Dotter,
 ivrig, fuld af Il.
 Smuk hun er og rundt hun skotter,
 let til Graad og Smil.
 Snart hun haster til Forsamling,
 snart hun stirrer ud mod Skamling,
 snart hun mellem Humleranker
 Fortidsminder sanker.

Han havde faaet et godt Hjem med dygtige, stræbsomme, alvorlige Forældre, som søgte hen, hvor det aandelige Liv rørte sig rigest, som bragte Ofre for at faa en god dansk Børneskole, og som lod deres Dreng færdes frit og lære Omgivelserne at kende.

Og han havde gaaet i en af de bedste Friskoler paa Fyn, hvor Religionen, Historien og Poesien var de bærende Magter i Undervisningen; men hvor de praktiske Færdigheder og de nyttige Kundskaber ikke blev glemt eller forsømt. Og endelig nævner vi Ryslinge og Vejstrup, Navne med fortryllet Klang i Grønvald Nielsens Øre, Navne med et rigt og stærkt Indhold, naar vi tænker paa det aandelige Livs Udvikling paa Fyn, paa de gudelige Forsamlings grødefulde Jordbund for den grundtvigske Vækkelse.

Kunde man næsten tænke sig bedre Barndom og rigere Ungdom end Grønvald Niensens! Han havde i Sandhed faaet Lejlighed til at mætte sig ved levende Vandstrømme. Han havde oplagret Lys og Glædeskilder i sin Sjæl, saa der var noget at tære paa i Fremtiden. Og i et varmt Ungdomsvenskab havde han lært og oplevet Glæden ved at dele sin aandelige Rigdom med andre.

Livets Alvor havde han ogsaa lært at kende. Han havde haft de unge Hjerters almindelige vemodige Oplevelser; han havde haft sin Storm og Trængselstid, da det gjaldt at finde sin Livsvej, og i hans Barnesjæl havde Fædrelandets Sag og vor folkelige Alvor sænket sig dybt hin Dag, da Budskabet om Frederik den Syvendes Død kom til hans Hjem, og Faderen standsede Møllen for at gaa ind og sætte sig stille ned, idet han udrød: Nu vil det snart bryde løs! Og saa kom Krigen. I de mørke Aftener kunde de fra Dagligstuevinduerne se Granatilden paa Dybbøl og høre Kanonerne dumpe Drøn. En Aften havde Forknytheden særlig bemægtiget sig Sindene; men da gik Moderen hen og lagde sin Haand paa sin Mands Skulder og sagde: „Med Guds Hjælp, Niels, skal det nok igen blive godt for Danmark“.

„Aldrig har nogen Tale om vort Fædreland gjort et dybere Indtryk paa mig end denne. Jeg tror, at det var den, som stærkere end noget andet førte mig ind i Folkehøjskolens Arbejde,“ siger han om dette.

Han havde ogsaa mistet først sin Fader og nu sin Moder. Altsammen havde det modnet ham, men ikke knuget ham ned. En klar Himmel hvælvede sig over ham, da han sagde Fyn Farvel for at drage til Jylland.

Naar Grønvald Nielsen senere elskede Digtet: „Jeg har baaret Lærkens Vinge“ saa højt og sang det saa tidt, var det naturligt, fordi hans Liv havde lært ham at forstaa det saa godt, og vi andre vil kende hans Ungdom i de to første Vers — og maaske særlig i det andet:

Jeg har følt, jeg har kun hjemme
der, hvor Sang og Glæde bor.
Genlyd af min Ungdoms Stemme
altid følger mig paa Jord.

Vestbirk Højskole 1886.

I Vinteren 1879—80 var Grønvald Nielsen Elev paa Askov Højskole, og det blev en god og frugtbar Tid for ham. Da Skolen sluttede i April, rejste han mod Nord gennem Vestjylland til Thisted og derfra videre til Frederikshavn og i en forrygende Storm over Kattegat til Norge. Nu tilbragte han en dejlig Sommer i Norge, hvor han ikke alene lærte Naturen og Folkelivet at kende; men hvor han ogsaa sluttede Venskab med Mænd som Ullmann, Arvesen og Oddmund Vik.

Vinteren 1880—81 var han Lærer paa Vejstrup Højskole, og næste Sommer drog han til England med et længere Ophold i Newcastle. Fra England gik Vejen igen til Vejstrup, og derfra til Kjøbenhavn med Lærervirksomhed ved Falkenstjernes Højskole fra Oktober 1883. I Efteraaret 1886 brød han op for at overtage Vestbirk Højskole, som han ledede til 1920 og var Lærer ved til 1931.

Grunden for det udmærkede og i mange Maader storstilede Højskolearbejde i Vestbirk var lagt i Barne- og Ungdomsdagene paa Fyn; den særlige Uddannelse til Gerningen havde han i nogle Vandreaar hentet sig ved frie Studier i Ind- og Udland, samt ved Lærervirksomhed i Vejstrup og Kjøbenhavn. Han var ganske og aldeles et Friskolebarn, der uden nogen som helst

Eksamen havde hævdet sin Plads som en udmærket dygtig Lærer. Og da han nu fik sin egen Skole, viste han baade som Leder og som Lærer, at det ikke er Eksamenspapirerne, der er det afgørende, hvor det gælder at øve Skoleværk og vinde sine Elevers Anerkendelse.

Som Grønvald Nielsens *Elev* maatte man lægge Mærke til og erkende hans dybe Forstaaelse af de unge med deres Drømme og Længsler, deres Haab og Bekymringer, deres Sejre og Fald. Det var, som om han kendte det altsammen

fra sit eget Liv, og derfor kunde han forstaa, hjælpe og trøste.

Man maatte beundre hans Lærergave, hans Friskhed og gode Humør, hans ejendommelige Veltalenhed og omfattende Viden, hans dybe Ærbødighed for aandeligt Arbejde og følsomme Sans for Livet under alle dets Former, hans levende Sympati for dem, der maa leve under Tryk og Modgang — personligt, socialt og nationalt — hans Kærlighed til Frihed og Ret, hans Harme over Undertrykkelse og Uret, hans dybe Grebetshed af Historiens Tale, hans straalende Glæde over Poesiens gyldne Skatte og hans stærke Tro paa Guds Kærlighed og Naade. Alt dette mødte os fra Dag til Dag, naar vi sad under hans Talerstol, mødte os paa en Baggrund af dyb Taknemmelighed mod Forældre, Venner og Lærere i Ryslinge, Egebjerg, Vejstrup og Askov og det Liv, som derigennem havde mødt ham selv med saa megen Rigdom, og som det var ham en saa stor Glæde at dele med andre.

Som Grønvald Nielsens *Medarbejder* maatte man lægge

Kristine Grønvald Nielsen.

Grønvald Nielsen i 90'erne.

Mærke til og beundre det samme; men nu mødte man det paa en ny Maade og paa nærmere Hold. Hans rummelige Frisind viste sig derved, at han kunde lade andre komme til at faa fat paa, hvad de gerne vilde arbejde med, og han gav dem Lejlighed og Lov til frit, trygt og selvstændigt at give sig hen i dette Arbejde og føje det ind i det mangfoldige Skoleliv efter bedste Evne og under eget Ansvar. — Han respekterede sine Medarbej- deres Arbejde og viste dem Tro og Tillid.

Ved at leve i hans Hjem og dele hans Arbejde lærte man at kende og vurdere hans enestaaende Flid, hans store Belæsthed og omfattende Interesser, hans Vennesælhed og hyggelige Hus- faderlighed, hans Glæde ved at hjælpe og trøste, hans mageløse Sjælsstyrke til at bære Livets Modgang og se Virkeligheden i Øjnene, hans rørende Lyst og Trang til med et Smil og et ven- ligt Ord at vise hver enkelt i det store Maskineri: i Stuer og Køkken, i Stald og i Have, i Skolestue og Tegnesal, at han skøn- nede paa dem og forstod, at hvis de ikke hver især paa sin Plads gjorde deres bedste, kunde det slet ikke gaa. I Pengesager var han aldrig kneben, naar det gjaldt Skolens Udstyr og Trivsel og Lærernes Løn; han sparede heller ikke, naar det gjaldt at købe nye Bøger for at kunne være paa Højde med, hvad man burde vide, eller hvis det gjaldt ved Udenlandsrejser at udvide sin Horisont eller faa sine syge Nerver bragt lidt til Ro. Men i det daglige, med sin egen Person og de mange Smaating var han nøjsom og sparsommelig.

Grønvald Nielsen havde paa en god Maade altid travlt og var stærkt fremadrettet i sin Virksomhed; men det betød ikke, at han prægede Dagen med Uro og ikke havde Tid til at sam- tale med sine Elever, til at drøfte alvorlige Spørgsmaal med en Medarbejder eller til en hyggelig Passiar ved en Kop Kaffe og

en Pibe Tobak inde i Dagligstuen. Nej, det var blot naturligt for ham at have Dampen oppe og Fart paa — han var jo Fynbo.

Var han ude paa sin daglige Spadsere- tur til Torp Sø, langs Gudenaå eller Marken rundt, gik han hurtigt.

Var der kommen en ny Bog af Interesse, læste han den med

Opmærksomhed og kunde hurtigt faa den til at føje sig ind i Arbejdet og tjene hans Sag. Havde han fattet

en Plan eller faaet en god Ide — som Fynbo havde han jo en rig og levende Fantasi — ja, saa skulde den helst gennemføres med det samme. Naar han da mødte den jyske Sindighed og Sendrægtighed, kunde han være lige ved at fare i Flint; men i næste Øjeblik gik han helt godt i Spænd med det jyske Sindelag.

Han brugte ofte Vendingen: at have sin Haand fast om Tidens Puls. Den er betegnende for ham selv. Tidens Røre og Spørgsmaalenes Spænding satte hans Sjæl i Svingning og fik dens Streng til at klinge med en egen Klang, og ofte gav Lidens- skaben en stærk Bølgegang i hans Tale. Der var noget, han vilde. Der var egentlig i god Forstand altid „Agitation“ i hans Taler og Foredrag. Han tjente et bestemt Formaal, rettede Lyset mod bestemte Punkter og søgte mere at overbevise ved stemningsbetonede Ord og festlige Citater fra Digterne end gennem sindrigt udredede Beviser og logiske Slutninger. Han var ikke nogen Kampens Mand, i alt Fald ikke som ældre, og blev det mindre og mindre med Aarene; men han gik ikke af

Grønvald Nielsen omkring 1910.

Grønvald Nielsen i Haven.

Vejen for Kampen, tog dens Vilkaar, naar det skulde være, og brugte sine Vaaben med Dygtighed; men han elskede det fredelige Arbejdsliv og det at kunne hygge sig blandt gode Venner. Var der noget, der gned og gnavede i det store Maskineri, kunde det ganske forstyrre hans Velvære og ødelægge hans Arbejdsevne. Det gode Sammenhold i Arbejdet, Tillid og Tryghed i Samlivet glædede ham og var ham en Livsfornødenhed. Som han elskede det til daglig paa sin Skole, ønskede han det gennemført og virkeliggjort i det offentlige Liv. Kræfterne

maatte finde hinanden i fri, frugtbar Samvirken og ikke slide hinanden til døde i Strid.

Selv trængte han til Venskab og Hjælp. Derfor aander hans skrevne Erindringer dyb Taknemmelighed mod alle dem, der har hjulpet ham og lettet Livet for ham, og var der dem, som han ikke fik sagt det, saa ved vi, at han følte Taknemmelighed over for dem. Mennesker, der lever tæt op ad hinanden, har let ved at finde hinandens Fejl, splittede og mærkede, som vi alle er af Svaghed og Synd. Grønvald Nielsen har lært os hellere at søge det værdifulde og regne med det end at fordybe os i Menneskenes Fejl. Det er en god Lærdom, og jo bedre vi bliver til at efterleve den, des bedre vil det være for os selv, og des sandere vil det Billede af Livet blive, som vi faar frem.

Grønvald Nielsen var Folkeoplyser med Liv og Sjæl, og som Højskolemand synes han at være kommen paa sin rette Hyide,

Grønvald Nielsen paa Talerstolen.

saa vidt vi kan se. Paa Talerstolen hjemme i de unges Kreds og ude i Forsamlingshusene med tæt besatte Bænke nær opad Talerstolen, der hørte han hjemme, der levede han, og der fik han hjemlig og hjertelig Forbindelse mellem sin Verden og sine Tilhøreres. Han talte bedre end han skrev, og i det allermeste af, hvad han har skrevet, kan vi føle, at det er skrevet for at blive sagt; det er det skrevne Foredrag. Hans Veltalenhed var af en egen Art. Den gik ikke den lige Vej mod Maalet for hurtigst muligt at naa dertil. Nej, selve Vejen og dens Omgivelser var saa fuld af morsomme og smukke Ting og gav Anledning til saa fornøjelige Oplevelser, at man maatte have alt det med: smaa Udkig gennem Hegnet til skønne Landskaber, Sidespring og et Øjeblikks Dvælen i en Solskinskrog, en Sammenligning mellem noget paa den ene Side af Vejen, hvor man var, og noget i det andet Hegn, der saa gav Anledning til en *ny* Overraskelse — saaledes bevægede man sig muntert fremad og var ved Maalet, før man vidste det. Naar han ikke havde Skole eller ikke var ude til Møder, længtes han efter sin Talerstol og sin Tilhørerkreds og stak helst af til Udlandet for ikke at længes for meget.

Paa Trappen. 1931.

Paa Talerstolen rejste han Spørgsmaalene i sine Tilhøreres Sind og belyste dem: indad de personlige med Tro og Tvivl og Forhold til andre Mennesker, og udad de menneskelige Sager, de nationale og sociale Spørgsmaal, og han æggede til Deltagelse i Arbejdet for at skabe Menneskene bedre Kaar, og især skabe dem bedre Kaar, der lever som Skyggeplanter i en Urskovs Indre. Der var nok at arbejde for: „Hvis ej der var noget at stride for, hvad var da vel jeg og du.“ „Kast mig paa Baalet som Ved,

bare Slægterne tændes deraf.“

„Man maa række sig selv som et nærende Brød mod sin Samtids altid skrigende Nød.“

Ja, saaledes brugte han Digterne i sin Oplyselse og Vækkergerning, og vi tør sige, at i denne sin Gerning var han — trods alt — et glad og lykkeligt Menneske, fuldt og fast overbevist om, at dette Liv er vel at leve værd, selv om vi alle kommer fra Kampen med Skrammer.

Vi ved, at det kostede, og at vor afdøde Ven blev en tungt prøvet Mand, vel forfaren i Sorg og Trængsel. Vi har undret os over, at han ikke blev haard og bitter, ikke blev slaet ned og knuget i Støvet; men vi ved, at han bar sin Skæbne smukt og mandigt, uden Jamren og med løftet Hoved, og vi forstod, at han her fik Brug for de Livs- og Lyskilder, han i sin fynske Ungdom havde fundet ind til, havde drukket af og lært at værdsætte: Huskapellet, Lønkammeret, Menigheden, hvor et svagt og kæmpende Menneskebarn i Bøn og Bekendelse faar levende Forbindelse med Gud og dermed Kraft til at leve sit Liv. Og mens Aar lagde sig til Aar, lærte han at forstaa, at Bronson kunde synge:

„Vor Trængsel er en Gave af Jesu milde Haand, et Tegn, som de skal have, der drives af Guds Aand.“

Og han oplevede, at „vor Trængsel er vort Vaaben og adelige Skjold“, saa han turde fortælle sine Elever, at Trængselstider er frugtbare. „De henter dybe, stærke Kræfter, som ligger i Folket og den enkelte Personlighed, op i Lyset, renser dem i Vemod, klarer dem i Guds frygt og staalsætter dem til Kamp.“

Et Sted i „Breve til mine Elever“ anfører han Søren Kierkegaards Ord: »Kun den kan Trængselen nedtrykke, der ikke vil hjælpes evigt.

Den, der vil det, ham trykker Trængselen i Højden. Trængselen forhverver Haab.“ Og herudfra raader han os til at være særlig paa Vagt i de gode Dage og passe paa ikke at snuble. „Vor Karakter formes under Trængsel og Strid. Under tunge Prøvelser vokser vor Tro“, og derfor „af Guds Naade til Guds Ære evig glade vi skal være i Vorherres Jesu Navn.“

„Lad kun Graad mit Øje blinde; har min Sjæl sin Vinge blot, skal jeg atter Vejen finde til min Ungdoms lyse Slot.“

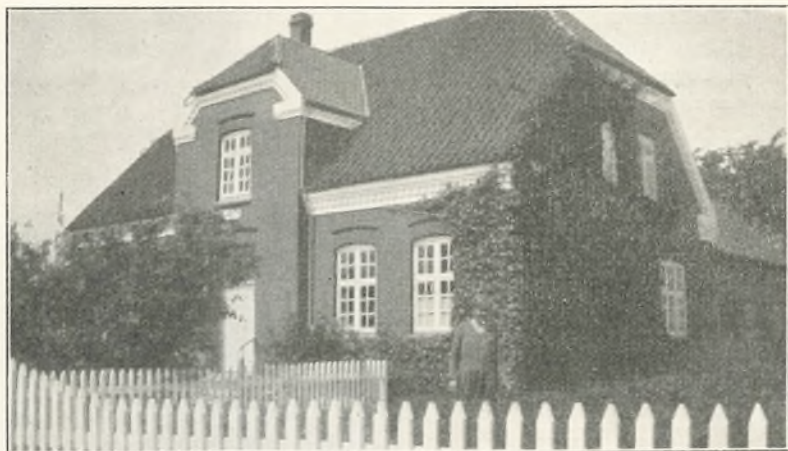
Dertil var han naaet; det var hans sikre Forvisning. Og deri har vi den dybe Sammenhæng i hans stærkt bevægede Liv og Glansen over den Aften, der endte hans travle Arbejdsdag.

„Fandt ved Kvæld kun Sjælen Fred.
gik det, som det skulde.“

Alle vi Grønvald Niensens Elever — de gamle og graasprængte fra de første Hold saa vel som de yngste fra sidste

Sidste Billede af Grønvald Nielsen, taget faa Dage før hans Død.

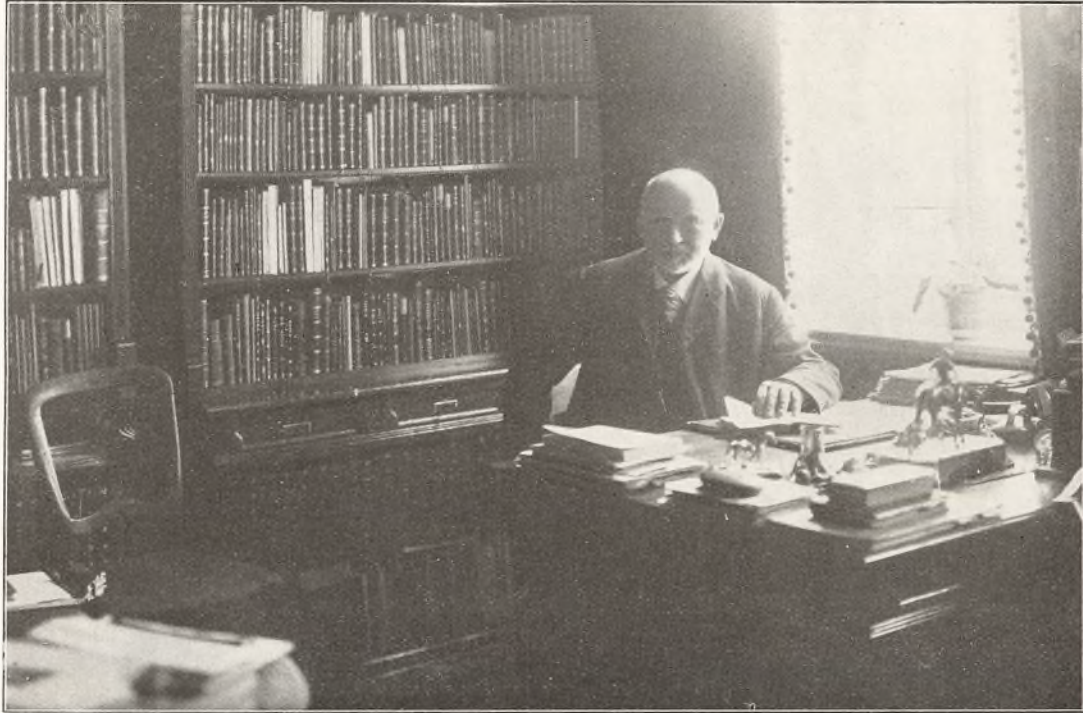
Grønvald Nielsens Hus.

Aar, Mænd og Kvinder — vi er dybt taknemmelige for, at vi kom til hans Skole og lærte ham at kende.

Meget af, hvad han har sagt, vil vi huske; adskilligt af, hvad han har skrevet, vil vi læse om igen og erkende, at det har været med til at forme os og klare for os, hvad vi var, og hvad vi vilde. Men især vil vi taknemmelige mindes, hvad han var som Mand og som Lærer: flittig og frisindet, munter og mandig, ærlig og alvorlig, varmhjertet og vennsæl, brændende i Aanden og følsom i Sindet, fuld af Lyst til at tjene, hvad der kunde bringe den enkelte og vort Folk Lys og Lykke, ydmyg over for Gud og overbevist om Evangeliets Sandhed og Kraft.

Velsignet være hans Minde iblandt os!

Kristen A. Lange.

GRØNVALD NIELSEN I SIN ARBEJDSSTUE

GRØNVALD NIELSEN OG DATTEREN INGEBORG I DAGLIGSTUEN

Tale ved Grønvald Nielsens Jordefærd

den 5. Oktober 1931.

Det lifligste Solskin fra Vuggen til Båren er Smil gennem Tåren.

Disse Linjer citerede Grønvald Nielsen ofte både i Tale og Skrift. Det var sikkert et Vidnesbyrd om, at de udtrykker noget, som gav Genklang i hans eget Hjerter og er Udtryk for en Erfaring, Grønvald Nielsen har gjort. I hvert Fald passer de Ord på hans Liv og hans Gerning.

Grønvald Nielsen var af Natur et Solskinsmenneske. Født på det lyse, smilende Fyn, selv typisk Fynbo af Natur, af Ånd og af Sprog: smilende, glad, sprudlende, stemningsrig, begejstret og begejstrende, syngende. Det er ejendommeligt for ham, at en af de Sange, han elskede højest og helst sang, var den dri- stigt glade:

Jeg har båret Lærkens Vinge, jeg har sunget højt dens Sang,
jeg har følt, jeg skal mig svinge ind i Paradis engang.

Jeg har følt, jeg har kun hjemme dér, hvor Sang og Glæde bor,
Genlyd af min Ungdoms Stemme altid følger mig på Jord.

Solen skinnede over hans Barndoms Land, hans Barndoms By og Hjem, over Kirken og Skolen med, og han inddrak Lyset i fulde Drag. Men selv på Fyn kan Solen formørkes, også dér må der grædes og sørges, men Smilet bryder måske nok så hurtigt igennem Tåren dér som i Jylland. Alt i Grønvald Nielsens Barndom faldt der Skygge over hans ellers så lykkelige Hjem, som han elskede så højt og aldrig blev træt af at tale om med den inderligste Taknemlighed. Men Barnets Tårer tørrer hurtigt, og dog får Solskinnet, der i de unge År i så rige Strømme faldt ind over hans Vej, nok alligevel et særligt Skær gennem de Tårer, der blev fældet i Barndomstiden. Den Skygge, der fra

Dybbøl Banke faldt over *Danmark*, veg i hvert Fald aldrig helt fra Grønvald Nielsens Sind før hin Dag, da Eventyret lød: En røvet Datter, dybt begrædt, er kommet frelst tilbage.

Der var Solskin over Grønvald Nielsens Ungdomstid, herligt strålede Solen fra „Poesiens lysc Himmelrand“, hvor han senere selv satte Danmarks Ungdom Stævne, og hans Ungdoms Skole var — som hans Barndoms — ikke „den sorte“, men den, hvor „Lyset og Livet er Tvillinger bolde“. Dog havde nok også denne lykkelige Solskinstid sine Skygger og sine Tårer. Alligevel er det Smilet, der lyser stærkest gennem hans smukke Ungdomssang:

Vi har set det så skønt, vi har drømt det så lyst,
dette Fremtids forjættede Land,
mens vort frejdige Håb bar os hen mod dets Kyst,
fik vi Tro på, at Drømmen var sand.

Drømmen var sand og blev til fuld og rig Virkelighed i Grønvald Nielsens Manddomstid, da han satte Danmarks Ungdom Stævne ved Poesiens lysc Himmelrand, men dog også arbejdede ivrigt på at „skærpe dens sunde Arbejdsevne, så den kunde højne Livet i vort Land.“ Og *Ungdommen mødte* til Stævnet, hvor Grønvald Nielsen opslog sin Talerstol, hvad enten det var i en Forsamlingsaal, i en Skov eller på Skolen derhjemme i Vestbirk. Solen skinnede over Virket, og Smilet lo — uden Tårer — alt lykkedes så vel. Men det varede jo ikke længe, før Skyggerne også brød ind her og formørkede Solen og Lykken: hans Hustru gik ind i Tågelandet, hvorfra hun aldrig er vendt tilbage, og to lovende Børn fulgte hende derind og gik senere ind i Døden. Men al den Sorg, alle de Tårer, alle disse mørke Skygger, der kastedes over Grønvald Nielsens Liv, hans Hjem og hans Gerning, kunde dog ikke kvæle Solskinnet, heller ikke Smilet — det brød gennem alt Mørket. Men Smilet blev jo alligevel anderledes nu, og Solskinnet fik et endnu dybere Skær på den mørke Grund.

Mange Mennesker har undret sig over, at Grønvald Nielsen kunde bære sine tunge Sorger, sine store Savn med det Smil, han altid syntes at eje. Hvor fik han Kraften fra til at bære disse Byrder? Hvor kom Solskinnet fra, som dog blev ved at

lyse over ham selv, hans Hjem, hans Skole og al hans Gerning hjemme og ude?

Det var ikke noget, han „lavede“, ikke noget kunstigt. Det lavede og kunstlede holder ikke til den Slags Belastningsprøver, Grønvald Nielsen var ude for. Man kan ikke lave Solskin, det *stråler* ud, skinner — ellers er det der slet ikke.

Heller ikke „kom han over det“ ved at forsøge at *glemme* Sorgen og det tunge, han lod ikke Tiden læge sine Sår — hvad der synes mig det samme som Glemsel. Nej, *Grønvald Nielsen var en Mand, der huskede godt*, ja mer end huskede — han mindedes. Han glemte ikke, dertil var hans Hjerte alt for trofast. Derom vil de fleste af os, som her er til Stede, have *Minder*. Det var forbavsende, hvor han kunde mindes Mennesker — ikke blot gamle Elever, skønt jo især dem —, og hvor ofte har han ikke glædet os ved en Hilsen, et Brev, en Sang, når der var noget særligt på Færde, Sorg eller Glæde. Hvor er dog hans fra Engelsk oversatte Sang karakteristisk for ham selv! Hvis du kan smile varmt og lyst, så vis det *nu!* Og ejer du et venligt Ord, så sig det *nu!* Glem det ikke! Sin egen Sorg bar han ene sammen med sin Gud, men gerne tog han Del i andres Sorg og Savn, han vilde gerne hjælpe og trøste. Og han kunde både trøste og hjælpe Mennesker, når noget var gået galt for dem, eller Sorgen og Nøden kom til dem.

Hvor mange unge Mennesker har ikke søgt til ham med deres Vanskeligheder, deres Fristelser, deres Kampe, deres Hjertesorger. *Grønvald Nielsen kunde trøste og hjælpe andre, fordi han selv var blevet trøstet og hjulpet*. Det var i sit Løns-kammer, nej, det var hos Gud Fader i Himlen, han blev trøstet selv, og dér viste han også andre hen. *Det var den Trøst og Hjælp, han selv hentede hos Gud, han trøstede andre med*.

Derfor kan vi sige: Solskinnet, der var over Grønvald Nielsens Liv, hans Hjem og hans Gerning, det var fra Himlen, og det var nok Smilet med. Måske også Tåren. Grønvald Nielsen kunde vist tage *alt* af Gud Faders Hånd. Og kan man det, så kan både Sorger og Tårer blive velsignet, thi velsignet bliver *alt*, hvad der lægges i Guds Hænder, og det bliver til Vækst og Grøde.

Sorgen og Tårene gav — tror jeg — den dybe Grund i Grønvald Nielsens Liv og Gerning. Derfor blev det lyse og lette Sind, som jo nok kan have sine Farer, aldrig til Letsind.

Og når han ikke blot blev en stor Folketaler og en Ungdomslærer af Guds Nåde, men en Mand, der kunde trøste andre i Nød, så skyldtes det nok iær hans egne personlige Sorger og Nød, som Gud havde trøstet ham for. *Sorgen må tjene Mennesker til Velsignelse, Manden selv og andre gennem ham.* „Af Herren er dette sket, og det er underligt for vore Øjne.“

Tårer er salte. Men Saltet holder frisk. Derfor var Grønvald Nielsen alle sine Dage så frisk en Mand. Han boede i „Ungdom“, selv frisk og ung trods Årene, „midt iblandt sit Folk“ — den Ungdom, han elskede og virkede for til det sidste.

En lykkelig Mand! Ja, man kan vel endog bruge Herrens Broder Jakobs Ord om ham: Han var salig i sin Gerning, for han var ikke en glemsom Hører, men en Gerningens Gører. Hans Ungdoms Ord:

Hvad vi hørte og så i den vårglade Stund,
og som greb os med vækkende Magt,
det skal drages helt ind på en virkelig Grund
med alt godt og ædelt i Pagt —

det Ord handlede han efter hele sin Livstid.

En rig og betydningsfuld Gerning har Grønvald Nielsen øvet. Tusinder omkring i vort Land takker ham for, hvad han gav. Jeg har mange Hilsener med hjem til ham fra mine Efterårsrejser. Og vi selv — min Hustru og jeg — takker ham for trofast Venskab og Vennesind gennem mange År. Vi vil savne ham. Og han vil blive savnet af mange ej blot i Skolen, men også i mange Hjem Landet over.

Lad hans Billed med hans Indskrift tale til os fremdeles, så vi handler derefter, som han selv gjorde det. Derved ærer vi bedst hans Minde:

Sæt Danmarks Ungdom flittig Stævne
ved Poesiens lyse Himmelrand
og skærp dens sunde Arbejdsevne,
så den kan højne Livet i vort Land!

Thyge Thygesen.

Ved Grønvald Nielsens Baare.

I Østbirk Kirke 5. Oktober 1931.

„Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet og bevaret Troen.“ Saadan skrev Apostlen Paulus kort før sin Død til en af sine unge Venner og Medarbejdere. Paulus selv havde da kæmpet sig gennem et langt Liv og udført et grundlæggende Arbejde for den kristne Menighed i Lilleasien, Grækenland og Rom. Nu sad han fængslet i Verdensstaden, havde allerede een Gang været i Forhør og ikke længe efter led han Martyrdøden for sin Tro. Det var altsaa i dybeste Alvor og med Døden og Evigheden for Øje, at han skrev saadan i Brevet til sin Ven: „Jeg har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet og bevaret Troen“.

Dette Ord kan passende staa som Motto over denne gode kristne Stridsmands Liv, og jeg synes, det passer saa godt ogsaa over den Mand, vi her er samlet om til det sidste Farvel.

Jeg ved jo godt, at Grønvald Nielsens Liv var fyldt af Glæde og rigt paa Lykke, takket være hans gode fynske Humør, hans fromme Barnetro og saa al den Glæde, han gennem Aarene har haft af sin Skole og sine mange Elever, der saa trofast har fulgt ham til det sidste. Det var jo heller ikke saadan, at han kom med Tynge og Trussel til Eleverne eller Tilhørerne ved de mange Møder, nej tværtimod. Vi ved alle, at det var den lyse og friske Forkyndelse, der lød fra hans Læber.

Men hvor Livet leves i Alvor, der bliver der ogsaa Kamp, og den er Grønvald Nielsen ikke kommen uden om. Og naar det ikke blot er Strid, men den gode Strid, der er Tale om, saa er vi ved noget, som i det mindste alle Kristne maa kendes ved. Og Grønvald Nielsen fik sin Part. Vi ved alle, at der har hvilet

tunge Skyer over hans Hjemliv, Hustruens Sygdom og træ af Børnenes Død; der har været en streng Bønnens Strid at stride.

Men dette gælder jo ogsaa Gerningen, en saadan Ting som at rejse en stor Højskole og føre den godt gennem et langt Spand af Aar, det gaar ikke af uden Kamp og Strid, om ikke andet saa den Jakobskamp, der tilsidst faar Velsignelsen over sig. Men han stred Kampen selv, hjemme i sit Lønkammer, og det var kun os, der stod ham nærmest, der mærkede noget direkte til, hvor svær den til Tider kunde være.

At denne Strid ikke har været forgæves, det kan nu bl. a. 9000 gamle Elever bevidne, og det kan udtrykkes med det næste Ord af Paulus: *fuldkommet Løbet*.

Jeg ved nok, at Ordet fuldkommet skal vi Mennesker være forsigtige med at bruge, og Grønvald Nielsen selv ansaa slet ikke sin Gerning for at være fuldendt, ikke da han i 1920 gav Ledelsen fra sig og heller ikke nu. Nej, han var stadig med i Arbejdet og Striden for Skolen, fulgte os i Sorg og i Glæde, og intet laa ham stærkere paa Sinde end at give Eleverne det bedste, han ejede, det gjaldt ogsaa nu i denne Sommer, selv om det kneb med Helbredet, ja indtil et Par Dage før sin Død tænkte han nok mest paa, hvordan han bedst kunde være med i Arbejdet nu i den kommende Vinter.

Men faa har vel alligevel bedre end han ført en stor og god Gerning igennem, ført den, som han selv følte det, ud af den Kraft, Gud gav ham dertil, saa han kunde gaa bort „som Sol i Høst gaar ned“.

For det tredje siger Paulus: *bevaret Troen*. Det kunde maaske lyde lidt mere ligetil for det skulde vel ikke være nogen særlig stor Kunst at bevare en Ting, naar først man har faaet den i Eje. Men det er netop det, det er, især da naar der er Tale om noget levende. For Børn er det en forholdsvis let Sag at tro, for de unge kan det allerede føre til svære Kampe, men for de ældre kan det komme til at gaa paa Livet løs, naar de store Trængsler kommer, og naar der skal vidnes gennem Ord og Færd, mens Tiderne er onde, og saa meget staar imod.

Men det maa vi sige om Grønvald Nielsen: han fik trods alt Lykke og Kraft til at bevare Troen, Troen paa sin Gerning, paa

Højskolens Sag, ogsaa nu i de svære Aar, og paa Guds Riges Sag, for ham selv og for vort Folk.

Ja, Grønvald Nielsen har stridt den gode Strid, fuldkommet Løbet og bevaret Troen! Derfor vil vi gerne sige ham og Gud Tak her i Dag. Jeg ved, jeg kan sige det paa manges Vegne, paa Højskolens Vegne, fra de gamle Elever, der gennem Aarene har samlet sig om ham, og ikke mindst fra os, der blev hans Medhjælpere og Arvtagere. Han stod os *altid* bi, i gode som i onde Dage.

Og vi haaber, vi maa faa Guds Kraft, ikke blot til at sige det her i Dag, men til at vidne om det ogsaa i den kommende Tid, ved at være tro, tro mod den Skole, den Gerning og det Liv, som han ofrede sig for. Intet her nede laa ham stærkere paa Hjærte, end at Gerningen maa føres videre paa bedste Maade og efter Tidens Tarv, til Velsignelse for dansk Ungdom. Ja, maatte vi faa Lov til at hædre hans Minde ogsaa paa denne Maade.

Ja, *Gud ske Lov og Tak*, for hvad han gav os ved Grønvald Nielsen!

Kristen Nørgaard.

Ved Grønvald Nielsens Jordefærd.

Paa Vestbirk Højskole, 5. Oktober 1931.

Det vil være rigtigt, at der ved Grønvald Nielsens Begravelse lyder en Tak fra hele den danske Højskole for den Indsats, han har gjort i vort fælles Arbejde.

Han var jo Fynbo og havde Fynboens gode Egenskaber: Evnen til at plante og pleje, bygge og hygge og skabe Skønhed omkring sig, Evnen til at tage imod det nye, der kommer frem, og føje det ind som et naturligt Led i det bestaaende og Evnen til at omsætte Oplevelsernes Raastof til menneskelig Livsvarme.

Ved Siden af de almindelige fynske Evner havde han sine særlige Evner. Han var mere i Slægt med Journalisten end med Historikeren. Og han var mere Digter end Tænker. Maaske hans Barndomshjem i Egebjerg Mølle paa Rygningen af „de fynske Alper“ med den mægtige Udsigt over Øhavet til Lange-land, Ærø og Als kan have haft Betydning i Retning af at drage hans Sind udad mod fremmede Egne mere end indad mod stille Studier. Han kom i al Fald til i sin Undervisning at beskæftige sig mere med Samtiden end med den fjernere Fortid.

Han havde sin aandelige Rod i den fynske Vækkelse. Han levede og aandede i det rige Menigheds- og Folkeliv, der udfoldede sig i Midt- og Sydfyn i 1860'erne og 1870'erne. Rodfæstet i dette drog han saa ud til Nabofolkene og hentede Værdier hjem derfra. Han gæstede Bjørnson og Christoffer Bruun i Norge, studerede Carlyle og lyttede til Gladstones Taler i England og bragte Bud hjem om alt det, der greb og fyldte hans Sind derude, og omdannede det i sit frodige Sind til Næringsværdier for den Ungdom han elskede.

Grønvald Nielsen blev hjemsøgt af tunge Sorger. Men den Flod, som Ingemann synger om, der forvandler Sangen til Vemodslyst og Sukket til smeltende Sang. Den kendte han. Og naar det hedder om den, at selv Stenen, der knuged med Bjergevægt, opløses til gyldne Gran, saa gjaldt dette ogsaa for Grønvald Nielsen. I hans fromme og varme Sind omsmeltedes Sorgerne til Livsværdier for hans Medmennesker. Hans Sinds friske Venlighed og lyse Munterhed fik sin dybe Baggrund i Sorgerne. Og han fik let ved at forstaa og vejlede Ungdommen ligefra den Landboudom, der udgjorde hans sædvanlige Læringskreds, til Byernes og den studerende Ungdom.

Et af de store Træer i Højskolens Læbælte er falden. De falder, det ene efter det andet, og vi, der hører til næste Opbud, mærker, hvor det nu trækker ind paa os fra Aabningen, de efterlod. Men vi takker dem for det Læ, de har ydet os, at vi kunde vokse i Fred i Solskinnet i Højskolens lune Trægaard. Vi takker Grønvald Nielsen for hans Gerning, og vi vil bede om, at vi maa eje noget af hans Sindelag.

Lars Bækhøj.

Grønvald Nielsens Jordefærd.

Vores kære gamle Forstander døde Torsdag d. 1. Oktober og blev d. 5. Okt. fulgt til sit sidste Hvilested af en mægtig Skare af sine Venner og gamle Elever, over 1000 Mennesker samledes om hans Grav. Vi bringer her „Horsens Folkeblad“s Omtale af Jordefærden.

K. N.

I Østbirk Kirke.

Den danske Folkehøjskole og store Dele af Egnens Befolkning havde i Gaar Opmærksomheden henvendt paa Vestbirk. Højskoleforstander Grønvald Nielsen blev stedt til Hvile paa Østbirk Kirkegaard, og hans sidste Rejse blev for alle, der var til Stede, en Begivenhed, som fæstnedes dybt i Erindringen og sent vil glemmes.

I den efteraarsklædte Højskoleby og ud over Egnen vajede Flagene paa halv Stang, og ved Middagstid gik mod Østbirk Kirke, hvor Sørgehøjtideligheden fandt Sted, en Strøm af Mennesker saa stor, som man sjældent ser ved en Lejlighed som denne. Gamle Elever fra Landets forskellige Egne var ankommet i Hundredvis, der var en talrig Kreds af Repræsentanter for Højskolerne, og Egnens Beboere var naturligvis mødt stærkt op for at vise den gamle Forstander og Ungdomsopdrager den sidste Ære.

Højtideligheden i Kirken var fastsat til Klokken 1, men længe før var det store Kirkerum fyldt til Trængsel. Folk stod op, hvor der overhovedet var en Smule Plads at opdrive, i Midtergangen, i Koret, ved Alteret, i Vaabehuset, og ude paa Kirkegaarden samledes i den sidste halve Time i silende Regn en hundredtallig Skare, som ikke kunde komme ind i Kir-

ken, men som trofast holdt ud i de omtrent to Timer, Højtideligheden her varede.

Det gjorde et stærkt Indtryk at se denne store, tavse, til Tider stærkt bevægede Skare slutte op om Grønvald Niensens Baare, og den store Deltagelse var et stærkt og levende Vidnesbyrd om den Taknemlighed og Hengivenhed, man nærde overfor den gamle Forstander.

Kirken var smukt pyntet med Lys og Grønt og Blomster i Efteraarets stærke, skønne Farver. Den hvide Kiste var hensat foran Alteret, smykket med hvide Chrysantemer og pragtfulde Kranse med dannebrogfarvede Baand fra Højskolen, hvor Grønvald Nielsen øvede sin store, velsignelsesrige Gerning. Dele af Koret var helt dækket af signerede Kranse, hvis Blomsterflor udsendte en næsten bedøvende Duft over det smukke, hvide Kirkerum. Ned ad Midtergangen, ved Orglet, i Vaabenshuset og uden for Indgangsdørene henlaa ligeledes et stort Antal Kranse og Dekorationer.

Efter Orgelpræludium og Salmen „Herrens Venner ingen-
sinde“ talte Valgmenighedspræst *Thygesen*, Træden, Grønvald Niensens nære Ven og Medarbejder paa Højskolen gennem en længere Arrække, ud fra en Strofe, Grønvald Nielsen tit brugte: „Det lifligste Solskin fra Vuggen til Baaren er Smil gennem Taaren“. (Talen er gengivet foran.)

Pastor Thygesens Tale gjorde et stærkt Indtryk paa den store Forsamling.

Efter Salmen: Kom, Gud Helligaand, kom brat! talte Højskoleforstander *Kr. Nørgaard*, Vestbirk, der i hjertevarme og bevægede Ord mindedes Grønvald Nielsen som den, der havde stridt den gode Strid, fuldendt Løbet og bevaret Troen (se foran).

Efter „Kirkeklokke, ej til Hovedstæder“ talte Pastor *Christensen*, Harlev, sluttelig ud fra Ordene: Saa rejser vi til vort Fædreland. Kristenfolket skal længes fremad og hjemad, og Kristentroen skal være den dybe Understrøm i alt, hvad vi foretager os. Saaledes var det med Grønvald Nielsen. Vi skal ikke blot have vor Gang her paa Jorden, men er bestemt til at naa frem til den nye Dag med fuld Befrielse for alt det, som tynger

og trætter paa vor Vej. Vi hører hjemme i Livets Land, og maatte vi alle samles dér, hvor vi tør tro, at vor kære, gamle Forstander er rejst hen.

Kisten blev derefter til Tonerne af „Dejlig er Jorden“ langsomt baaret ud af Kirken til Familiegravstedet paa den nordlige Del af Kirkegaarden.

Pastor *Thygesen* forrettede Jordpaakastelsen, og en Slægtning af den afdøde, Skuespiller *Hjælm*, takkede paa Familiens Vegne for Deltagelsen.

Den gribende Højtidelighed sluttede med „Krist stod op af Døde“.

Forstander *Nørgaard* indbød, inden Følget skiltes, til en Mindehøjtidelighed paa Højskolen. De allerfleste modtog Indbydelsen.

Mindehøjtiden paa Højskolen.

Deltagerne samledes derefter ved Tretiden omkring Kaffe-bordene i Skolens store og lyse Gymnastiksal, der var smukt pyntet med Efteraarsløv og Blomster.

Forstander *Nørgaard* bød velkommen, og efter at man havde sunget „Jeg har baaret Lærkens Vinge“, talte Grønvald Nielsens tidligere Medarbejder gennem en længere Aarrække, Seminarieforstander *Kristen A. Lange*, Vejle, der karakteriserede Grønvald Nielsen som det rigtbegavede Menneske, det var frugtbart at samarbejde med. Han havde en forunderlig Evne til at lære sine Medarbejdere paa Skolen at finde ind til det livsværdifulde. Det var som en Arv, han efterlod os. Grønvald Nielsen var et dybt taknemligt Menneske. Han sagde tit: Dette Liv er med alt det, det mangler, værd at leve. Han følte sig staaende i Taknemlighedsgæld til sin himmelske Fader, til Fædreland, Hjem og Sprog. Han var et taknemligt og et glad Menneske, og saaledes vil vi mindes ham. Han glædede sig over det storladne Landskab omkring Vestbirk, hvor Sol og Skygge kan veksle saa smukt. Her vil hans Aand være til Stede. Hans Livsglæde blev prøvet for Alvor, men den bestod sin Prøve. Han tilhørte Skolen helt og fuldt. Vi, der kom ind i hans Skole, i hans Venne-

kreds, er ham dybt taknemlig. Grønvald Nielsen blev ligesom blidere i Sindet paa sine gamle Dage. — Vi lægger en Blomst paa hans Grav og takker, fordi vi lærte ham at kende. Gid det maa lykkes for os at rejse det Minde ud over Landet, der bestaar i, at Vestbirkkredsen arbejder sig dybere ind til de Kilder, der har Værdi.

„Udrundne er de gamle Dage“.

Lærer *Kolding*, St. Restrup, fremdrog en Række Erindringer fra sit Ophold i Vestbirk. — Grønvald Nielsen var en frihedselkende Mand. Han kunde taale andre ved sin Side og var stærkt optaget af sin Gerning. Hans stærke Kærlighed til Folk og Land frelste ham fra Sammenbruddet i de tunge Dage. Grønvald Nielsen havde et stort og varmtfølende Hjerte, og han havde megen Omsorg for sine gamle Elever. De store Træer falder, men de spreder Frø, og Grønvald Nielsen har gennem sit store Arbejde i den danske Folkeager spredt store Frøængder, som vil spire og bære Frugt.

Direktør *Daugbjerg*, Aalborg, der ligesom forannævnte to Talere har været Lærer paa Vestbirk Højskole, bragte en Hilsen fra gamle Elever. Ingen uden for vort eget Hjem og vor snævre Kreds har været saa meget for os, som Grønvald Nielsen. Vi vil derfor haabe, at denne herlige Virksomhed, han her har skabt, maa fortsættes. Ære være Grønvald Niensens Minde.

Forstander *Nørgaard* oplæste en Hilsen fra Højskoleforstander Borup, København.

„Har du et Arbejd' tungt“.

Forstander *Lars Bækhøj* (Formanden for „Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler“) bragte Grønvald Nielsen en Hilsen og Tak fra Højskolerne i Almindelighed (se foran).

Valgmenighedspræst *Terkelsen*, Herning, bragte en personlig Tak til Mennesket og Vennen Grønvald Nielsen, der gav os mere end nogen anden i vor Tid. De tunge Sorger uddybede hans Person og rensede og lutrede hans Sind. Grønvald Nielsen er en af dem, jeg glæder mig til at møde i de evige Boliger.

„Vor Gud han er saa fast en Borg“.

Højskolelærer *Rud* bragte en Hilsen fra Askov Højskole. — Grønvald Nielsen var en elskværdig Mand i dette Ords rette Betydning. Han var velsignet af Gud og blev derfor til Velsignelse for mange. Han ejede det ranke uforfærdede Mod, det Mod, der bærer den tungeste Byrde let. Han vendte hver Dag tilbage til sine Sorgers Borg, hvorfra han hentede Kraft og Styrke til Livets Kamp.

Højskolelærer *Budde Lund* pegede paa Grønvald Nielsen som den gode Sags trofaste Tjener. Han var Ungdomslærer af Guds Naade og var tro mod de unge, der kom paa Vestbirk, som de var tro mod ham. En gammel tro Tjener er ved Grønvald Niensens Død gaaet ind til sin Herres Glæde. — Taleren udtalte Ønsket om, at der rejstes en Mindesten for Grønvald Nielsen.

Fhv. Højskoleforstander *Poul Hansen*, Vallekilde, karakteriserede Grønvald Nielsen som Ungdommens Avantgardes General, der skulde bane nye Veje. Han var blandt den Flok, som Gud gav Mod til at svinge Aandens Sværd under Korsets Mærke. Han kunde overfor gamle Ungdomsvener lukke sit Hjerte op, og det var vidunderlige Ting, vi fik at se. Grønvald Nielsen naaede i visse Øjeblikke saa langt ud, at han kunde takke for Modgang og Skuffelser — saa højt, som et Menneske overhovedet kan naa. Jeg udtaler, sluttede den gamle Forstander, Haabet om, at der maa være nye, friske Kræfter, som kan danne Læbælte om den Gerning, Grønvald Nielsen nu har afsluttet.

Forstander *Holger Bidstrup*, Havbro: Den danske Folkehøjskole har mistet en Fører, for hvem vi sænker Fanen. Grønvald Nielsen forstod at særpræge sine Elever.

Højskoleforstander *Rs. Bording*, Voldby, forhen Ry, takkede Grønvald Nielsen for godt Naboskab. Grønvald Niensens Gerning paa Vestbirk Højskole forpligter, og man bør drage Om-sorg for, at hans Gerning her fortsættes.

Lærer *Eriksen*, Hornborg, bragte Grønvald Nielsen en Tak fra Egnens Befolkning. Grønvald Niensens Navn havde en god Klang. Egnen saa op til Forstanderen i Vestbirk. Han havde et stort Hjerte og et redeligt Sindelag.

Forstander *Nørgaard* sluttede den smukke Mindehøjtidelighed med en Tak til de mange, som havde givet Møde. Tak, ogsaa for at man har villet slaa Kreds om vort Arbejde og dermed om Vestbirk Højskole.

Inden den store Forsamling skiltes, sang man „Mægtigste Kriste“.

Ved Grønvald Nielsens Grav.

Kirken kunde ikke rumme de store Skarer, der vilde følge Grønvald Nielsen til Graven, mange maatte blive udenfor og kunde intet høre af, hvad der blev sagt inde i Kirken.

Jeg gik hen til den aabne Grav, der stod rede til at modtage hans Legeme; der var Blomster paa Randen og Blomster i Bunden, venlige Hænder har villet dække over Dødens haarde Alvor.

De mange Aar, jeg havde kendt ham, gled forbi i min Erindring. Han kom her til Egnen som et Solskinsbarn, og nu maatte mit Blik dvæle ved de to Grave over hans Søn og Datter, fra disse var der faldet dybe Skygger over hans Solskinsvej, og han havde baaret Sorger, der var langt tungere at bære end dem, Døden havde voldt ham.

Den danske Højskole har, indtil Grønvald Nielsen døde, haft et fynsk Drag i sit Aasyn, og dette skyldes hans og Povl Hansens Virksomhed i Højskolen, nu maa dette Træk blegne i Højskolens Aasyn, et klædeligt Træk, markeret gennem disse to Mænds fantasifulde og poetiske Taler baade hjemme og ude.

Det lysnede i de unges Sind, naar Grønvald Nielsen talte; vi gamle kunde være kritiske nok, men Ungdommen lyttede og flokkedes om hans Talerstol og skabte Trængsel paa hans Skole.

Mon ikke Højskolens Træk er ved at være alt for regelmæssige; det er jysk Forstandighed og akademisk Alvor og Grundighed, der lyser over dem for Øjeblikket. Ingen tør lade sin Baad drive ad Fantasiens Strømme, som Grønvald Nielsen gjorde det. Naar han stod paa Talerstolen, og vi sad som opmærksomme „Lyttere“, gjorde vi med Glæde Turen med.

Eller hvem digter videre paa Folkevisen som Povl Hansen,

selv om han ikke til enhver Tid kunde fastholde dens simple, knappe Stil. De bar den fynske Muld under deres Fodsaaler, de to Mænd, de havde ikke slidt den af paa aarelange Vandringer gennem Latinskolens Klasser, eller stampet den af paa Universitetets Trapper, de kom saa direkte fra det fynske Bondeland ind i Højskolen, som det lod sig gøre, naar de ikke skulde møde uforberedt til deres Livsgerning.

De glidende Vande fra Mølledammen i Grønvald Nielsens fynske Hjem var groet ham i Sjælen, han frygtede Stilstand, derfor havde han altid Blikket rettet fremad, hvor Ungdommen færdedes, den havde evig og altid hans Opmærksomhed.

Den yndige fynske Natur har præget baade ham og Povl Hansen. I deres Foredrag røbede de Slægtskab med „de fynske Malere“.

I Rembrandts Kunst lever et helt Galleri af gamle Kvinder, der hver især kaldes „Rembrandts Moder“. I Grønvald Nielsens Foredrag lever et lignende Galleri af fromme, gode Kvinder, og han sagde altid: „min Moder“, naar de viste sig.

Jeg var kommen hen og stod og lyttede ved en Kirkerude —

— — „Kirkeklokke, naar til sidst du lyder
for mit Støv, skønt det dig hører ej,
meld da mine kære, saa det fryder:
Han sov hen, som Sol i Høst gaar ned“

klang det ud til mig.

Lidt efter stod jeg atter ved den aabne Grav, der snart skulde modtage den danske Ungdoms Hjertensven og Tilbeder.

Han mødte aldrig Ungdommen med Formaningens og Tugtens Ord, han delte dens lyse Haab og havde en ukuelig Tro paa dens Fremtid og paa dens Evner til at løse Tidens Opgaver. Det var ikke underligt, at Ungdommen søgte til ham og lyttede til hans Ord.

Hvad nytter de sure Miner, de formanende Ord, den ramme Alvor, naar Ungdommen mere skræmmes end drages deraf.

Grønvald Nielsen havde lyttet til Fuglesangen i de fynske Hegn, og han havde lært ikke saa lidt derved — —

Jeg ser ham for mig fra de unge Dage, han har staaet paa Talerstolen og har holdt sine Tilhørere i Aande, og idet han

gaar ned ad Talerstolens Trin istemmer han: „Jeg har baaret Lærkens Vinge — — —“.

Han vil ikke slappe de Stemningstraade, han gennem sin Tale har spændt over sine Tilhøreres Sind, ved at nævne et Sangbogsnummer, nej, ogsaa Sungen skal hente sin Klang fra de samme Streng.

Han har bejlet til dansk Ungdom, og den vendte ikke Rygen til ham, men gav ham sin Tro og sit Hjerte.

Da han afstod sin Skole, byggede han sig et Hus i Læ af Skolen og kaldte det „Ungdom“. I Erindringen om sin Kærlighedspagt med Ungdommen nævnte han sin Alderdomsbolig med den elskedes Navn — — —

Kirkeklokken ringer, hans Kiste bæres mod Graven, og det store Følge skrider stille efter. Lidt efter høres den dumpe Klang af de tre Skovle Jord paa Kistelaaget, og Grønvald Nielsens Skikkelse svøbes ind i den evige Stilhed.

(Efter „Horsens Folkeblad“.)

Johs. Elbek.

Med en Buket Blomster til Graven.

Du vækked' ved dit stærke Ord.

Din Plov har pløjet dybe Spor.

Nu sover du dit sidste Blund.

Hav Tak for hver en Højtids-Stund.

Vi bøjer os i Vemod ned

og ønsker stille dig: Guds Fred!

Svend Sørensen.

Mindeord om Grønvald Nielsen.

For at uddybe Billedet af Grønvald Nielsen gengiver vi her en Række Udtalelser om ham. De er alle, paa en nær, skrevet nu ved hans Død, kun det fra „Sorø Amtstidende“ fremkom allerede ved hans 70 Aars Fødselsdag i 1927.

K. N.

Den fynske Højskolemand.

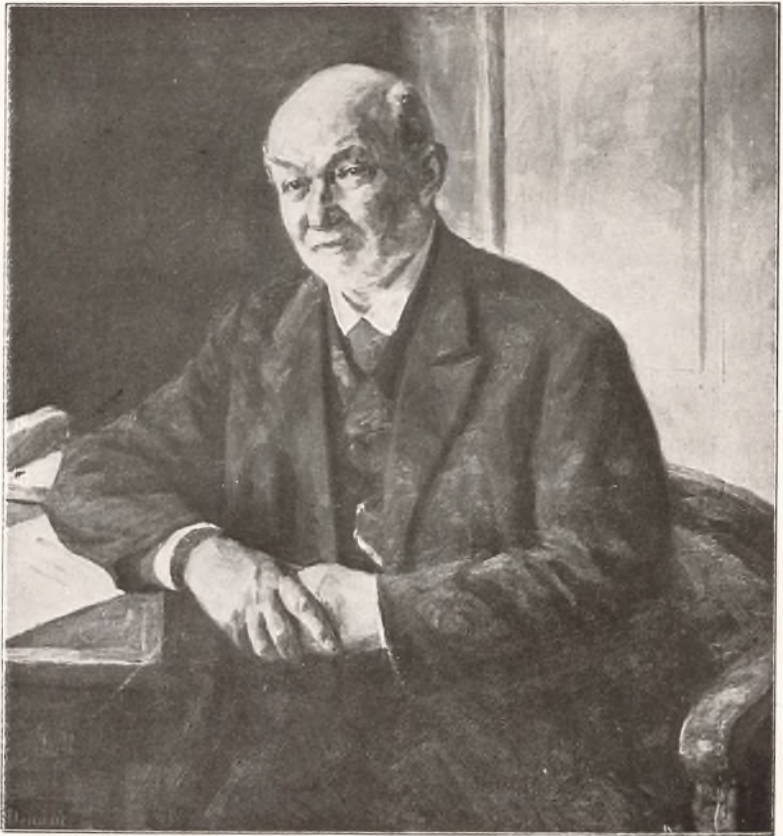
For dem, der kender og holder af det fynske, var det umuligt ikke at blive modtageligt stemt, når man hørte Grønvald Nielsen. Ikke, at hans stemme var særlig smuk, men hvor var den fynsk, og hvor gav den udtryk for det fynske.

Carl Nielsen — man bliver vemodig ved at tænke på, at også hans store livsgerning nu brat er afsluttet — har engang i et lille stykke der hedder „Den fynske sang“, beskrevet sproget på Fyn således:

„Det fynske sprog synger, det bevæger sig i så fine, hjerte-
lige, helt eller halvt underforståede tonearter, at man enten må
le eller græde. Nogle ler af det fynske sprog, men de aner
ikke, hvad det er for en ganske egen sang. Det er ikke mol, det
er ikke dur, hverken lystigt eller klagende, men nærmest stille
og dog meget indtrængende, som om det ved sin klang alene
vilde fortælle om en hemmelig lykke eller betro en noget. Ifald
det fynske sprog kunde tage legemlig skikkelse og for første
gang se sig selv i et spejl, vilde det ikke kende sine egne træk,
men udbryde: Det er henrivende, det er henrivende, det er hen-
rivende! Tre gange vilde det på fynsk sige de samme ord og,
uden at ane det, røbe sit inderste væsen: ynde, hengivelse og
bølgende varme.“

Grönwald Nilsen.

GRØNVALD NIELSEN

Effter Maleri af Clement.

Ja, det er nægtelig en beskrivelse af det fynske sprog, der batter noget, men de, der kendte og holdt af Grønvald Nielsen, vil med det samme føle, at det også er en beskrivelse af det ganske særegne, der var over ham, eller som han gav udtryk, når han var i ånde.

Den måde hvorpå noget af det allervigtigste af det han sagde ligesom blev hentrillet, så det ikke skulde gøre sig gældende ved en understregning; disse tillægsord, som næsten altid ledsagede nævnelser af personer eller figurer, han omtalte, som et kært tegn i forbifarten, det være sig Alma Stjerne, Bjørnson eller Gladstone; disse bisætninger og sidespring, der gjorde talen frodig og lod en stadig ane noget nyt og overraskende, som små udflugt fra en bugtet fynsk vej, der næppe har vist sig, før de er væk igen, som bær eller blomster, man med ét får øje på i grøften eller hegnet; — og så dette, at det hele dog ikke blev borte i tilfældigheder, men pludselig var vejen nået til et punkt, hvor et omfattende udsyn eller et kært midtpunkt lå foran én.

Grønvald Nielsen var jo ung omkring 1880 og i årene derefter, denne bevægede tid i det politiske liv, i åndsverdenen og blandt grundtvigianerne indbyrdes.

Han var et barn af den grundtvigske bevægelse på Fyn, „døbt af Birkedal og konfirmeret af gamle Brandt i Ollerup“, og særlig under sit ophold i Kjøbenhavn, bl. a. som lærer på Falckenstjernes højskole, indsugede han med fuld opmærksomhed og tilslutning de nye strømninger. Da han 29 år gammel i 1886 kom til Vestbirk som forstander for højskolen dér, blev han deltager i det stærke venstrerøre på egnen: han var med på, at „de sociale spørgsmål“ skulde have en plads i folkehøjskolens oplysningsarbejde; Henry Georges tanker fandt en frodig sangbund i hans sind; den store engelske statsmand William Gladstone var en af hans mest yndede skikkelser; han færdedes med forkærlighed i engelsk liv og åndsliv.

Han havde da udmærkede betingelser for at flytte teltpælene for højskolens oplysningsarbejde et stykke videre frem, og han var i sine yngre år utvivlsomt også med dertil.

Han var dog ikke ene om det, og når han i det hele ikke på dette punkt fik så markeret en stilling, som han måske til en tid

selv har tænkt sig, da hang det vel bl. a. netop sammen med det fynske hos ham. Han egnede sig ikke til at gå hårdt på, det lå ikke for ham at føre fanen frem, hvor hæren ikke kunde følge. Han havde og fik vist med årene mere og mere en trang til at rose og se lyst på, hvad der mødte ham, selv om det kunde være forbundet med adskilligt, som han slet ikke brød sig om.

Så kan man også nævne, at tidsstrømningerne fra henimod århundredskiftet i stigende grad fik retning mod det udbredende i stedet for mod det uddybende, og Grønvald Nielsen undgik vel heller ikke at blive mærket af dem.

Her kunde naturpræget i ham ikke stive ham af.

Hans egentlige styrke kom derfor til at ligge på et andet punkt: en levende og frisk samfølelse med ungdommens åndelige behov. Højt op i årene kunde han på en både barnlig og ungdommelig måde føle med ungdommen i dens umodenhed, i dens trang til at sprænge de skranker, velmenende sjæle sætter op for den, i dens sky for at gøre sig til af noget forhold til de evige kræfter, og samtidig lyst til at opleve, at det, „som ligger bagved“, er dog det egentlige.

Her blev han en ungdomsleder som få, den gerning lå uægtelig for hans røst, her har han fundet stor lykke i sit virke, så det var rigtigt nok, hvad hans hustru sagde til ham, da han som ung og fattig højskoleforstander fik tilbud om en vel-lønnet plads som redaktør af et venstreblad: „Du skal være højskolelærer og ikke redaktør.“ Han blev på Vestbirk, og det varede ikke længe, før ungdommen strømmede til.

Her må det nu ikke glemmes, at Grønvald Nielsen var en stor slider. Allerede mens han var hos Falkenstjerne, blev der trukket meget på hans utrættelige og altid redbonne arbejdskraft. Og som leder af Vestbirk højskole har han på alle måder båret dagens byrde og hede. Havde han meget at sige, så drev han også en meget omfattende læsning. Med sin uendelige spændstighed egnede han sig godt til at være livet i skolen. Og det varede ikke mange år, inden han måtte undvære sin hustrus medhjælp. Det kom til at hvile tungt på ham, at først hun og siden to begavede børn som voxne måtte søge ly bag sindssygehospitalernes mure.

Naturligvis hverken kunde eller skulde hans elever bedømme ham efter hvad det til tider har kostet ham at holde sit sind oven vande.

Men hvem af dem og andre, der kendte hans private livs kår, kunde undgå at få et stærkere indtryk af den opdrift, der var i ham, som af den alvor, der altid lå bagved hos ham.

Ganske sikkert har livet blandt ungdommen været ham en stor hjælp til at komme over, hvad der ikke lod sig ændre. Men af hans tale om „livet i lønkamret“ kunde man dog godt forstå, hvor det var, han hentede trøst. Han kunde ytre sig så barnligt og så smukt derom.

Grønvald Nielsen blev da en mand for sig, omgivet af mange taknemmelige venner og elever, og dog ensom, strøende megen glæde rundt om sig, og dog ude af stand til at strø glæde dér, hvor han helst vilde.

Da fru Olive D. Campbell sammen med et par andre amerikanske kvinder for otte år siden besøgte de nordiske højskoler, opholdt hun sig også nogle uger på Vestbirk. I den bog, hun siden har skrevet om folkehøjskolen i Norden, har hun givet en meget indtagende skildring af livet på Vestbirk højskole, hvor Kristen Nørgård da var bleven forstander, og tegnet et smukt billede af Grønvald Nielsen.

Hun taler om den gamle mand med det store hjerte, der havde skabt Vestbirk højskole. Og karakteristisk nok fortæller hun, hvordan han i et festligt øjeblik fandt et udtryk for højskolens opgave i det bekendte digt af Longfellow, der begynder således:

„Tell me not in mournful numbers
Life is but an empty dream — —“

(Sig mig ej med sørgemine:
livet er en dådløs drøm — —)

og som handler om mod og tro på livet, om at lade historiens store skikkelser minde os om, hvad livet er værd, om aldrig at lade sit hjertes drift kue af skæbnens gang.

Digtet indeholder netop væsentlige træk af det, der gjorde den angelsachsiske åndsverden så tiltrækkende for Grønvald

Nielsen; fru Campbell har rigtigt grebet, at her fandt han en god del af sit eget syn på livet udtrykt.

Men hvad hun kun har kunnet ane, skønt hun prøver på at antyde det, det er den „ynde, hengivelse og bølgende varme“, hvormed han på sit modersmål kunde give udtryk for, hvad der greb eller fyldte ham, og som gør, at navnet Grønvald Nielsen aldrig vil miste den særlige klang, det engang har fået hos dem, der her har noget at sige den, der bar det, tak for.

(Efter Højskolebladet.)

Anders Vedel.

Grønvald Nielsen og Vestbirk Højskole.

De to Navne Grønvald Nielsen og Vestbirk Højskole hører sammen. Det er Grønvald Nielsen, der har gjort Navnet Vestbirk så kendt og kært ud over vort Land, at Tusinder med Stolthed kalder sig „gamle Vestbirkere“.

Grønvald Nielsen var jo Fynbo; det var han af Fødsel, og det blev han ved at være i sit hele Væsen som i sit Sprog. Der var derfor noget i det jyske Væsen, han aldrig rigtig lærte at forstå og forlige sig med. Når han alligevel kom til at øve hele sin Manddoms Gerning blandt Jyder, var det vist ingen Tilfældighed: både kunde han her møde og med sit åbne Sind modtage noget, hans Natur trængte til, og give igen noget af det, som Jyden nok kan trænge til at få lidt mere af, og som han ejede i så rigt Mål. Det blev da en lykkelig Forening af det fynske og det jyske, der fandt Sted, da Fynboen Grønvald Nielsen slog Rod i den jyske Jord. Ja, for *det* skete jo virkelig: Grønvald Nielsen slog Rod i Vestbirk, her øvede han hele sin betydningsfulde Gerning, og i den jyske Jord fandt han sit Hvilested.

Dette skal dog ikke forståes sådan, at Grønvald Nielsen blot havde Sans for det, som var og blev hans eget i snævrere Forstand. Han var mer end Fynbo eller Jyde, han var Dansk. Han elskede Danmark. Fra sin Barndom var han blevet dybt rodfæstet i det danske, ikke blot ved den Indførelse deri, han fik i sin Barndoms Hjem og Skole, men også ved det, han op-

levede som 6 Års Barn i 1864, da han i Dagligstuen derhjemme på Egebjerg Mølle kunde i mørke Aftener se Granatilden i Vest og høre Kanonerens Torden. Denne Barndomsoplevelse satte Mærker i Grønvald Nielsens Sind for Livstid. Derfor blev en af de største Glæder, han havde i de senere År af sit Liv, Sønderjyllands Genforening med Moderlandet. —

Men den lille jyske Landsby Vestbirk blev jo nu Stedet, hvor denne gode danske Mand kom til at gøre sin Indsats for sit Land og sit Folk. Ja, sådan må hans Gerning ses: det var en Gerning for Danmark og det danske Folk. Vestbirk Højskole blev aldrig i særlig Grad en lokal Skole; den blev landskendt. Det var Grønvald Nielsen, der gjorde det. Elever fra alle Egne af Landet fyldte hans Skole Vinter og Sommer. Og det siger ikke så lidt, da Skolen efterhånden voksede op til et stort Komplex af Bygninger, hvori måske kun deres Bygmester, Grønvald Nielsens Fætter og gode Medarbejder på Skolen gennem de mange År, Anton Hansen, var rigtig hjemme. — Når man ser disse mange Bygninger, bliver man snart klar over, at de kan ikke være blevet til på én Gang. Vestbirk Højskole er vokset frem under Grønvald Nielsens Ledelse. Det var en hurtig, dog alligevel en sund Vækst. Det kendtes derpå, at hvad der voksede så hurtigt, dog ikke visnede brat igen, men blomstrede og bar ny Frugt i de mange År.

Der var vel ellers ikke oprindelig megen Udsigt til, at et Højskolearbejde skulde kunne lykkes just i Vestbirk. Vel er det et dejligt Sted med Hensyn til Natur, men i Firserne i forrige Århundrede var det et afsides Sted, ret vanskeligt at komme til med sine godt 2 Mil til nærmeste By og Bane. Der synes heller ikke at have været særlig god Jordbund for en Højskolegerning her. Der var ganske vist begyndt en Højskole allerede i 1884, men den var ikke blevet til noget videre. Skolen bestod kun af et temmelig lille, fattigt Hus; Understøttelse fra Staten kunde hverken Skolen selv eller Eleverne, der vilde søge den, få. Under så vanskelige og fattige Forhold begyndte Grønvald Nielsen sin Højskolegerning i Vestbirk i 1886 — med 5 Elever! Der var vistnok nogen Interesse for Skolen i Vestbirk og nærmeste Omegn, men denne Interessse var temmelig blandet, hvad man for-

står af, hvad Grønvald Nielsen skriver ved Skolens Begyndelse: „Der blev holdt Møder med stormende Forhandlinger om det nationale Spørgsmål, hvor Skolen skulde ligge, i Østbirk eller i Vestbirk. Gennem mange Kampe og snilde Manøvrer lykkedes det Vestbirk at sejre. Her lå et Hus, hvor man kunde begynde straks.“ Grønvald Nielsen omtaler dog også, hvordan der ad forskellige Veje var kommet vækkende og frugtbar-gørende Strømninger ind over Vestbirk, før Højskolen be-gyndte. Han var altid bange for at tillægge sig selv for meget. Dog kan man trøstigt sige: *Vestbirk Højskole er helt ud Grøn-vald Niensens Værk.*

Fra 1886 til 1920 var Grønvald Nielsen ene Forstander for og Leder af Vestbirk Højskole. 1920 købte Kristen Nørgård Sko-len, men den fortsatte i det gamle Spor med Gr. N. som Med-forstander og Medarbejder. Grønvald Niensens Ledelse mær-kedes aldrig stærkt; han gav både Lærere og Elever den mest udstrakte Frihed til Selvudfoldelse. Dog tålte han ingen Løshed eller Forstyrrelse. Mærkede han sligt, kunde han blive meget opbragt og hæftig. Gamle Elever husker vist særdeles godt, hvis *det* en enkelt Gang hændte. Han havde en sjælden Evne til at tale til unge Mennesker, så de kom med. Mest ved Alvor, præget af Følelse og Stemning, men ofte også ved Skæmt. Alvor og Gammen gik hos ham sammen på en forunderlig le-vende Måde. Gr. N. var en Skolemand af Guds Nåde; men det var dog ikke Skolen for Skolens Skyld, men *Skolen for Li-vets Skyld*, han vilde arbejde i. Men Livet — det kan kun holdes friskt og sundt ved Forbindelsen med de evige Kilder, som Gr. N. fra sin Barndom og Ungdom havde fundet i Guds Menighed, og derfor vilde han gerne hjælpe sine Elever til også at finde ind til disse levende Kilder. Derfor *begyndte* han altid sin Dagsgerning med det, han kaldte Morgengudstjeneste, som han selv betragtede som måske det allervigtigste. Det er vel også den simple og ligefremme Forståelse af Jesu Ord: *Søg først Guds Rige og hans Retfærdighed, så skal I få alt det andet i Tilgift.* Han vilde dog gerne nå et Skridt videre i den Retning. Det var derfor gennem mange År hans stadige kære Tanke at få sin Skole knyttet fast til en Menighed eller snarere: at få dan-

net en fri Menighed i Tilknytning til Skolen og derfor også en Kirke ved Højskolen og i så inderlig Forbindelse med denne som mulig. Herom skriver han: „I en sådan Kirke kunde Elevmøder, Efterårsmøder og nationale Mindefester begynde. Her kunde unge Hjerter åbne sig for Fremtidsidealer — Livets lykkelige Timer! En sådan Menighed skulde have lært, at der ikke blot er noget, der hedder Apostlenes Tro, men også noget, der bærer Navnet: Apostlenes Gerninger.“

En Kirke ved Højskolen nåede Gr. N. aldrig at få at se. Men han oplevede dog Dannelsen af en fri Menighed, hvori han følte sig hjertelig hjemme.

Skønt Grønvald Nielsen og hans Skole — som før sagt — fik Betydning for Mennesker fra det hele Land, betyder det dog ikke, at den nærmeste Egn blev Stedbarn. Vestbirk Højskole blev ret hurtigt Samlings- og Mødested for Byens og Egns Befolkning. Gr. N. og hans Medarbejdere har vistnok omtrent hver Uge i Vintertiden gennem alle de mange År, Skolen har bestået, holdt Foredrag eller Oplæsning — eller begge Dele — for hvem der vilde komme og være med. Et stort og ganske uegennyttigt Arbejde. Endelig må nævnes Efterårsmøder og Elevmøder, hvortil der ofte har været samlet Mennesker i mange Hundreder, ja over Tusinde. Gamle Elever og Lærere glemmer sikkert aldrig Vestbirk Højskoles Elevmøde, når Skolen og Byen, når alt og alle her og dér var klædt i Festdragt, og når alt det lyse og festlige, det sprudlende og stemningsrige, der var i Grønvald Nielsens Natur, ret udfoldede sig.

(Efter Højskolebladet.)

Thyge Thygesen.

Grønvald Nielsens Vej.

Grønvald Nielsens Vej var alt andet end banet; han fik sine haarde Kampe at kæmpe, men han voksede under hver Dyst i Dybde og Inderlighed; han modnedes derigennem til at tale til og vidne for andre. Et sundt og godt Opdragervirke med og for dansk Ungdom gav hans Sind Ligevægt. Hans Skole fik et kendt Navn, hans Gerning et rigt Omfang.

Ud over Landet har Grønvald Nielsen holdt utallige Foredrag gennem de mange Aar, og mange plejede at flokkes omkring hans Talerstol. Ogsaa gennem det skrevne Ord har han henvendt sig til sine Landsmænd, ikke mindst til Ungdommen, baade gennem Bøger og Artikler.

Det var Ungdommen, der gennem alle Aarene fik hans bedste Tanker og Virke. Hans Ungdoms Idealer blegnede ikke under Tidernes Skiften.

Sønderjylland har faaet mange af den afdødes Tanker; han levede med i det, der foregik sønden Aa. De Danske længst mod Syd fik efter 1920 ogsaa nu og da at mærke, at de i ham havde en trofast Ven og Landsmand. Endnu for ikke ret længe siden skrev han i „Flensborg Avis“ under Breve fra Landsmænd:

Et Liv er endt, en god Gerning sluttet. Et betroet Pund er blevet brugt, og derfor vil der nu trindt om fra blive vidnet, at hans Liv var ikke levet forgæves. Bedre Lov kan en Mand vel ikke faa.

(Efter „Flensborg Avis“.)

J. N. Jensen.

Hemmeligheden i hans Virke.

Hvad er Hemmeligheden i, at Grønvald Nielsens Virke har udfoldet sig saa sjældent rigt? Store Eksamener kan det da ikke være, for han har slet ingen. Han er lige saa bar og blank, hvad Eksamener angaar, som hans afdøde Ven Kl. Berntsen — med hvem han ogsaa har andet til fælles — var det. At han er en endog meget kundskabsrig Mand, der har læst og tilegnet sig mere boglig Viden end mange, mange andre, er en Sag for sig. Selvfølgelig bliver en Lærer eller anden Aandsarbejder ikke til noget, blot han er eksamensløs. Tværtimod hører der til at uddanne sig frit en Karakter og Vilje, som kun de allerfærreste af os virkelig ejer.

Men altsaa, Eksamener har ikke gjort det. Heller ikke ydre Personlighed. I den Henseende er han som Folk er flest. Ja, saa har han maaske fedtet for Folket, ladet sig drive af Strømmen og talt som Ørerne klør. Det har han slet ikke gjort,

tværtimod ikke været bange for at sige ogsaa det, som gik imod Strømmen. Det andet kan godt ernære ogsaa en Skolemand et Stykke Tid, men Strømmen sluger saa i Almindelighed Svømmere — han gaar til Bunds.

Nej, Hemmeligheden turde være, at Grønvald Nielsen tidlig fik Smag paa Yduns Æbler og har kunnet holde Folkehøjskole paa den historisk-poetiske Livsbetragtning, som er den eneste, der dur til det Brug, saa kan moderne Profeter sige, hvad de vil. Grundtvig skrev en Gang i „Danskeren“ om to Slags Oplysning og brugte Solen og Maanen som Billeder herpaa. Begge lyser, men Solen varmer tillige; Maanens Lys er koldt, selv om det ogsaa kan være klart. Grønvald Nielsen har ogsaa været en god og redelig Oplyser, men altid paa Solens Side. „Lys uden Varme“ har Grundtvig i „Nytaarsmorgen“ brugt et forfærdende Ord om. Det blev Højskoleforstanderen fra Vestbirk en selvfølgelig Sag at lægge en Understrøm af *Varme* i sin Tale til unge og gamle. Og saa er han fra Naturens Haand rustet med Evner som Fortæller og med Tag paa at anvende sine Oplevelser, store og smaa, sammen med sin Læsning, saa hans Ord falder ved Folk, som Jyden udtrykker det. Han vogter sig som Kold for at tale over Hovedet paa Tilhørerne, og han er lige saa meget paa Vagt mod at pjatte med Ord eller lefle med Aand. Og saa holder Grønvald Nielsen af dansk Ungdom og af vort Folk i det hele. Man faar, som man giver, saa nogenlunde da, og om ikke altid straks, saa dog en Gang.

De sørgmodige Diskussioner „om Slægten, som i Grunden er ødelagt i Bunden“, er ikke hans Sag. Hellere gøre Hindringer til Betingelse, fordoble Inderligheden og Arbejdet for at give Ungdommen noget, som er værd at leve paa, og som lykkeligt dog ogsaa holder i mange, mange Tilfælde. Den, der kun ser surt, hvordan i Alverden vil han kunne forlange, at de unge skal være glade for hans Ord.

(Efter „Sorø Amtstidende“.)

H. Jensen.

Højskolemand og Forfatter.

Grønvald Nielsen samlede Elever i store Skarer paa sin Skole, og han var en stærkt benyttet Taler ved Møder Landet over. Han havde i sjælden Grad Evne til at fange Ungdommens Opmærksomhed; hans omfattende Viden saavel paa Historiens som Litteraturens og for den Sags Skyld ogsaa Naturhistoriens Omraade tyngede ikke hans Fremstilling, der altid var livfuld og aldrig gik over Hovedet paa Tilhørerne. Det var en Oplevelse at sidde ved hans Talerstol. Hans Kundskaber var solide, men han glemte aldrig, at Hjertet først og fremmest maatte med. — — —

Ogsaa som Forfatter udfoldede Grønvald Nielsen en meget betydelig Virksomhed. Fra hans Pen foreligger en udmærket Levnedsskildring af William Gladstone. Han har i en Række større og mindre Skrifter samlet sine Oplevelser i Højskolens Tjeneste og sine Indtryk fra Rejser i fremmede Lande. Udbyttet af forskellige af hans skriftlige Arbejder gik før Genforeningen til unge Sønderjyders Ophold paa Skolen. Han var en uselvisk Mand. Han har fra Engelsk oversat den prægtige lille Sang: „Har du et Arbejd tungt som faa, tag fat i Dag.“ Altid var han i Virksomhed. Ved Selvstudium maatte han gennem Aarene tilegne sig en stor Del af det rige Kundskabsstof, han efterhaanden kom i Besiddelse af. Han blev aldrig færdig, aldrig træt af at arbejde videre. Hans Sprogkundskaber var meget omfattende. Han læste Carlyle paa Originalsproget, og selv i en sen Alder forberedte han sig grundigt gennem Sprogstudier for at faa det fulde Udbytte af Rejserne i fremmede Lande.

Som det hedder et Sted i Litteraturen, at han fik Sorgens Gave, og saa blev han Skjald, kan det vist ogsaa siges om Grønvald Nielsen, at Sorgens Gave var med til at præge ham og gøre ham til den, han blev. Faa har haft saa tunge Tilskikkelser. Hans Hustru blev efter faa Aars Ægteskab sindssyg. En løvende Søn ramtes af den tunge Slægtsarv og døde meget ung. Ogsaa en Datter maatte bort. Det var, som om Grønvald Nielsen aldrig skulde blive fri for de tunge Prøvelser. Men han brød ikke sammen under dem. Snarere gik det vel saadan, at under

alt det tunge, han selv maatte bære, voksede hans rige, varme Kærlighed til dansk Ungdom. Ingen kunde tale til den som han. De, der har oplevet Morgenforedragene paa Vestbirk Højskole, har Minder, som aldrig glemmes.

Nu er han død. Og Landet over sidder der i Hjem efter Hjem Mænd og Kvinder, som regner det til deres Livs Lykke, at de fik denne rigt udrustede Personlighed og dette varmhjertede Menneske lært at kende. Under sit Billede skrev han en Gang:

Sæt Danmarks Ungdom flittigt Stævne
ved Poesiens lyse Himmelrand,
og skærp dens sunde Arbejdsevne,
saa den kan højne Livet i vort Land.

Jævne Ord og dog et stort Maal, som han, der nu er død, ofrede et Livs trofast Arbejde paa at naa frem imod. Han hørte til de bedste af det Slægtled af Ungdomslærere, der i de sidste Menneskealdrer fik Lykke til at gøre en velsignelsesrig Gerning inden for den danske Højskole.

Maatte der altid blive nok til at tage Arven op.

(Efter „Fyns Tidende“.)

S. P. Qvist.

Hilsen fra København.

Til den elskelige Grønvald Nielsen med inderlig Tak for trofast Venskab og for en Forstaaelse, som jeg aldrig kan glemme. Vi mødtes i Halvfjerdserne paa Falkenstjernes Højskole, men jeg anede ikke den Gang, hvor nær vi stod hinanden, hvad der boede i ham, og hvor megen Lykke og Munterhed og Ungdom, han skulde strø omkring sig i Danmark. Mange Aar senere rakte han mig, ene af alle, sin Haand, da det kneb. Vi mindedes ham forleden ved en Fest paa vor Skole; Rosenkjær fortalte om en Samtale, han nylig havde haft med ham, hvori han paany havde vist sin enestaaende Forstaaelse, og de Ord fra en, der lige var gaaet bort, men som levede endnu en Gang i Rosenkjærs Fortælling, bevægede os alle.

Farvel, du kære gamle Ven, og Tak for alt, hvad du har været.

(Hilsen til Begravelsen.)

Johan Borup.

Fra en af de ældste Elever.

Det var med Vemod, jeg hørte Budskabet, at Grønvald Nielsen var blevet kaldt hjem til den Gud, som han lærte sine Elever at tro paa.

Jeg synes, medens jeg nedskriver disse Mindeord, at jeg kan se Grønvald staa og sige Trosordet til os Elever.

Det var Aaret 1890, jeg var Elev paa Vestbirk Højskole. Da stod Grønvald i sin fulde Ungdomskraft og havde sin Hustru ved sin Side som Medhjælper.

Det var en heldig Tid, Grønvald begyndte sin Skolegerning. Vi befandt os dengang i den provisoriske Heksekedel, og det havde sat Danmarks Folk i aandelig Bevægelse; det materialistiske var ikke Nummer ét, som det desværre er for Tiden.

Den Gang, Grønvald Nielsen begyndte sin velsignelsesrige Gerning i Vestbirk, da fløj Aanden over Danmarks Land, lavere, end den havde gjort nogensinde, og Grønvald Nielsen var et af Gud benaadet Redskab til at udsaa aandelige Sædekorn til den danske Ungdom og lære den at leve et sundt og lykkeligt Menneskeliv.

Jeg inddrak med tørstig Sjæl alt, hvad Grønvald delte ud af aandelig Føde til os Elever. Det var med Vemod, jeg sagde Skolen Farvel, og jeg benyttede enhver senere given Lejlighed til at høre Grønvald og kunde aldrig blive træt af at høre ham; der var Aand og Liv i hans Forkyndelse.

Elevmøderne paa Vestbirk Højskole var festlige Stunder. Da havde Grønvald sine store Dage, naar han i Spidsen for det vældige Tog af dansk Ungdom drog ud til den lille minderige Skov, hvor der var Fest med Tale og Sang.

Naar jeg som ældre Mand deltog i disse Fester, syntes jeg, det var som at faa et Bæger fra Ungdomsmindernes foryngende Kilde.

Og naar man saa hilste paa Grønvald og fik det djærve Haandtryk, saa ind i det smilende Ansigt og hørte Grønvald sige: „God Dag, gamle Ven, hvordan har du det? Nu bliver vi snart gamle, men vi har jo Evigheden foran,“ ja, da kunde saadanne Ord varme én ind i Sjælen.

Ja, Gud ske Lov og Tak for dem, som ejer dette Haab, og Gud ske Lov og Tak for aandelige Sædemænd som Grønvald, der saaede Aandens Sædekorn, som bærer evig Frugt.

Jeg vil mindes Grønvald med Tak til min sidste Stund. Velsignet være hans Minde!

(Efter „Hors. Flkbl.“)

Tømmermanden fra Monbjerg.

Grønvald Nielsen som Lærer.

Vor elskede gamle Lærer er ikke mere. Vi skal aldrig mere fra hans Mund høre de Ord, der betød saa uendelig meget for os, da vi kom ud i Livets Kamp efter at have siddet som lyttende Tilhørere under hans Talerstol. Saaledes vil mange, mange unge føle det i disse Dage, da Budskabet om Grønvald Niensens Død spredes ud over Landet.

Ingen anden var som Grønvald Nielsen. Vi, der kendte ham, baade naar han, grebet af sit Emne, stod paa Talerstolen i Vestbirk Højskoles Foredragsaal, legende med den brunskafede Papirkniv, medens han i sit fynsk klingende Sprog rullede de Billeder frem, der greb vore Sind og førte os med op paa Aandslivets Højder — og naar han efter Dagens Arbejde eller i Hvilestunderne færdedes iblandt os, som Manden med det aabne Øre for Menneskers Glæde og Sorg og med sin fine Forstaaelse af det, der af smaat eller stort kan trykke et Menneske i Knæ, — vi, der har oplevet vore rigeste Ungdomsdage i hans Nærhed, maa nu, da hans Tale er forstummet, faa Lov til at give Udtryk for noget af den rige Taknemlighed, der lever i vort Sind, fordi det blev os forundt, mens vi var unge, at møde en saa rig og levende Personlighed.

Naar Grønvald Nielsen stod over for en Skare af unge, var han Hjælperen, Læreren, Vejlederen, der søgte at lære sine Elever at skelne mellem de ægte og uægte Livsværdier. Og han havde mange Strengte paa sin Harpe. Med stor Ærbødighed førte han sine unge Tilhørere ind i det gamle Hellas skønhedsfyldte Verden, hen til Sokrates' og Platons Lærestol, med lige saa stor Ærbødighed var vi i Stue hos en Carlyle, en John

Ruskin eller en Gladstone. Ikke mindre ærbødige færdedes vi med ham i Kunstens hellige Haller og lyttede med ham til Ord fra Verdenslitteraturens store.

Hvor mindes vi ikke den Skælven i hans Stemme, naar han citerede Goethe i Tilegnelsen af „Faust“:

Ej kan de mine Toner nu fornemme,
de Kære, som har hørt min Barndoms Sang,
forsvunden er den Kreds, hvor jeg var hjemme,
og hendød, ak! den første Atterklang.
En ukendt Mængde lytter til min Stemme,
og selv dens Bifald gør mig Sjælen trang.
Hvad før ved Sangens Magt jeg kunde binde,
er, om det lever, spredt for alle Vinde.

Hvor levede vi ikke med Adam Homo, naar vi med Grønvald Nielsen som Fører dukkede ned i dette Skattekammer og hentede de rige Værdier frem. Vi følte, at Minderne fra et tabt Hjems Paradis bævede med i Rytmen af de Strofer, som han Gang paa Gang vendte tilbage til i sine med disse Litteraturens Perler indflettede Foredrag. Ikke mindst den vidunderlige Scene, da den lille Adam spørger sin Moder om, hvad det er *at være*:

Ved jeg det selv, hun hvisked halvt i Løn,
hvorpaa, bevæget mildt af Modervarmen,
hun løftede fra Jorden op sin Søn
og trykked ham med disse Ord til Barmen:
Naar dig, min lille Dreng, jeg har paa Armen,
og beder i den samme Stund en Bøn
for dig og for mig selv og mine Kære,
da bedst jeg føler, hvad det er at være.

Men ikke blot gennem Historic, Kunst og Litteratur var Grønvald Nielsen den højt benaaede Fører. Nutidens sociale Misforhold laa ham tungt paa Sinde, og Gang paa Gang drog han i sine Foredrag Paraleller, der kastede et skarpt Strejflys over den voksende Nød. Hvor mindes vi ikke hans manende Ord om at lære „at tage fat om Tidens Puls“, om at lære at kende Tidens Tale for at være rede til at gøre vor Indsats netop der, hvor Kravet lød stærkest.

Det, vi vil, sagde han, er ikke en mekanisk Paafyldning af

Kundskaber, men dette: At give de unge et „aandeligt Gribe-tøj“. Og det lykkedes for ham i mangfoldige Tilfælde. Han var en Igangsætter. Han ikke blot satte i Gang, men hans Tale havde en saa stærk Livskraft, at Ord, han havde talt for Aar tilbage, Ord, der var „glemt“, i tunge Stunder kunde dukke frem af Sjælens underfulde Dyb og være med til at bære over en svær og tung Tid.

Grønvald Nielsen var en Aandens Stridsmand, han var Modersmaalets ridderlige Vaabendrager, og han var den var-somme Værner af Hjemmets Værdier. Var det fordi han selv oplevede den bitre og for andre ufattelige store Sorg, at alt hvad han elskede, alle hans kære paa en Datter nær, blev taget fra ham, at han som ingen anden kunde skildre Hjemmet som Menneskets Tilflugt i Dagens og Tidens Strid? Vi mindes denne Skælven i hans Stemme, naar han kom ind paa disse Omraader, og vi vidste, at han var en i dybeste Forstand ensom Mand tiltrods for, at Ungdom i store Skarer flokkedes om ham. Men fra denne Ensomhedens og Trængslernes Verden drog han de ægte Livsværdiers Guld frem og udmøntede det til disse mange unge, der i Dag velsigner hans Minde.

Jeg vil slutte disse Linjer med at citere nogle Ord af et Foredrag om Trængselstider, Ord, der har afgjort Bud til vort Folk i Dag:

„Der er nogle Ord af Søren Kierkegaard, hvortil jeg ofte i svundne Aar er vendt tilbage, fordi de er saa trøstefulde, og det er disse:

Kun den kan Trængslen nedtrykke, der ikke vil hjælpes evigt. Den, der vil det, ham trykker Trængslen i Højden Der er i Livet kun een Fare, der afgjort bringer Undergang med sig, og det er Synden, thi Synden er Menneskets Fordærvelse. Trængslen, ja, om den end var forfærdelig, som aldrig noget Menneske har oplevet den. Trængslen forhverver Haab.

I Tider, hvor Verden oplever Trængsler som aldrig før, da føles saadanne dybe Ord som en Trøst. Hvis Trangen til at blive hjulpen evigt vokser, og mange Ting tyder paa, at saadant finder Sted som aldrig før, da vil den store Trængsel trykke i Højden, opad mod Gud med videre Syn og større Haab.“

Grønvald Nielsen oplevede Sandheden i Søren Kierkegaards Ord. For ham blev det, der vilde have knækket den, der ikke havde Trangen til evig Hjælp levende i sig, en Lutring til den Opdragergerning, som det blev ham forundt at øve.

(Efter „Dansk Ungdom“.)

Fr. Karl Kristiansen,
(Elev i 1912—13.)

Grønvald Niensens sidste Dage.

Det var ikke blot dem, der sad under Grønvald Niensens Talerstol i hans Ungdoms og Velmagts Dage, der fik fuldt Udbytte af hans ildnende Ord; vi, der fulgte ham til det sidste, kan bevidne, at han altid kun var til Glæde paa sin Skole; nej altid var han frisk og levende, lige til det sidste Foredrag, Tirsdag den 14. Juli nu i Sommer.

En af sidste Holds Elever, Thyra Vad Mikkelsen, skriver i „Dansk Ungdom“:

„Jeg mindes hans sidste Foredrag for os i Sommer. Han talte som en Mand i sin bedste Kraft, og vi maatte rives med. Men naar Timen var forbi, var ogsaa Kræfterne brugt, og det voldte ham ofte stor Anstrengelse at naa til sit Hjem deroppe i Haven.

Ja, han var den gamle, trætte Mand. Men stadig lige aandsfrisk, naar han stod overfor sine Elever, altid parat til en Spøg og med det evigt unge straalende Glimt i Øjet, som vi alle beundrede, fordi han havde bevaret det gennem al sin Kamp og Strid.“

De senere Aar var det jo ikke saa godt med Helbredet som før, men der var ogsaa slidt haardt paa Grønvald Niensens Kræfter, saa det var ikke sært, at Nerverne og Hjertet var medtaget, og Aareforkalkningen tog stadig til. Derfor kunde han heller ikke forny sig i de sidste Aar, og vi her og gamle Elever, der hørte ham meget, kunde jo nok mærke, at han vendte tilbage til de samme Ting, selv om Talen havde faaet en ny Form. Men for de nye Hold af Elever var alt jo nyt. Ja, de maatte altid føle det som nyt, for Gr. N. havde en forunderlig Evne til at fortælle det gamle — om han saa havde sagt det hundrede Gange før — som om det var første Gang, det lød.

Takket være sin ungdommelige Friskhed kunde han blive ved at virke som Højskolemand lige til det sidste, og egentlig med samme usvækkede Kraft. Efter Foredraget kunde Trætheden saa til Tider komme over ham, og han holdt ikke til saa meget i de sidste Aar, men havde dog ogsaa i Sommer Foredrag hveranden Dag og Oplæsning to Gange om Ugen, og han var ogsaa ude til enkelte Møder i Sommer, sidste Gang paa Uldum Højskole Søndag den 14. Juni. Først til Efteraarsmøderne maatte han sige Nej.

Det var sikkert ogsaa godt for Gr. N., at han fik Lov at gaa bort midt i sin Gerning, at han ikke skulde komme til at gaa her ved sin kære Skole uden at kunne være med i Arbejdet. Det vilde have været uendelig svært for en saa virksom Natur som hans. Han var ogsaa altid meget paapassende med, at det blev *helt* godt, det han gav Eleverne; der skulde ikke slaas af mod det sidste.

Selv var han meget optaget af, om han kunde klare Elevmødet sidst i Juni, men det gik udmærket; han holdt sit Foredrag med stor Kraft, var med til hele Mødet og havde „mellem Slagene“ Huset fuldt af gamle Elever.

Men det gav jo nok Bagslag, for hen i Juli var Kræfterne saa smaa, saa Lægen raadede bestemt til en Hvilekur paa „Gl. Skovridergaard“ ved Silkeborg, hvor Gr. N. havde været et Par Gange før. Selv var han meget ked af at forlade Skolen, før vi skulde slutte med Sommerholdet, men i Haab om at samle Kræfter til Vinteren tog han af Sted den 19. Juli.

Faa Dage efter, den 24., var vi med Eleverne paa Udflugt til Silkeborg og Himmelbjerget, og da vi sejlede op ad Aaen, var han sammen med sin trofaste Husbestyrerinde Valborg Jensen nede ved Kurantaltens Bro for at vinke til os. Vi sejlede saa tæt forbi, saa vi kunde hilse paa dem og tale med dem, og Gr. N. fik et sidste Indtryk af et Hold af sine glade Elever.

Da vi paa Tilbagevejen atter sejlede forbi Broen — dog paa lidt større Afstand — var de der igen. Vi sang da hans dejlige Sang, denne Skoles „Nationalsang“, „Skønne Vestbirk med din vide, frie Horisont“, mens Skibet gled op ad Aaen, og vi vinkede til hverandre, indtil vi ikke kunde øjne hverandre mere.

Dette Møde gjorde et meget stærkt Indtryk paa Gr. N.; jeg kunde ikke lade være med at tænke paa, at det maske blev hans egentlige Afsked med hans Elever, med hans Gerning i det hele taget, og at Eleverne havde lignende Tanker, skønnes bl. a. af nævnte Stykke i „Dansk Ungdom“, hvor dette Møde ogsaa nævnes, og saa hedder det videre:

„Da var det som en Røst, der hviskede til mig: „Se — og mærk dig ham. Det er sidste Gang!“ Ja, det blev sidste Gang.

Naar jeg tænker paa dette, maa jeg ligne det saaledes: Vor kære Lærer var kommen over det store Hav, og nu stod han did ved Indgangen til det evige sollyse Land og vinkede til os, mens vort Fartøj og Livsskib gled videre ud over Dybet. Inden vi naar ind til Havnen, kan der komme Storm, og maaske nogen af os lider Skibbrud paa vor Vej. Men saa længe vi kan øjne vor gode Forstander did borte, da er ikke alt Haab ude. Thi hvem har vel lidt og stridt som han. Han holdt ud, og han naaede Havnen, Fredens og Lysets Havn.

Lad os sige Gud Tak, fordi vi fik Lov at kende ham og fik Del i saa rigt et Menneskeliv.“

I September Maaned var Grønvald Nielsen hjemme igen og var glad ved at være det, skønt han maatte give Afkald paa at være med til Efteraarsmødet, men mange gamle Elever og gode Venner fik i disse Dage Lejlighed til at se ham sidste Gang i hans Hjem der oppe i Haven.

Selv talte han til det sidste om, at naar han nu holdt sig i Ro et Par Maaneder, saa kunde han tage fat igen, naar Eleverne kom til November. Vi havde som sædvanlig bedt ham om et Stykke til Aarsskriftet, og den Dag, han blev syg, havde han taget den Tale om Frihed, som gengives her i Heftet, frem til det Brug. Og som den Ordensmand han var — altid skulde Tingene være færdige i god Tid — saa skrev han en af de sidste Dage den Julehilsen til gamle Elever, som ogsaa følger her, og det bliver saa den sidste Hilsen, som I, hans gamle Elever, faar fra jeres kære gamle Forstander.

Dermed er vi naaet frem til Tirsdag den 29. September, og endnu ved Middagsbordet var Gr. N. ved godt Humør; han spøjte — som han plejede — med, at nu skulde han have sig en rigtig Cigar.

Derefter gik han op for at hvile sig og blev saa under Mid-
dagshvilen ramt af en Hjerneblødning. Ved 2-Tiden saa Val-
borg Jensen ind til ham, og da sov han trygt, men da hun Kl. 3
kom for at kalde, laa han bevidstløs og lammet i den ene Side.

Selv var jeg paa Foredragsrejse og naaede først hjem den
Nat, han døde, men ved 4-Tiden kom min Kone derop, og
Anton Hansen var der ogsaa, men de kunde ikke rigtig skønne,
om han kunde kende dem. Gr. N. klagede over Smertes i Ho-
vedet og vilde hele Tiden tage Isposen bort, men naar Valborg
Jensen paa sin gode og milde Maade sagde, at den skulde blive
liggende, gik han villig ind paa det. Ved 7-Tiden, da min Kone
stod hos ham, slog han pludselig Øjnene op og saa paa hende
med sit kærlige Blik og sagde: „Hvordan har du det, lille
Maren? Kan det gaa med Helbredet?“ Hun svarede, at hun
havde det godt, og Gr. N. føjede stille til: „Ja, du har en god
Mor!“ (Min Kones Mor havde lige været hos os nogle Dage.)

Ved den Tid kom en Sygeplejerske, der skulde passe ham,
og da Valborg Jensen fortalte ham det, sagde han, at det var
godt og rigtigt, og bød hende velkommen. Til Valborg Jensen
sagde han — som saa ofte —: „Nu vil du nok hjælpe mig, at vi
ingenting glemmer!“ — og saa var han tryk.

Næste Dag var Grønvald Nielsen slet ikke klar, og Natten
til Torsdag den 1. Oktbr. sov han ind.

Vor gamle Forstander, vor trofaste Ven, havde faaet Fred.

Kristen Nørgaard.

Ligesom ovenstaaende er skrevet, kommer det Budskab til
os, at Grønvald Niensens Hustru, *Kristine Grønvald Nielsen*, er
død oppe i Aarhus.

Det kom saa mærkeligt over os alle, at hun skulde følge saa
snart efter sin Mand. Kun faa Aar fik de Lov at dele alt med
hinanden her. Nu kommer de til at hvile ved Siden af hinanden
paa Østbirk Kirkegaard, og nu er de saa begge gaaet gennem
Dødens Port — ind til det store, lyse Rige.

Nedenfor bringer vi nogle Mindeord om Fru Grønvald Niel-
sen af Seminarieforstander Lange.

K. N.

Fru Grønvald Nielsen.

Lørdag Morgen den 31. Oktober døde Fru Kristine Grønvald Nielsen paa Sindssygeanstalten i Aarhus efter nogle Dage at have ligget bevidstløs hen efter en Hjerneblødning — i samme Maaned som Grønvald Nielsen.

„Saa er de to nu forenede i Døden, som ikke fik Lov at være sammen i Livet. Saa er den store Tragedie spillet til Ende.“

Saaledes skriver hendes Søstersøn, Skuespiller P. A. Hjælm, til mig.

Fru Grønvald Niensens Pigenavn var Kristine Hansen, og hun var fra Landsbyen Birkum mellem Odense og Ringe, hvor hendes Fader var Tømrermester.

„Hun havde i Opvæksten drukket af de samme aandelige Kilder som jeg“, skriver Grønvald Nielsen i sine Minder. Om Søndagene søgte hun Nazarethkirken i Ryslinge, og da hun skulde paa Højskole, valgte hun Vejstrup, hvor Grønvald Nielsen blev hendes Lærer, og hvor de fandt hinanden. Hun var livlig og munter, indtagende og ildfuld med mange Længsler og store Planer. Hun var rigt poetisk begavet og drømte om at blive Digter, skrev Vers og arbejdede med Fortællinger, af hvilke hun senere udgav „To Søstre“ og „I Fare“ samt Skuespillet „Skovenes Søn“.

De holdt Bryllup den 12. April 1886, blev viet i Valgmenighedskirken i Vejstrup af Pastor Pedersen, og Brylluppet stod paa Vejstrup Højskole, hvor det minderige Sted og en Kreds af Slægt og gode Venner skabte en dejlig Fest med Taler og Sange.

Umiddelbart derefter drog de til København, hvor de indrettede sig en lille Lejlighed paa Frederiksberg bag Frederiksberg Have.

De var unge og lykkelige og saa forhaabningsfuldt paa Fremtiden, skønt det var klart, at Falkenstjernes Højskole paa Chr. Winthersvej, hvor Grønvald Nielsen var Lærer, snart maatte lukke. Men de haabede, at de kunde leve af Pennen og af Foretagsvirksomhed — i alt Fald foreløbig.

De fik Opfordring til at overtage Bornholms Højskole, men det turde de ikke. Kort Tid efter blev der tilbudt Grønvald

Nielsen en Redaktørstilling ved et stort jysk Venstreblad, men samtidig kom der Bud fra Vestbirk, hvor den lille, for kort Tid siden begyndte Højskole var kørt fast.

Da Fru Grønvald Nielsen læste Brevet om Redaktørstillingen sagde hun straks: „Nej, du skal være Højskolelærer og ikke Redaktør. Med Guds Hjælp klarer Fremtiden sig nok for os.“

Det blev afgørende, og paa den Maade var det hende, der stod bagved Grønvald Nielsens lange og betydningsfulde Gerning i Vestbirk. Men ingen af dem anede, hvad dette Skridt skulde komme til at koste, og hvorledes Fremtiden skulde komme til at forme sig. Hendes sikre Tro vaklede ikke, skønt det jo kunde se mærkeligt ud, at de gav Afkald paa en Redaktørstilling med 2700 Kr. i aarlig Løn og fri Bolig for at gaa ind til det usikre i Vestbirk, hvor der foreløbigt var sikret dem 500 Kr. aarligt, af hvilke de skulde betale de 400 + fri Station til en Medhjælper.

I Sommeren 1886 drog de saa til Vestbirk, boede hos Folketingsmand Bøtke i Mødrup og tog derfra sammen ud til Møder i Egnen. Folk syntes godt om Fru Grønvald Nielsen og var glade for, at hun fulgte med rundt; men det var tit spændende i denne Tid. I Aale talte de engang under Bevogtning af atten Gendarmer.

Saa begyndte de Skolen til November med 5 Elever; men Tallet steg efterhaanden. Hun hjalp troligt sin Mand, talte ved Møder, skrev Sange til Fester og arbejdede ivrigt for Kvindesagen baade med Mund og med Pen. Hun blev Formand for „Jysk Kvindeforening“.

Grønvald Nielsen har ofte talt om „Højskolemødrenes“ ansvarsfulde og strenge Arbejde, som der skulde meget til at kunne holde til. Han vidste det fra sit eget Hjem. Under et vældigt Arbejde satte de deres Penge til, inden Opgangen begyndte, og de maatte rejse Penge ved Laan. Men Fru Grønvald Nielsen holdt ikke til de store Krav. Der var Hjemmet med de smaa Børn, der var Arbejdet med Eleverne og alt det med den store Husholdning; der var de mange „Sager“ ude i Folkelivet, som havde hendes udelte Intercesse, og der var Forfatterskabet, som drog hende. Hendes Nerver kunde ikke klare alt dette.

Der var Sindssyge i Slægten, og hun havde arvet Anlægene. De prøvede saa at lade Arkitekt Anton Hansens overtage Husholdningen og være Husfader og Husmoder, saa Grønvald Nielsens kunde bo i et lille roligt Hus i Højskolens Nærhed; men det hjalp ikke. Lægerne raadede til at prøve Asylet i Aarhus; men det maatte ske med hendes gode Vilje. Grønvald Nielsen og deres Huslæge, Doktor Hobolth, Østbirk, talte med hende om Sagen; men det kneb for hende at forstaa, hvad det gjaldt. Til sidst lagde hun sine Arme om Grønvald Nielsens Hals og sagde:

„Du har aldrig villet mig andet end godt. Nu kører vi!“

Det var den 3. August 1892, at Sindssygeanstaltens Døre lukkede sig bag hende. Tilbage stod Grønvald Nielsen med sine smaa Børn, sin forgældede Skole og sin opslidende Skolegerning.

Hvordan han kom igennem det, har vi for ikke længe siden talt om ved hans Død. *Hendes* Hjem blev Anstalten derude ved Ris Skov til i Lørdags — 39 Aar fra hin Augustdag bøjede hendes Skikkelse og graanede hendes Haar bag Mure og Hegn.

For nogle Maaneder siden fik hun en Hjerneblødning. Grønvald Nielsen, der selv var svag og daarlig kunde taale Sindsbevægelser, tog straks op for at tage Afsked med hende, og han traf hende klar og ligevægtig, saa de kunde tale godt sammen som i gamle Dage. Men det var sidste Gang. Hun kom sig saa vidt, at hun kunde sende en Krans til hans Kiste, da hun fik at vide, at han var død. Men nu er hun saa selv fulgt efter sin Husbond til Landet bag Hav, hvor alle Taarer skal aftørres.

Den store Tragedie er spillet til Ende.

Men det er værd at mindes, at det var hendes lyse Tro og lykkelige Forhaabninger, der valgte Vestbirk til Grønvald Nielsens Manddomsgerning; og naar vi, hans Venner, tænker paa, hvad det har haft at betyde for os, kan vi ikke andet end med dyb Medfølelse og Tak mindes den Kvinde, der samtidig med, at hun gav ham Gerningen — uden at vide og ville det — gav ham Sorgens Gave som Pant paa, at han var udvalgt.

Kristen A. Lange

Grønvald Nielsen og Vestbirk Højskoles Fremtid.

Af alle de gode Mindeord, der er talt og skrevet ved vor gamle Ven og Lærers Død, er der intet, der har gjort stærkere Indtryk paa mig end et Vidnesbyrd i „Dansk Ungdom“ af en Elev fra i Sommer, det sidste Elevhold, der fik Lov at lytte under hans Talerstol. At de, der lærte Grønvald Nielsen at kende i hans Ungdoms Kraft, eller vi, der først fik Lov til at lytte til hans Forkyndelse, da han var i en modnere Alder, stadig maatte elske vor gamle Lærer, ogsaa da vi i hans Alderdom ikke længere fandt den samme Livsfornyelse som tidligere, var saa lige til. Men denne unge Piges Vidnesbyrd var for mig det sidste Bevis, blandt adskillige andre fra de senere Aar, for, at det i Sandhed var evige Livsværdier, vor gamle Lærer talte om, naar han kunde fængsle dansk Ungdom af 1931 lige saa stærkt som Provisorieaarenes Ungdom for et halvt Aarhundrede siden, gribe dem, saa hver enkelt nu som dengang, og som de har gjort det i alle de mellemliggende Aar, har siddet med Følelsen af, at det var netop ham eller hende, der taltes til.

Vi trænger til engang imellem ikke mindst i disse Tider, hvor alt synes saa usikkert, at blive mindet om, at der er Værdier, der bestaar og stadig er de samme trods ydre skiftende Kaar. Maatte Grønvald Nielsen ved sin Død bringe alle sine gamle Elever en saadan sidste Mindelse.

Da jeg med en Taare i Øjet havde læst den unge Piges Vidnesbyrd, gik mine Tanker videre til Vestbirk Højskoles Fremtid. For mange af de ældste Vestbirkelever, der aldrig har lært Forstander Nørgaard nærmere at kende, staar Grønvald Nielsen jo som Bannermærket, og det er kun naturligt, at det er saaledes. Jeg hører selv til dem, der maa bekende, at Grønvald Nielsen var den, der første Gang aabnede mine Øjne for hele Menneskelivets vidunderlige Rigdom, men samtidig har jeg haft den Glæde i 15 Aar, fra den første Dag Forstander Nørgaard kom til Vestbirk, at regne ham blandt mine bedste personlige Venner, og i denne Dobbeltgenskab vil jeg gerne sige til eder alle, yngre som ældre: Ær Grønvald Nielsens Minde ved, at I hjælper Kristen Nørgaard med at føre Vestbirk Høj-

skoles Traditioner videre. De ydre Former vil maaske Tid etter anden ændres, saa vist som en Morsingbo og en Fynbo aldrig vil handle og tænke ens. Men Forkyndelsen og Skolens indre Liv vil fortsættes uforandret, og Ungdommen af 1932 vil lytte, som vi andre lyttede for 20 eller 40 Aar siden, og rejse hjem gladere og rigere, end de kom.

Det kan jo ikke nytte at skjule det, vor gamle Skole er i Øjeblikket inde i en Krisetid. Ikke ændret indre Liv, men ydre Forhold, som det er vanskeligt at klare Aarsagerne til, har medført, at Elevtallet de senere Aar har været betydelig lavere, end da vi kendte Skolen i dens Glanstid, og det sidste Par Aar har Elevtallet været saa langt nede, at det ikke kan taale at komme længere ned. Derfor synes jeg, det nu ved Grønvald Niensens Død er paa Tide at raabe et Vagt i Gevær for vor gamle Skole. Alle vi, der allerede kender Nørgaards Gerning i Vestbirk, er rede til at sige god for, at Skolens Aand stadig føres videre i Grønvald Niensens Spor. Og I, der ikke kender Nørgaard, aflæg eders gamle Skole et Besøg og studér Livet, som det leves der, eller send Bud efter Nørgaard, lad ham komme i eders Kreds og lad ham tale til eder og med eder. Naar I saa har vænnet eder til de ydre Forskelle, der er mellem Morsingboen og Fynboen, og de indre Forskelle, der altid maa være mellem stærke Personligheder, vil I mærke, at den indre Kærne, der sætter det egentlige Præg paa Skolen, er fælles for dem begge, og saa vil I sende eders unge til Vestbirk forvissede om, at de der vil hente de samme Livsværdier, som I selv hentede der i eders Ungdom.

— Jeg har hørt, at det paatænkes at rejse et Mindesmærke for Grønvald Nielsen; denne Tanke finder jeg naturlig, men vi maa ikke glemme, at det smukkeste Mindesmærke, vi kan give vor gamle Lærer er dette, om vi i vort eget Liv kan leve noget af det, vi grebne lyttede til under hans Talerstol, og om vi kan bevare hans ydre Arbejde, vor gamle Skole, som et Sted, hvor dansk Ungdom kan søge Svar paa Ungdommens evige Livsspørgsmaal, en Skole, der kan lyse ikke alene for den nærmeste Egn, men ud over vort lille Land.

Andreas Bach.

Boghandler.

Tinglev, den 3. November 1931.

Elev 1911—12 og 1916—17.

Hilsen til Vestbirk Højskole.

Du Skole kær, vor Ungdoms lyse Hjem,
 Tak for de Minder, du os gav i Gem!
 Ja, Grønvald Nielsen, du vor Lærer kær,
 hav Tak for alt, hvad du har givet her.

Vi takker dig, du brave, danske Mand,
 mod alt det bedste stod du god og sand.
 I Skolen her, i Kirken, i dit Hjem,
 det bedste altid elskede du frem.

De to, der nu paa Skolen skaber Hjem,
 lad altid Kreds vi slutte fast om dem.
 Saa ærlig og saa tro er deres Færd,
 hvem ret dem kender, de maa faa dem kær.

Vi ønsker Grøde for den nye Tid,
 vi ønsker Solskin over al jer Id,
 saa altid der om denne Skole kær
 maa staa en stærk og trofast Ungdomshær.

En taknemlig Elev, Fynboen M. N.

Hilsen til Venner fra Sommeren 1920.

Frihed.

Af Grønvald Nielsen.

Ved et politisk festmåltid for en del år siden i et fremmed land havde man givet mig en drilagtig og uelskværdig borddame. I anledning af, at jeg var dansk, sagde hun blandt andet til mig: „Danmark — ja, det er jo et meget lille land. Jeg kan dække det med min tommelfinger på vort Evropaskort henne i skolen!“ Hun var — desværre — lærerinde. Jeg svarede: „Indrømmet, frue; men det er med lande som med mennesker: størrelsen er ikke altid det afgørende. Små lande som Jødeland og Grækenland skænkede verden en åndskultur, som Deres store fædreland aldrig endnu er kommet i højde med. Og har De ikke nok lagt mærke til, hvad Deres egen største politiker for nylig udtalte, at når talen er om frihed og folkeoplysning, så har det lille danske folk noget at lære alle andre nationer i verden.“ —

Denne samtale er ofte dukket op i min erindring, når jeg som historielærer syslede med folks og rigers skæbne eller gennemrejste fremmede lande, og alt som årene ilte afsted, blev jeg mere overbevist om, at ligesom Grundtvig for snart 100 år siden forudså Tysklands nuværende sammenbrud, således er også hans opfattelse af vort lille folk og dets fremtid så godt underbygget, at ingen magt formår at knuse den. Han pløjede jo dybere og så længere ind i fremtiden end nogen anden af det 19. århundredes store. Han sang om, at

„mødes skal engang i Norden
sprogene fra hele jorden.“

Hans skoletanker sysselsætter for tiden banebrydere i mange lande. Det skal jeg ikke komme ind på her; men lad mig minde om, at det var Grundtvig, som sang:

VESTBIK HØJSKOLE 1923

HØJSKOLEN SET FRA HAVEN

„Frihedens hjem er det høje Nord,
 dér den mod freden ej spænder sin bue.“

Ikke for ingen ting gæstede han det land,

— — „hvor frihedstanken
 først et fristed fandt!
 hvor den trygt opvoksed, medens
 mørke tider randt;
 hvor den kræfterne bevæged
 og al livets idræt præged.“

Hjemkommen der ovre fra England, hvor han i henseende til friheden lærte at lægge hele vægten på virkeligheden, så udgav han 1832: „Nordens mytologi“, en af de åndfuldeste bøger i vor litteratur, en folkelig bibel for mit slægtleds højskolemænd. Heri skrev han de ofte citerede linjer:

„Frihed er, hvad os tjener bedst — —
 Frihed lad være vort løsen i Nord,
 frihed for Loke så vel som for Thor.
 Frihed for alt, hvad der stammer fra ånd,
 som ikke ændres, men arges ved bånd.“

Nu vover jeg at sige lidt om denne frihed. Vi har jo oplevet verdens største og mest djævelske krig, set millionerne vælte imod hinanden i det grufulde menneskeslagteri. Nu er vi rykket ind i en økonomisk og moralsk ulykkelig overgangstid. Men

„immer det dages dog på ny,
 hvor hjerterne morgen vente.“

Der har aldrig været så mørk en nat i verden, at morgenen ikke kunde bryde frem påny med solskin og fuglesang. Det vil også ske denne gang — rimeligvis herligere end nogensinde før. Der arbejdes for tiden imod krigen, som der aldrig er bleven arbejdet før: i lønkamrene, af videnskabsmænd, politikere, mødre, præster, redaktører og folkeopdragere. Men over indgangsporten til det fremtidens land, hvor krig er gjort ulovlig — som drabet af et enkelt menneske længe har været det — hvor fred og folkelykke råder, lyser ordet: Frihed!

Hvis folkeskarerne på jorden idag var en enkelt person med et enkelt hjerte i brystet, og hvis vi kunde høre og forstå, hvad dette hjerte følte og prøvede på at udsige, da vilde vi sikkert

høre det ældgamle ord, til hvis pris verdens bedste sangere har kvædet. Det, som vi synger om med Arvesen:

„Frihed er det bedste ord,
som på jorden findes,
ej i syd og ej i nord
bedre navn vi mindes.
Det har klang fra Paradis,
gik fra mund til mund med pris
hos al jordens ædle.“

Igennem al nutidens forvirring lyder et råb om frihed. Mange véd ikke rigtig, hvad det betyder; men de ligesom fornemmer, at i frihedens land ligger det gemt, som de trænger aller hårdest til. Selve ordet tænder en længsel efter et fuldere og bedre liv end det, de for tiden ejer. Hvori dette består, om det er frihed fra arbejde eller frihed til at leve, hvor man vil eller på en bedre måde; hvilke ofre der skal bringes, og hvilken opdragelse der er nødvendig for at blive en god borger i frihedens forjættede land, det er skjult for deres øjne. Men betaget af en mægtig længsel efter bedre tider oven på verdenslidelsen løfter de frihedens fane op over den bloddrukne jord, fører den igennem gaderne og lader frihedsråbet gjalde som et revolutionært skrig ud over jorderig!

En uafviselig betingelse for, at menneskeslægten oven på tragedien kan vandre ind i en lykkelig fremtid, det er den, at frihedens ædle og dybe grundtanker vinder sejr to steder, nemlig i samfundsinstitutionerne og i de enkelte personligheder, i lovene og i menneskene. Sidstnævnte er det vigtigste, for virkelige frisindede mennesker vil altid i det lange løb forme frisindede institutioner. Derimod er det ikke altid givet, at frie samfundsindretninger former frie personligheder. Men de kan i bedste fald hjælpe godt til. „Politik — sagde en engelsk statsmand i forrige århundrede — er folkets vejvæsen. Lovgivere er vej mænd, som kan og skal lette folkelivet fremmarchen imod frihedens land.“

Vi har vel den opfattelse, at demokratiske lovgivere er de bedste vej mænd; men lad os ikke være så fåbelige at tro, at alle vanskeligheder forsvinder og en ny æra fremstår, bare re-

geringen og samfundsindretningerne bliver demokratiske — eller socialdemokratiske. Demokratiet fødtes jo ikke igår. Athen var demokratisk i det 5. århundrede før Kristus under den voldsomme og hensynsløse garver Kleon; men Athen gik til grunde og gjorde sig fortjent til sin skæbne gennem sit nydelsesliv. Frankrig var demokratisk før verdenskrigen. Men stod det så vel til dér De, der har læst René Bazins vidunderlige og grufulde bog „Nonnen“, falder ikke hen i tro på, at demokratiet er et universalmiddel mod dårlighederne i det menneskelige samfund.

Under normale forhold er folkestyret den bedste regeringsform; men med historien, slægtens erfaring, bag os bliver det ofte latterligt at lægge mærke til, hvorledes mange mennesker forestiller sig, at når man bare råber ordet demokrati eller socialdemokrati tilstrækkelig højt, så fremspringer der, som ved et trylleslag, en herlig frihedens verden på jorden.

Nej, friheden råbes ikke frem på kunstig måde. Den er et træ, som vokser, og hvis rødder henter næring fra hver enkelt borgers personlige liv. Men det er jo så let for en folkeleder at råbe højt om frihed. Det synes at love så meget.

Når store frihedsbevægelser i folkene, begyndt med ideelle grundsætninger, ofte endte i vrøvl, da var fejlen altid den, at de enkelte menneskers indre frigørelse blev forsømt; thi den frihed, som forkyndes i loven, er altid — hvis den skal vare — et resultat af en lang udvikling i folket. Der er og har altid været enkelte klartskuede folkelærere, som kendte denne hemmelighed; men tidt stod de længe ensomme uden at kunne få folk til at se, at et demokrati uden gode idealer fører ud i vildmosen.

Jo kraftigere og friere den enkelte mand og kvinde kommer til at bruge sine ædleste kræfter, des rigere bliver slægtens liv. Derfor kunde i Wergelands fantasi hele verdenshistorien forme sig som en eneste stor Befrielseshistorie. Han tilbød ligefrem friheden.

„Hvor trives noget godt og skønt
og stort i tvang?
Kvæl engen — græsset blir ej grønt.
Bind ørnen, dør den på sin pynt.

Stands kilden, som med sang begyndt
 har rask sin gang,
 og den en giftig sump vil bli'.
 Naturen hader stærk og fri
 al tvang.

Kan åndens kilder, tankens flugt
 da tåle tvang?
 Skal sandhed ikkun stråle smukt
 i eget hjerte indelukt
 som jamrende Aladdins frugt
 i hulen trang?
 Nej, presse, løft din stærke arm!
 Befri al Verden i din harm
 fra tvang!

Pressen, aviserne — dette „tankernes dampskib“, som St. Blicher sagde — hvorfra ét menneske kan tale til tusinde på tusinde forskellige steder, og tale hver dag hele året; denne vældige kulturmagt, som ligefrem til tider har skabt offentlig mening af alle de enkeltes private dovenskab, gennemrenset eller tilsmudset folkemoralen, højnet eller sænket nationens etiske værdier. Ja, den skulde sønderbryde al Verdens lænker!

Men den frihed, som Wergeland lidenskabeligt elskede, er i sit inderste væsen en vandren bort fra alt det, som vil lænkebinde sindets ædleste evner. Frihed for den enkelte betyder anledningen til at få de bedst mulige kræfter til udfoldelse, både i sjæl og legeme. Når friheden råder, da går de unge på festlig måde til valg. De vælger da deres gerning, deres hjertenskær og deres plads i tidens religiøse, nationale, politiske, sociale og litterære kampe. Når de indånder i dybe drag frihedens luft, da bliver deres sind frodigt som den danske sommer, højtidsfuldt som en stjerneklar aften. Friheden det er den avlende kraft i et menneske. Den giver de mange fold på høstens dag. Den afdækker menneskenaturens egne rige kilder. Igennem den daler livets tungeste ansvar ned til os mennesker; det, som mest forpligter. Frihed består nemlig ikke i at gøre, hvad man vil, men i at udføre sin pligt. „At gøre helt ud fyldest i sit kald“, sagde Henrik Ibsen, „det er netop frihed!“

Sandt er også de gamles ord:

„Frihed er bedre end meget guld,
var end alverden deraf fuld.“

Men ungdommen skulde aldrig overhøre den røst, som siger: Hvis du vil være en fri mand eller kvinde, så må du først og fremmest blive fri indvendig; altid arbejde således, at sindet bringes i samklang med Gud og det gode.

Naturligvis er det godt at blive fri fra ydre tyranni. Det betød meget, at kvinder friedes fra Neros, Tiberius' eller Ludvig den fjortendes lyster, og at mænd ikke længere er Roms slaver. Men med alt dette er alligevel vejen til frihedens land ikke tilbagelagt. Den, som frigøres indvendig fra, er over det værste. Resten kommer på en måde af sig selv. Vejen til frie samfundsinretninger går gennem folkeopdragelsen. I modsat fald opløser det politiske liv sig i et kaos af småtskårne, uenige personer og partier. Ingen revolution, blodig eller ublodig, vil nogensinde gøre en nation lykkelig. Folket kan skifte klæder, men manden inden for frakken er den samme.

Før krigen sagde de højt begavede, at det var videnskaben, som skulde skænke os friheden og lykken. For øjeblikket sidder videnskaben på sin trone som en sørgmodig og nedbøjet jætteskikkelse, der lidenskabelig udøser sine våndefulde klager. Hvad bragte den fremskredne videnskab verden i de svundne krigsår? Trældom og lidelser så grufulde som aldrig før. Alt blev lagt i bånd. Folkene bliver ikke bedre, friere eller lykkeligere ved videnskaben.

„Blev vi guder, eller blev vi trælle
ved kulturens kværn i fossens larm?
Denne slægt har sejre nok at melde,
føler sig på lykke lige arm.“

Kværnen maler blændværk, strid og møje,
mens vi hungre, hungre efter fred.
Lykkens land, som glimted for vort øje,
nærmer vi os ikke med et fjed.“

Nej, et folks sande velfærd ligger i dets karakter. Det folk er bedst og lykkeligst, som ikke alene er frit, men ærligt og uselvvisk. Slå en streg over guds frygt, ædruelighed, sædelig ren-

hed, retfærdsfølelse og ømhed i vor civilisation, og der bliver intet tilbage, som det er værd at lægge to pinde i kors for.

Vi skal naturligvis hjælpe hinanden med at forme folkefriheden på allerbedste måde; men lidenskaberne er hårde halse at holde i tømme, og uselvskhed er en vanskelig kunst. Det skulde jo nødigt komme dertil, at vælgerskarerne ignorerede menneskesjælens elskeligste og helligste instinkter. Lykken er nu engang ikke bare noget ydre, men en indre sindstilstand. Denne kan ganske vist ydre forhold indvirke på, og derfor skal vi være hjertelig med i løsningen af sociale spørgsmål. Aldrig glemme Grundtvigs linjer:

„Da har i rigdom vi drevet det vidt,
når få har for meget og færre for lidt.“

Jeg siger gerne til de unge, som betroes mig: Se Eder godt om i verden; men når I har gransket storstædernes musæer, så læg vejen ned igennem fattigkvarteret og efterse de grå, stilløse arbejderkaserner, hvor det 19. århundredes mægtige kulturudvikling puttede millionerne ind, da dampkraften og elektriciteten havde slæbt dem bort fra bondelandets friske luft til fabrikkernes snurrende stålhjul. Og der må I gerne tænke over Welhavens ord:

„Mens kunst og viden i sin blomstring står,
og ingen mer kan dem i væksten hindre,
har slægtens masser dog endnu et kår
som skyggeplanter i en urskovs indre.“

En ungdom, der ikke er socialt interesseret således, at den længes efter at hjælpe dem, som er dybest nede i fattigdom, laster, uvidenhed, hjemløshed eller tøjlesløs selvrådighed, dens politiske opdragelse er mangelfuld. Det var så smukt, hvad min hjemrejste gode ven Frede Bojsen en gang viste mig i et brev, som hans fader „Budstikke-Bojsen“ havde skrevet til ham: „Hvis du skulde blive rigsdagsmand, min søn, så håber jeg da, at Du altid vil holde med husmændene“. Men ydre kår kan dog hverken skabe eller udrydde lykken. Den er et indre trylle-middel i vore hjerter, som kan forvandle, hvad den rører ved, til glæde. Den retskafne mand fører lykken med sig. Han kan, når det forlanges, være tilfreds med lidt, og han kan holde hus

med meget, fordi han ejer glæden indvendig. Hans sjæl har borgerret i frihedens rige.

I storbyen standser jeg sommetider ved en soldat i „Frelsens hær“. Forbi ham strømmer på gaden, frem og tilbage, en skare utilfredse mennesker med sure ansigter. De ser ud, som havde de spist Lolland og skulde i lag med Falster. De gisper og puster efter adspredelser og fornøjelser. Der er vistnok langt mere lykkefølelse i sådan en soldats hjerte end hos de fleste, som trækker forbi hans standplads. I hans hjerte hviler en hemmelighed, som den ganske verden trænger til at lære.

Ja, hver enkelt kvinde og mand må hjælpes til at eje frihedens ånd i sit hjerte. Vort samfund skulde nødigt nu i denne vanskelige overgangstid blive et sted, hvor klassehadet bruser i årerne, og hvor det politiske liv synker ned til et skurrende virvar af individer, som råber op mod hinanden.

Vor ungdom må dygtiggøres til ansvarsbevidst deltagelse i det politiske liv. Den skal ud i kampen, hvor partierne tager brydetag med hinanden; men den har så godt af i de gærende, søgende år at være stille nogle måneder på en folkehøjskole for at se langt ud, få synskredsen udvidet, lære ligesom „den grimme ælling“, at verden er stor, den når helt ind i præstens mark, før den melder sig hos partiførerne til det politiske vejarbejde, hvor den så skal gøre tjeneste i alle slags vejrlag, både når solen skinner, og når uvejret raser, så smudset sprøjter op på klæderne og grimme skældsord hagler ned over foregangsmændene. Mit slægtled har jo oplevet, at gæve, gudfrygtige danske mænd stempledes som rumlepotter, overløbere, forræddere og rævepelse. —

De unge må også, før de melder sig til tjeneste i den parti-politiske våbenlarm, gøres fortrolige med frihedens historie, lige fra billedet af den naturlige retfærdsfølelse, som findes på papyrosrullerne i Ægyptens, Babyloniens, Grækenlands og Roms gamle civilisationer til N. Neergaards bog „Under Junigrundloven“, som al politisk vågen ungdom i Danmark bør læse — ikke én, men flere gange. —

Aldeles tydelig i min erindring står en oplevelse fra barneårene. Der var stor folkefest i min hjemegn. Budstikke-Bojsen

talte, og han spåede, at det tabte Sønderjylland og den mishandlede grundlov nok skulde blive vunden tilbage, og han var vis på, at det vilde ske samtidig. Det så ud, som hele den store forsamling delte hans tro og håb. I den store trængselstid, hvor mit slægtled voksede op, var de bedste ordførere fremsynte som kvinderne i de islandske sagaer eller profeterne i det gamle Israel.

Hvad Bojsen den dag spåede, gik jo næsten bogstavelig i opfyldelse. Vi oplevede sandheden i Ingemanns ord:

„Giv tid, og hvad du drømte skønt,
du skal i sandhed skue.“

Hvor er det vidunderligt at se en herlig folkedrøm blive til virkelighed. Vi nynner derfor ofte stille, hvad Grundtvig 1850 lagde den døende danske menigmand på tungen:

„O, Herre Gud! så skulde jeg endda
i dette liv den glæde ha!“

Men Sønderjyderne, som var i trældom så længe, som blev forbudt at hejse vort herlige 700 år gamle danske flag og forbudt at dyrke vore fædres Gud på modersmålet i den gamle danske kirke — ja, de ved bedre end alle andre, hvad frihed er. Deres frihedslængsel har både i fredens dage og under verdenskrigen åbenbart en styrke og en finhed, som man vanskelig finder sidestykke til i historien. Vi vil mindes og fortælle vore børn om deres tålmod, opofrelser og lidelser. Om de 6000, som faldt på fremmede valpladser, synger vi med deres kære derhjemme:

„Guds fred med vore døde
i Danmarks rosengård!
Guds fred med dem, som bløde
af dybe hjertesår.“

Jeg vil meget anbefale at læse høvdingen H. P. Hanssens: „Grænseområdet“ i Højskolebladet og pastor Noacks: „Dansk åndsliv i Sydslesvig“, som findes i „Kirkelig samfund“s julebog. Tænk alvorligt over disse klare, varme ord. Og når I kommer til Flensborg — hvor vi allesammen helst tidt skulde ned — glem så ikke gudstjenesten i Helligåndskirken, denne gamle danske kirke, som længe var lukket, men åbnedes igen for den danske menighed 28. august 1927 efter en omfattende istandsættelse,

som menigheden har ladet udføre. Hvor virker alt her velgørende: Den milde kone inden for døren, som sørger for, at ingen savner salmebog, men kan være med i lovsangen; præsternes varme vidnesbyrd, det danske salmebrus netop på dette sted, fællesfølelsen bag ved de milde ansigter og varme håndtryk. Her kommer mor Danmark os nærmere! —

Lad os takke alle dem, som har været med til at bryde lænker og frigøre kræfter i danske hjerter og hjem, i skole og kirke, på vor rigsdag og overalt i det folk, for hvis fremtid og lykke vi strider: Taksigelsen giver altid voksekræfter. —

Den unge slægt må stride for, at frihedens ånd altid kan komme til at råde i vort lille, danske folk således, at vi lempelig kan løse lighedens gåde og til den rette tone synge om „frihed, lighed og broderskab“.

Jul igen!

Barnesindets største fest vender atter tilbage. Det er Jul. Vort hjertes tanker kredser nærmere end under det daglige slid omkring vore kære i hjemmet; men de higer også udad imod alle dem, som en gang var os nær. Her på skolen tænker vi på jer, som vi en gang arbejdede med, så godt vi forstod, og vi ønsker eder lykke til at vokse i forsagelse og tro, i kærlighed og overbærenhed over for dem, som I bygger et hjem sammen med, og Guds velsignelse i glade og strænge dage.

Ja, en glædelig og velsignet julefest! Tak for gode breve og hilsener den 23. December ifjor.

Eders hengivne gamle lærer
Grønvald Nielsen.

Til Elevforeningens Medlemmer!

*For de smukke Palmedekorationer til Moders
og Faders Baarer sendes Eder min bedste Tak.*

November 1931.

*Ingeborg Grønvald Nielsen,
Boston, U. S. Amerika.*

Hilsen til Danmark.

En af mine norske Venner, Hojskoleforstander Langeland fra Heimtun, der vil være en Del af Lærerne bekendt fra sit Besøg ved vort Efteraarsmøde sidste Aar, har overladt os nedenstaaende smukke Digt til Aarsskriftet. K. N.

*Ved du selv, o Dannevang,
hvor du dog er rig på sang?
Sang fra dine bøgeskove,
sang fra Vesterhavets vove.
Rugens gyldne, skønne sange
over vene, vide vange.
Lerkesang i bygd og by
om en folkesommer ny!*

*Ved du selv, du danske folk,
at du talsmand er og tolk
for det jævne, for det gode,
som i hjem og kirke grode,
for det milde, for det fagre,
som fra bondens eng og agre
suser som en sommervind
i de åbne hjerter ind?*

*Ser du selv din ret og rang,
som du fik av Gud engang,
da din dybe, sterke salme
steg mod himlen som en palme
med de kirkeskjalde trende,
som al verden burde kjende,
og med Ingemann og Han,
som fandt eventyrets land?*

*Ser du så den største skat.
som du fik i tidens nat —?
Folkets, livets egen skole,
som på åndens magt tør stole.
Livets ord og sagas tale
i de lyse ungdomssale.
Arv fra Grundtvig og fra Kold,
Danmarks lykke, vern og skjold.*

*Ved du, hør det end engang!
hvor dit liv er rigt på sang?
Sang fra slægter, som er farne,
sang om tider, som skal klarne.
Nattergalens sang i skoven,
sang ved vuggen, sang bag ploven
Sang i Nordens søskendekor,
sang om lysets seir på jord!*

*Stanser du en helligdag
i din stræben, i dit jag?
Horer du da vårens brusen,
mærker du den åndens susen,
kirkens fred og hjemmets varme.
fællesskabets kraft og charme,
al den muntre, glade klang
som er sjælen i din sang?*

*Hil dig da, du danske folk!
Hjertets talsmand, sandheds tolk.
lysets, livets tro forkynder,
som til trods for sorg og synder
lofter høit på hænder sterke
troens, håbets fremtidsmerke,
korsets tegn i mund og bog.
Broderfolk med Dannebrog!*

Rasmus Knudsen.

Vestbirks ældste Mand, Gaardejer Rasmus Knudsen, der boede i den gamle Gaard længst mod Vest i Byen, og som de fleste af vore Elever vil kende fra deres Ophold her, døde sidst i April, lige efter at han var fyldt 92 Aar. Ved hans Baare i Østbirk Kirke, 4. Maj 1931, holdt jeg nedenstaaende lille Tale, der indsættes her som et Mindeord om ham.

K. N.

II Dag, da vi for sidste Gang er samlet om Rasmus Knudsen for at sige ham det sidste Farvel, da skal der ogsaa lyde en Tak fra Vestbirk Højskole. Han var med, da denne Skole blev skabt, han hjalp til i vanskelige Tider, og han har været den en trofast Støtte lige til det sidste.

Der er i det mindste to Skoler i Vestbirk, som Rasmus Knudsen har levet og aanded for som for sit eget, Friskolen og Højskolen; ja, jeg tror ikke, jeg siger for meget, naar jeg siger, at

intet menneskeligt uden for hans Hjem og nærmeste Familie har ligget ham i den Grad paa Hjerte som disse to Skoler.

Til Friskolen kom han stadig, hørte paa Børnenc og gav dem Bolsjer, og til os paa Højskolen kom han saa snart, der var Lejlighed til det, til Møder eller andet. Jeg tror, der er faa, der gennem alle de — nu snart 50 — Aar, Vestbirk Højskole har bestaaet, har været saa trofast Gæst ved vore Møder. Det føltes som et helt Savn i Vinter, da han for første Gang manglede paa sin sædvanlige Plads paa en af de forreste Bænke, mellem de andre trofaste Støtter.

Sidste Gang jeg besøgte R. K., talte han — som saa ofte før — med stor Glæde om de rige Minder fra de unge Aar, da de fik Højskolen og Friskolen i Gang, da de fik Grønvald Nielsen hertil o. s. v. Det hørte absolut med til hans største Oplevelser, og det, der da greb ham, og som han gav sin Kærlighed, det er han bleven tro til det sidste.

Men det var ikke paa den Maade, at alt skulde blive, som det blev skabt den Gang. Nej, som han var legemlig og aandelig sund til det sidste, saadan fulgte han stadig levende med i alt, hvad der foregik paa Højskolen, og aldrig skulde vi hos ham møde Surhed eller lignende, naar vi lavede Forandringer, antog andre Lærere o. s. v.

R. K. forstod ikke blot de gamle, men havde ogsaa megen Evne til at forstaa de unge. Engang ved et Efteraarsmøde blev der først talt af en af de yngre ved Skolen, og skønt der bag efter skulde tales af nogle af Landets dygtigste Talere, saa sagde han til den unge Taler: „Tak skal du have. Det var godt! Nu kan vi godt gaa hjem, for nu har vi faaet nok at leve paa for lang Tid,“ og saa gik han.

I Kraft af denne Forstaaelse og den Tillid til Højskolens Folk har R. K. da ogsaa taget saa meget med sig hjem fra sine mange Ture hen paa Højskolen, saa det blev Virkelighed i hans Hjem, og hans Børn blev efterhaanden Elever paa Skolen.

Vi taler og synger med Grønvald Nielsen om, at „hvad vi hørte og saa i den vaarglade Stund, og som greb os med vækkende Magt, det skal drages helt ind paa en virkelig Grund“, og det skal vi blive tro til det sidste.

Dette var sket for R. K. Som ung blev han grebet og vækket, og Livet igennem blev han tro.

Dette siger vi unge Tak for, Tak til R. K. og til dem, der stod sammen med ham, og som nu sidder tilbage, hans Kone og hans Børn. Og jeg vil haabe, at det ikke vil blive derved, at vi siger Tak; hans Troskab bør ogsaa være os et manende Minde til Efterfølgelse. Den Troskab, som R. K. har vist os paa Højskolen, den har ofte gjort os godt, og i den er der noget i sig selv saa stærkt og stort, saa det maa lyse for os.

Der er ingen særlig Grund til at sige Mennesker Tak for de større eller mindre Evner, de er blevet givet, men derimod for, at de bruger dem og er tro i deres Kald. Det er noget af det, vi her staar overfor, og derfor siger vi fra Vestbirk Højskole Rasmus Knudsen Tak! Ære være hans Minde, og Gud velsigne ham og os alle!

Kristen Nørgaard.

Holger Budde-Lund.

En Tak til min gamle Lærer og trofaste Ven.

Tale er Sølv, men Tavshed Guld", siger et gammelt Ord.
„ Uden at ville bestride dette, vil jeg dog sige, at der er Tilfælde, hvor vi måske ikke skulde være så bange for at tale, Tilfælde, hvor Tavshed ikke helt ud er „Guld“. Jeg tænker på de mange små Ord, hvormed vi kunde — og burde — glæde vore Medmennesker. Ord, hvormed vi kunde bevidne dem vor Taknæmmelighed.

„Og ejer du et venligt Ord,
så sig det nu — — —“

Ja, *nu* i Dag burde det siges — —

Det er vel sjældent Utaknæmmelighed, der afholder os fra at sige dette venlige Ord. Heller ikke behøver det at være, fordi vi mangler Mod til at sige det. Snarere må det tilskrives Tankeløshed.

Jeg er kommen til at tænke så meget over dette siden Elevmødet i År. Dette Møde var jo på en Måde også Afskedsfest, idet det var sidste Gang, Budde-Lund stod på Talerstolen som Skolens Lærer. Ikke så underligt, at hans Medlærere, Nørgård og Grønvald Nielsen, følte, de ved den Lejlighed måtte sige deres trofaste Arbejdsfælle Tak.

„Budde-Lund er sådan et fint Menneske“, havde der stået i et Brev, Gr. Nielsen havde fået fra en Bekendt i Anledning af B.L.'s Ansættelse ved Skolen. Det havde Gr. N. også fået bekræftet i de 16 År, de fik Lov at arbejde sammen. Og for os, der også fik lært B.L. en Smule at kende, gjorde det godt at høre dette Vidnesbyrd af Grønvald Niensens Mund. — —

Men vi Elever. Havde vi mon ikke en venlig Tanke til overs for vor gamle Lærer?

Følte vi os ikke takskyldige for alt det, B.L. var for os i de fem Måneder, vi var på Højskolen, ja og for manges Vedkommende længe, længe efter?

Å jo. Jeg er sikker på, det er gået mange, som det gik mig. I mit stille Sind sad jeg og ønskede: Blot dog en vilde tage Ordet. Men det blev altså ikke. Det blev en stum Tak fra vor Side.

Hvad var der vel også at sige? Gr. N. havde jo udtrykt det så kønt og rigtigt. Vore Ord vilde være blevet så fattige — og overflødige mod hans. Og dog burde denne Tak have været tolket. Netop i den Stund. I Afskedens Time. Nu er det bag efter; men jeg føler, jeg alligevel må have det sagt. Have det sagt på en sådan Måde, at de, der ikke fik lært B.L. at kende, kan forstå, hvor vi så op til ham. Holdt af ham.

Selvfølgelig gælder dette især hans Klasse. Men også mange af Eleverne fra de andre Klasser lærte at sætte Pris på ham. Han var på samme Tid vor Lærer og Kammerat. Kammerat på en sjælden god Måde. Var det i Spøg eller Alvor, han talte til os — eller med os — altid mærkede man hans hjertevarme Følelser for os. Og aldrig gik man forgæves til ham, om der var et eller andet, der tyngede os. Han forstod os. Og hjalp os, om han kunde.

Ja, han var et fint — og ædelt — Menneske. *I hele sin Måde at være på.* Et Udtryk, vi bruger her på Egnen.

Det er altid velgørende at møde Mennesker af den Slags. Ikke mindst for unge, og — det kan måske lyde lidt underligt — ikke mindst på en Højskole. Alle de gode Ord, man daglig hører der, får i Virkeligheden først Værdi for en i Kraft af hans — hendes — Personlighed, som fører Ordet.

Ja, *Tak for alt*, Budde-Lund. Fordi du var ærlig og sand „i hele din Måde at være på“.

Og blot du nu inden alt for længe må finde dig et Arbejde, du med Glæde kan vie dine Kræfter. Dog vær kun trods alt vis på, at gamle Elever mangan Gang vil sende dig en venlig Tanke.

Også du, Fru Budde-Lund, får Tak, fordi vi også under dit „Regimente“ kunde føle os hjemme, når vi en enkelt Gang har set ind til jer. Intet har gjort Stuen fremmed for os, og derfor tilkommer du nok Æren.

Ja, Tak begge to. Og Lev vel!

Eders *Martinus Larsen.*

Budde-Lund og Hustru.

Ved Holger Budde-Lunds Bortrejse.

Under Elevmødet i Sommer blev der fra Grønvald Niensens og Nørgaards Side rettet en mere officiel Tak til Budde-Lund for hans mangeaarige dygtige Arbejde ved Vestbirk Højskole. Fra vi gamle Elevers Side blev der ikke rettet nogen Tak ved den Lejlighed, selv om den sikkert havde været paa sin Plads der. Det var dog ingenlunde Mangel paa Taknemlighed mod vor afholdte Lærer, der holdt os tilbage; men Betænkelighed ved at tage Ordet i en saa stor Forsamling. Derfor beder vi om Plads i Elevskriftet for nogle Mindeord og en Tak til vor gamle Lærer.

Sikkert er det for mange som for mig, at nogle af de festligste og lyseste Minder, vi har fra Vestbirk Højskole, er Minderne om Dansktimerne under Holger Budde-Lunds kyndige og omsorgsfulde Ledelse. Hvor var han omhyggelig for hver enkelt af os. Enhvers Mening om Tingene maatte blive hørt. Naar han rettede vore Stile, havde vi Følelsen af, at han var vor Ven mere end vor Lærer. Hans smaa korte og rammende Bemærkninger

til hver Stil gjaldt som oftest Indholdet mere end Formen. Han vilde have os til at skrive paa vor egen Maade, hvis den da ikke var i Strid med Retskrivningen. Ikke vilde han skabe os om; men hjælpe os frem. En Ting gik som Regel galt i Holger Budde-Lunds Dansktimer, det var Klokken. Vi fandt, at den gik alt for hurtigt. I Klassen som i Foredragssalen mødte han altid godt forberedt. Der var Orden i Tingene. Han, der er født i København, havde en sjælden Evne til at tage os Bønderkarle, hvor vi stod. Hans ædle og varme Hjertelag gav sig mere tilkende igennem hans Væsen end igennem hans Ord. Vi besøgte ham gerne paa Grund af hans ligefremme, gemytlige og dog hjertelige Væremåde. De af os, der har været saa lykkelige at faa Brev fra Budde-Lund, maa uvilkaarlig tænke, at det sikkert ikke er tilfældigt, at Olfert Ricard og Gunnar Engberg er blandt hans Ungdomsvenner. I Minder II skriver Grønvald Nielsen: „Han betyder meget mere for hele Skolearbejdet her, end mange faar Indtryk af, før de ret lærer ham at kende.“ Ja, det er sandt. Vi er mange, for hvem du blev til stor Velsignelse; derfor skal du, vor gode Ven og Lærer, for dit trofaste Arbejde ved Vestbirk Højskole, have vor bedste Tak.

„Fynboen“ 1923—24.

Jørgen Hansen, „Søstok“.

Til Lærer Holger Budde-Lund.

En Tak til dig, min gamle Lærer,
 en dybtfølt Tak, som i mit Hjerte bor,
 vil jeg med disse Vers frembære,
 en Hjertens Tak — udtrykt i simple Ord.

Du tog vel ej med Storm den store Masse,
 det var din Styrke, at du søgte hver især;
 hver enkelt een, du havde i din Klasse,
 de elsked dig — fordi du stod dem nær.

Derfor med Glæde nu du ser tilbage
 paa Arbejdsaar — paa grødefyldte Aar,
 paa rige Stunder, solskinsfyldte Dage
 og paa den Flok, som trofast om dig staar.

En Flok, som altid vil dig agte — ære
 og følge dig i Tanken, hvor du gaar,
 som altid vil en Tak dig skyldig være;
 du Ven og Lærer — Hjertens Tak du faar.

P. Sørensen-Degn.

En Hilsen og en Tak til gamle Elever.

Lige nu har jeg siddet og syslet med en Vandrebog fra Vin-
 terholdet 1929—30, og det har midt i alt andet Arbejde bragt
 vort Samvær paa Vestbirk Højskole saa levende frem for
 mig igen.

Det var saa lykkeligt at leve og arbejde sammen med jer
 gennem de mange Aar.

Siden en Del af os sidst saas ved Elevmødet, er der sket
 meget. Vi sagde Farvel til Vestbirk Højskole og flyttede til Kø-
 benhavn i Begyndelsen af September. Det faldt os svært. Og
 snart kom Budskabet om, at vor kære gamle Forstander var død.
 Jeg havde længe ventet det, for han var — trods sin Energi-
 udfoldelse — meget svag det sidste Aarstid og talte flere Gange
 til mig om Døden.

Da min Kone og jeg paa Grænsen af August og September
 sagde Farvel til ham i Silkeborg, havde vi Følelsen af, at det
 vist var sidste Gang, vi mødte ham paa denne Jord. Og saa
 kom det jo alligevel saa smerteligt brat en Maaned efter —
 Døden bliver vi aldrig fortrolige med, den er ny og mærkelig
 hver Gang, vi møder den. Jeg havde pludselig mistet min gamle
 faderlige Ven, som jeg var kommet til at staa saa nær i Aarenes
 Løb, ja, i Grunden fra første Færd.

I og vi skal ikke mere møde hans gode Smil og høre denne
 Stemme, der havde helt sin egen Tone og fik os til at føle det,
 som talte han til hver enkelt af os, selv om vi var mange, der
 lyttede. Hvor det er vemodigt. Men han var træt, meget træt,
 selv om han ind imellem glimtvis kunde være saa levende.

Nu er han gaaet hjem til den Herre, som han saa gerne vilde
 tjene med sit Liv.

Med en Omhu og en Troskab, som en Datter ikke havde kunnet yde rigere, blev han hjulpet og plejet til det sidste af Valborg Jensen. Alle vi, som holdt saa meget af ham, skylder hende en Tak for alt, hvad hun var for ham.

Ved Elevmødet sagde jeg Tak og Farvel til de gamle Elever og de mange andre, som har betydet saa meget for mig og mine i Vestbirk. Her igennem maa jeg ogsaa have Lov at sige det til en større Kreds. Ja, Tak for alt, hvad I gav mig fra Vinteren 1915—16 til Sommeren 1931. I gav mig jo langt mere, end I selv vidste af.

Tak for alt Fællesskab, vi har haft i disse Aar, i Dansktimer og i Foredragssal eller paa de smaa Engelskhold. Tak for det gode, festlige Samvær paa Ture, ved Bordet i Spisestuen, eller hvor vi mødtes paa de tusinde Maader Glimt i Glimt. Ikke mindst Tak for de mange Besøg i min Stue og i de senere Aar i vort Hjem — Kom-ind-Aftenerne staar i en særlig Glans for os i de Aar, vi var to om at tage imod jer. Mindet om Bjælkehuset med de smaa, hyggelige Stuer, vort første Hjem, er uadskilleligt fra Mindet om jer. Tak for al Godhed og Venlighed imod min Hustru, Børnene og mig selv.

Tak for hver Gang en enkelt kom til mig i Tillid som til en ældre Ven. Tak for de mange, mange Breve — de gemmes som en Skat. Med en Del af jer blev det jo efterhaanden til et Ven-skab, som jeg haaber maa bevares. Et Brev gaar lige saa nemt til København som til Vestbirk. Det har nogle allerede opdaget, og andre har søgt at træffe os herinde, desværre forgæves i et Par Tilfælde.

Og der er mange Vestbirkere i København — vi var 43 til en Mindeaften for Grønvald Nielsen i Vestbirkkredsen den 23. Oktober.

Vi vil ogsaa gerne sige Tak for Gaven, vi fik fra Elevforeningen ved Afskeden, den smukke Bordlampe.

Lad mig saa blot til sidst minde om et Vers af Grønvald Nielsen; vi har sunget det saa tit sammen. Han skrev det for netop 50 Aar sidenovre i Vejstrup som ganske ung Højskolelærer.

Hvad vi hørte og saa i den vaarglade Stund,
og som greb os med vækkende Magt,
det skal drages helt ind paa en virkelig Grund
med alt godt og alt ædelt i Pagt.

Han drog det ind paa en virkelig Grund. Vi skal det samme.
Men det er en Strid fra Dag til Dag, og den er ikke let. Vi vil
komme til kort, om vi vil gøre det i egen Kraft. Det saa han
ogsaa. Vi maa have Kraften fra ham, som alene kan give den.

Tag saa, alle I gamle Elever, som dette naar, en god Hilsen
og Ønsket om en glædelig Jul fra

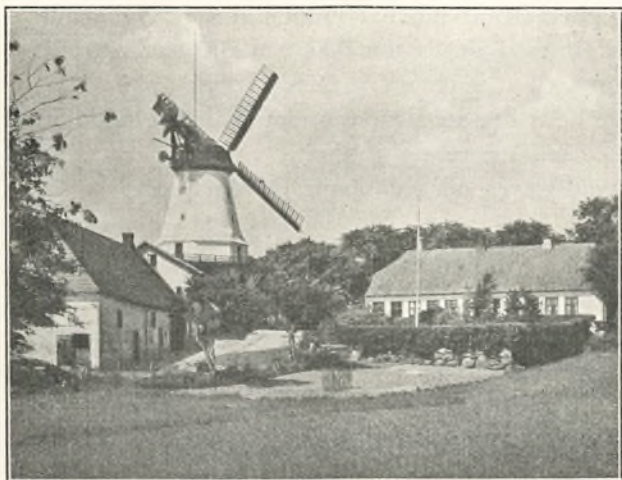
Adressen:

Ville og Holger Budde-Lund.

Dosseringen 46², København N.

Budde-Lund-Familien.

Dybbul Mølle.

Bilturen gennem Sønderjylland.

16.—18. Juli 1931.

Til den herlige Tur, vi i Sommer havde til Sønderjylland, blev der skrevet hele tre Sange, og bag efter skrev næsten alle Eleverne lange Stile derom. Vi bringer her en af Sangene og en af Stilene.

K. N.

Rejsesang.

Mel.: Se min Bestilling det er den at være Mælkedreng.

Vi kører frem i hurtig Takt, mens Landevejens Støv
(I Regnvejr: mens Regnen siver ned)
sig lægger over Grøftens Græs og Landevejens Løv —
(og skjuler for os Mark og Skov og al dens Herlighed),
at farte rundt paa den Manér, det passer os helt godt,
at køre Bil i denne Tid, det er jo ogsaa flot.

Ja, vi kører, og vi fører
godt Humør og hvad der dertil hører.

Til Sønderjylland stævner vi med al vor „Habengut“,
at vi kom med, det er der ikke een, der har fortrudt;
thi gerne vil vi se os om og kende Folk og Skik,
og allerhelst det Sted, vi kom, det skal nok holde Stik.

Ja, vi køre, og vi høre,
hvad gæve Folk paa denne Egn kan gøre.

Paa Skamling holdtes første Hvil, og det var meget rart,
naar Skov er grøn og Landet skønt og Lillebæltet klart,
og dér da blev vi mindet om, hvem der i Fortids Dag
for Folkefriheds Sejer havde taget mangt et Tag.

Det os huer, mens vi skuer
over Havets blaa og op mod Hvælvets Buer.

Og videre gaar vor Tur mod Syd til Sdr. Vilstrup Strand,
„vor Far“ han har fortalt os, at der bor saa gæv en Mand,
hos ham det er, vi holde skal det næste lille Hvil,
og et vi véd, og det er, at vi hilser ham med Smil.

Ja — vi smiler, og vi hviler,
medens Tiden alt for hurtigt fra os iler.

Og saa til Knivsbjerg tæt derved vi fare skal af Sted;
men i vort Sind der ønsker vi, de Sten var pillet ned,
for om en Tid for Sønderjyder baade haard og trang
den siger os, at den var ogsaa baade slem og lang.

Og vi finder — gamle Minder,
medens Solen bruner vore Kinder.
(medens Regnen striber vore Kinder.)

Til Flensborgfjord med Skolen dér vi kører vid're frem,
og for den første Nat den blive skal vort fælles Hjem;
og rigtigt Indtryk af vor Tid vi sikkert ogsaa faar,
thi i Rønshoved er der vist de allerbedste Kaar.

Det vi søger — her sig øger
gennem Liv og gennem ædle Bøger.

Og tæt herved der har vi Danmarks Grænseskel mod Syd;
 fra Flensborgfjord vi skuer ind mod gamle Flensborg By.
 Det Grænseskel, som Magt har sat, det ænser vi ej helt,
 vi haaber paa, det samles skal, som nu for Tid er delt.

I vor Have — er der Grave,
 Danmarks Land mod Syd var i Ulave.

Mod Syd vi kørte ned langs Øst, langs Vest da gaar det hjem
 til Tønder By og Ribe med vi kører vid're frem.
 Med Aa og Marsk den knejser stolt, den gamle Kongeby,
 og Huse nok der findes her, som er ejheller ny.

Og vi kigger, mens vi stikker
 ud og ind, hvor gamle Huse ligger.

Og end et Stykke Vej derfra, der ligger Foldingbro,
 og der vi sikkert hver og en vil spise Mad for to,
 og videre ad den første Vej vi kører hurtigt frem,
 for dog endnu, mens Tid det er, at naa til Vestbirk hjem.

Bli'r det silde — er det ilde.
 Blot vi naaede, hvad vi gerne vilde?

Marie Korslund.

Broager Kirke.

Sønderjyllands-Turen.

Torsdag Morgen, den med Længsel imødesete Dag, oprandt endelig, og fem og tyve mer eller mindre forventningsfulde Mennesker steg ind i den store Rutebil, som skulde føre os rundt til alle de minderige Steder i Sønderjylland. Desværre var Fru Sol gnaven paa hele Turen og holdt sig godt gemt bag alle de skærmende Skyer. En enkelt Gang var hun dog saa naadig at vise sit venlige Ansigt, men det var vist kun, naar Nysgerrigheden drev hende frem for at se, hvad det var for nogle glade,

Ved Koldinghus Ruiner.

dristige Mennesker, der turde vove sig ud paa saadan en Tur, naar hun var i daarligt Lune!

Humøret var højt, og selvfølgelig fik alle de af Vestbirks Indvaanere, der var mødt op, et kraftigt Hurra, og der var en Vinken baade i og udenfor Rutebilen, som om vi skulde paa en længere Udenlandsrejse.

Vi kørte ad den gamle „Kong Valdemars Vej“ forbi de store Vildtbanesten fra 1744. Landskabet skiftede ustandselig; paa den ene Side havde vi et Stykke borte Gudenaadalen, som sikkert vilde have taget sig dejligt ud i Solskin, og paa den anden Side Vorbjerg Bakker; i det fjerne Møller, grønne Marker og smaa, kønne Huse. En af de smukkeste Strækninger er Vejen mellem Vejle og Kolding. Mægtige Bakker, bevoksede med Skove, og

opdyrkede Marker paa den ene Side, og paa den anden Side Landskabet, der skraaner stærkt til venstre for Vejen og udgør et smukt Panorama, og foran træder Fjorden frem med en hel By paa Skraaningerne bagved. Vejle kunde vist med Rette kaldes det danske Svejts.

I Kolding gjorde vi det første lille Ophold, som vi benyttede til at se Ruinerne af Koldinghus, men desværre kun ude fra. Tiden tillod ikke mere. Koldinghus blev bygget i 1248, og i 1808 brændte det, da de spanske Soldater laa der i Kvarter, og har siden ligget som Ruin. Det er nu indrettet til Museum.

Paa Skamlingsbanken.

Næste Maal var Skamlingsbanken, hvor vi spiste Frokost, og da det tilfældigvis ikke regnede i den Tid, vi var der, kunde vi lejre os ved Foden af Skamlingstøtten og rigtig nyde de medbragte „Mellemmadder“. Skamlingsbanken er 113 Meter høj med en Udsigt saa stor og vid som kun faa Steder. Desværre kunde vi paa Grund af det disede Vejr ikke faa fuldt Udbytte af Udsigten. Skamlingsbanken er blevet et Samlingssted for Danske fra begge Sider af Grænsen, og det er fra de store nationale Fester, at den er blevet saa kendt. Selve Støtten, der er rejst 1863, bærer Navnene paa mange kendte Sønderjyder. Den blev sprængt af Tyskerne i 1864, men blev rejst igen 1866. Paa Bakkerne rundt om er der rejst mange Mindestene for forskellige Mænd, der har gjort et stort Arbejde for Sønderjylland:

Laurids Skau, Christian Flor, Mørk Hansen, en ivrig Talsmand for Sønderjyllands Sag, og mange andre. Efter at Lærer Christensen havde holdt et lille Foredrag om alt det, der knytter sig til Stedet, gik vi allesammen rundt for at tage det nærmere i Øjesyn. Især virkede Talerstolen smukt med Fyrren, Birken og Bøgen, der skal symbolisere de tre nordiske Riger.

Om Eftermiddagen var vi ved Grænsen fra 1864—1920.

I Christiansfeldt holdt vi et Øjeblik paa det kønne lille Torv med det rindende Springvand og betragtede Herrnhuternes

Ved den gamle Grænse.

Kirke. Paa dette Tidspunkt regnede det, saa vi fik ikke stiftet Bekendtskab med de berømte Christiansfeldter-Honningkager!

I Haderslev, som er den største By i Sønderjylland, gjorde vi et lille Ophold og gik igennem Gaderne til Frue Kirke, som er fra Valdemar Sejrs Tid. Den var oprindelig bygget i romansk Stil, men den staar nu i det væsentligste i Gotik fra det 15. Aarhundrede. Derfra gik vi ned til den gamle Klosterkirkegaard, hvor der findes et stort, smukt Mindesmærke for dem, der faldt i Krigen 1914—1918. Vi gik ogsaa Tur i Anlægget udenfor Kirkegaarden, men den blev ikke af lang Varighed, for ude i Horisonten trak sorte, truende Skyer sig sammen, og de lovede baade Torden og Regn, saa vi skyndte os tilbage til Bilen, og saa kørte vi mod vort næste Maal, Sønder Vilstrup. Det blev lige frem en spændende Tur. Vejene, vi kørte ad, var smalle og

meget daarlige, og Bilen hoppede og gyngede som et Skib i stærk Søgang, og jeg tror nok, jeg tør sige, at der var et Par Stykker, der blegnede ved Tanken om, at vi muligvis skulde samme Vej tilbage, men heldigvis skete der ikke noget, og godt rystet sammen ankom vi tidlig paa Eftermiddagen til „Kane-kær“ i Sdr. Vilstrup. Vore elskværdige Værtsfolk, Hr. og Fru Kloppenborg-Skrumsager modtog os i Gaarden, og ikke længe efter sad vi alle bænkkede om de veldækkede Borde og lod Ma-den vederfares fuld Retfærdighed. Ved Middagen talte Forstan-

De første i Bilen.

der Nørgaard om gamle Dage paa Askov, hvor han har været Kammerat med Kloppenborg-Skrumsager, og denne gav os derefter et lille Indtryk af Livet nede i Sønderjylland efter Krigen.

Inden vi rejste os fra Bordet, sang vi de Sange, som vore tre Digtergenier havde lavet til Turen. Derefter gik vi alle trods den stadige Regn ned til Stranden, som laa et lille Stykke fra Gaarden, men lige saa kønt der vilde have været i Solskin, lige saa trist saa der ud i den silende Regn, og vi skyndte os derfor tilbage til Gaarden, hvor vi besaa alle Staldene. Især vakte Grisestalden Begejstring. Saa mange Grise havde vi vist aldrig set paa én Gang. Der var vistnok i Hundredevis af dem, store og smaa og mere eller mindre „søde“, og det kan nok være, at der var Liv og glade Dage, og det baade i „Stuen“ og paa „første Sal; der boede der nemlig ogsaa mange Grisefamilier.

Højskolen ved Flensborg Fjord.

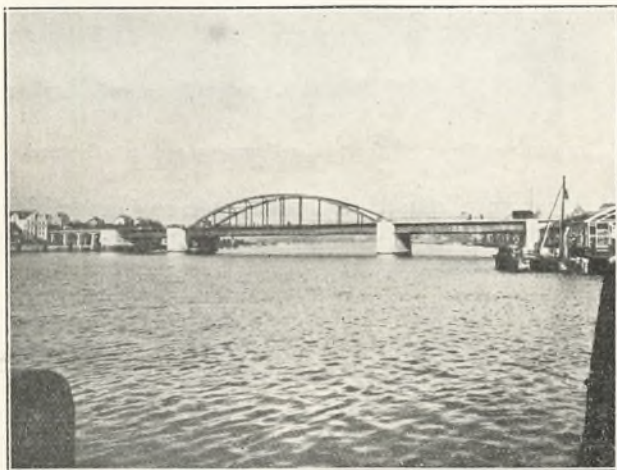
Dybbøl Banke.

Efter at have drukket Kaffe og taget Afsked med vore gæstfrie Værter besteg vi atter Bilen og fortsatte til Knivsbjerg, hvor vi gjorde et kort Ophold for at se det mægtige, alt andet end kønne Monument over Bismarck.

Paa Rønshoved Højskole skulde vi tilbringe den første Nat. Vi blev venligt modtaget og vist rundt baade ude og inde, og om Aftenen gav Forstanderen, Aage Møller, os en interessant Skildring af Livet paa hans Skole, som formede sig *noget* anderledes end hos

os. Efter hvad vi kunde forstaa, var Eleverne dér begejstrede for de nye Skikke, der var indført, men som Forstander Møller selv bemærkede, var Eleverne paa de forskellige Højskoler mest glade for deres egen Skole og mente, at ingen var som den.

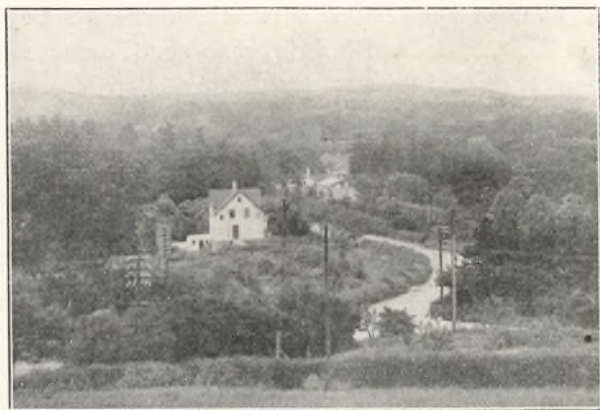
Efter en bevæget Nat, som vi tilbragte oppe under Hanebjælkerne i en ny Elevbygning, fortsatte vi gennem Graasten, langs Fjorden til Dybbøl, efter først at have dvælet et Øjeblik ved Graven ved Bøffelkobbøl med de to danske Soldater. Det

Den ny Bro over Als Sund.

var en kort, skøn Stund, da vi stod der ved Graven og sang Drachmanns dejlige Sang: „De vog dem, vi grov dem en Grav i vor Have . . .“

I Dybbøl, hvor vi spiste Frokost, gjorde vi et længere Ophold. Først var vi allesammen ude i Skanserne, og da Vejret et Øjeblik var nogenlunde godt, kunde vi sætte os i Græsset, mens vi sang et Par Sange, og Nørgaard fortalte os lidt om alt det, der er sket dér. Jeg tror, at mens vi gik derude i Skanserne, saa vi alle i Tankerne alt det grusomme, denne Plet havde været Vidne til, saa hvordan Soldaterne havde lidt og kæmpet for deres Fædrenejord, til deres sidste Blodsdraabe randt . . . ! I et lille Anlæg saa vi et tysk Mindesmærke, hvor dog den danske Løjtnant Anker nød den Ære at være med i Relieffet; ogsaa Møllen

Grønsen ved Krusaa. I Forgrunden Danmarks sydligste Gartneri.

saa vi, den berømte, omstridte Mølle, som to Gange blev skudt sammen, men som nu atter staar der, rolig skuende ud over Landet, mindende om svundne, strenge Tider.

I Sønderborg besøgte vi Slottet, der udvendig saa mørkt og trist ud. Det er nu indrettet til Museum og rummer mest Ting fra Krigens Tid. I Slotskapellet var en ejendommelig Altertavle, der forestillede Jesus paa Korset med Røverne ved sin Side, klynget op i Træer. Der var mange dejlige Malerier, hvoraf særlig et tiltrak sig Opmærksomheden. Det er malet af V. Rosenstand og forestiller Tilbagetoget fra Dannevirke. Jo mere man saa paa det, desto mere levende blev det. I Løbet af en

Flensborg gl. Kirkegaard.

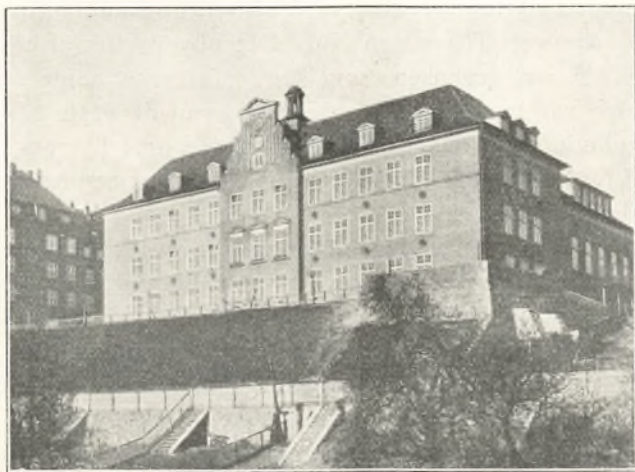
Time var vi igennem 36 Værelser, saa vi kunde desværre ikke dvæle ret længe ved Enkelthederne, hvor gerne vi end vilde.

Fra Sønderborg gik Turen videre til Grænsen. Paa Vejen standsede vi ved den store Krigergrav med de 208 Soldater. Ogsaa der havde vi et uforglemmelig Øjeblik, da Nørgaard lagde Blomster, og vi sang: „Slumrer sødt i Slesvigs Jord.“

Hos Danmarks sydligste Gartner drak vi Säftevand, og ikke længe efter befandt vi os paa den anden Side af Grænsen. I Flensborg blev vi vist rundt i det danske Forsamlingshus „Flensborghus“, hvor der blandt andet findes et Bibliotek, baade for

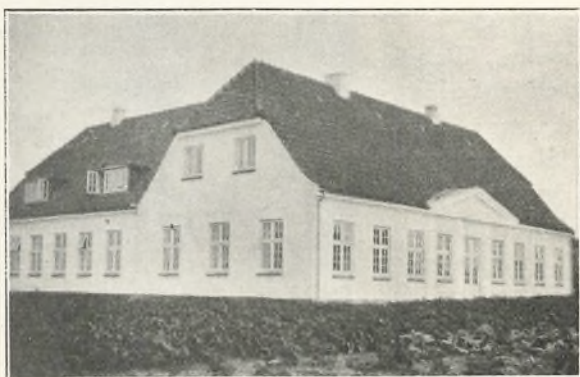

Nørreport i Flensborg.

Duborgskolen.

voksne og Børn. Den store danske Duborgs-Skole fik vi ogsaa Lejlighed til at se. Den er smuk og moderne indrettet og har en dejlig Festsal med de skønne Hagbart og Signe Malerier, Originalen til Gobelinerne paa Raadhuset i København. Det smukkeste, vi saa i Flensborg, var dog efter min Mening et lille Kapel paa Kirkegaarden. Det er bygget i klassisk Stil, ren, enkelt og med vidunderlige Friser og Ornamente. Paa Grund af den stærke Regn opholdt vi os derinde en lille Tid, saa vi rigtig fik nydt det smukke Syn.

Valsbøl Forsamlingshus.

Henimod Aften naaede vi Valsbøl Forsamlingshus, som skulde være vort Hjem den Nat. Det bliver ledet af en dansk Kvinde, Maren Sørensen, som gør et stort Arbejde dernede. Desværre var hun ikke selv hjemme, hvad de fleste af os var lidt skuffede over, da vi i Forvejen havde hørt lidt om hende; men vi blev hjerteligt modtaget og beværtet af hendes elskværdige Medhjælperske.

Forsamlingshuset er nyt og gør et lyst og tiltalende Indtryk, og det er holdt i lyse, smukke Farver baade udvendigt og indvendigt. Om Aftenen var der indbudt nogle danske Naboer, som vist var glade ved at være sammen med nogle af dem Nord fra. Vi sang mange danske Sange for dem, og man kunde mærke paa dem, at de var vant til at synge dem.

Næste Morgen holdt Nørgaard Andagt i den lyse, smukke

En Gaard i Valsbøl.

Toldeftersyn paa Grænsen Syd for Tønder.

Portbygningen ved Schackenborg Slot i Møgeltønder.

Kirkedal. Et lille Tæppe, der hang oppe under Alteret, og som forestillede et lille, vaklende Kid, har Maren Sørensen taget som Symbol paa den lille danske Menighed, som er ved at rejse sig dernede.

Fra Valsbøl, hvor jeg syntes, vi havde den mest indholdsrige Oplevelse, og hvor vi fik det stærkeste Indtryk af Forholdene dernede blandt de dansksindede, kørte vi videre mod vort næste Maal. I disse Egne var der ikke noget særlig kønt at se. Fladt Land, saa langt Øjet kunde se, og næsten alle Vegne mødte man det triste Syn af Marker, der helt stod under Vand. Sommerens heftige Regnskyl havde sat tydelige Spor overalt. Vi kørte gennem Tønder til Møgeltønder, en lille, hyggelig Landsby, der bliver forskønnet af den gamle 300aarige Gade med de smukke, gamle Huse. Efter først at have set det

Løgum Klosterkirke.

smukke lille Schackensborg Slot gik vi ind i Kroen for at faa Energien opladet ved Hjælp af et ubestemt Antal „Mellem-madder“, saa vi kunde tage imod den sidste Dags „Strabadser“ med lige saa godt Humør som de foregaaende. Da den ovenfor nævnte „Opladning“ var endt, gik vi ind i Kirken, som er bygget under Valdemar Sejr. Prædikestolen er vistnok skaaret ud af een Stamme. Kirken bar i det hele Præget af den katolske Tid og var ikke efter min Smag. — Det næste, vi saa, og som gjorde det mægtigste Indtryk paa mig, var Løgum Klosterkirke. Udvendig

lovede den ikke saa meget. Den saa ud som de fleste Bygninger i romansk-gotisk Stil, men da jeg traadte ind gennem Døren, snappede jeg uvilkaarlig efter Vejret. Jeg vidste ikke, at Danmark ejede saa ubegribelig skøn en Kirkebygning. Saa ren, saa højtidelig virkede den med sine mægtige røde Stenmasser. Man følte sig lig en Myre, naar man med Øjnene fulgte disse fornemme, rolige Buer, der saa ud, som søgte de at naa selve Himlen. De talte deres eget Sprog om længst forsvundne Tider, da Munkene boede der, og i lange,

Klosterkirkens Indre.

alvorlige Processioner gik til deres Gudstjeneste hver tredje Time hele Døgnet rundt. Jeg synes, at denne dejlige gamle Kirke, der vistnok er fra Slutningen af det 12. Aarhundrede, maa gøre et uudsletteligt Indtryk paa enhver, der ser den.

Hen paa Eftermiddagen holdt vi Rast paa Landevejen, mens vi nød Eftermiddagskaffen, som viste sig i Form af Saftevand! Det blev et lystigt Kaffegilde, og det var ikke faa Kager, der blev sat til Livs, det kan jeg garantere for, da jeg selv var „Underlag“, mens Fru Nørgaard filede løs af den „brune“ og den anden Kage, som jeg ikke ved hvad hedder. I Ribe gjaldt vort første Besøg Domkirken. Det er Synd, naar Kirker, som denne gør det, ligger indeklemt mellem Huse, saa man ikke kan se dem. Man kan ikke rigtig gøre sig noget klart Indtryk, naar man staar for Foden af saa mægtig en Bygning og ser op ad dens Mure. Jeg ved ikke, om man kan sige, at den er smuk ud-

vendig fra; jeg synes, at det store, firkantede Taarn griber forstyrrende ind. Desværre var Kirken under Reparation, og det forstyrrede jo en Del, men jeg er klar over, at hvis den skulde have gjort Indtryk paa mig, skulde jeg have set den før Løgum Klosterkirke.

Vi var ogsaa i Klosterkirken i Ribe, men den var ogsaa under Reparation. Til Trods herfor kunde jeg nok se, at det var et dejligt Kirkerum. Stilen er vist nærmest en Efterligning af Domkirken. Nogle enkelte af os var lige uden for Byen for at se det smukke Dronning Dagmar Monument paa Ribehus Banke.

Det sidste Hvil paa Turen blev gjort i Foldingbro hos Fru Nørgaards Søster og Svoger paa „Fuglbækgaard“, hvor hver især „spiste for to“ af al den lækre Mad, og saa entrede vi Bilen endnu engang, og efter at have afleveret vort velbekendte Vestbirk-Hurra gik det hjemad i strygende Fart, mens den ene Sang afløste den anden. Efterhaanden som det blev mørkt, følte dog adskillige af Selskabet Trang til at hvile Øjnene lidt, men da vi nærmede os Vestbirk, lavede vi allesammen op igen, og vi rullede op foran Skolen, hvor de hjemmeværende trods Regnvejret var ude for at tage imod os. „Lille“ Laura var vist især glad over at have os alle velbeholdne hjemme igen. Vi var allesammen fuldt tilfredse med Turen; det var jo ogsaa uforglemmelige Dage, vi havde haft, og alligevel var der vist ingen, der var kede af at komme hjem til den kære Skole igen efter tre Dages „Sommerferie“ for at nyde den sidste lille Tid i Fred og Ro.

Johanne Larsen.

Fuglbækgaard.

Højskolen ved Vintertid.

Aaret 1931.

Kære gamle Elever!

Her til sidst i Aarsskriftet skal der lyde et Par mere private Ord til jer, vore Venner og gamle Elever.

Aaret 1931, der her skal skrives om, det vil altid komme til at staa som *Grønvald Nielsens* sidste; hans Død den 1. Oktober kaster sit skarpe Lys tilbage over Aaret med dets store og smaa Oplevelser.

Det første, der nu melder sig, er Savnet, saadan for os og saadan for jer. Kan vi undvære ham? Det er næsten ikke til at tænke. Men Højskolen er aldrig skabt ud af det, som Mennesker kan tænke eller spekulere sig til, og er det Guds Mening, der skal fortsættes med en Højskolegerning paa dette Sted, saa tør vi ogsaa tro, at han giver Aand og Kraft til det, blot vi lader os føre, som han vil.

Langt bedre end at tænke paa, hvad vi tabte ved *Grønvald*

Nielsens Død, er det at tænke paa, hvad vi vandt ved hans Liv, som Forstander Lange siger det her foran i Heftet, tænke paa alt det, vi har at sige ham og Gud Tak for. Gr. N. har været den bærende Kraft paa denne Skole nu gennem 45 Aar, har haft 9500 Elever, 7500 før 1920 og 2000 siden. Men langt vigtigere end det store Tal er jo det, at han har haft afgørende Betydning for mange Menneskers Liv.

Nu jeg sidder her i denne Stue, hvor Gr. N. gennem de fleste af de mange Aar har lagt Grunden for sit store Arbejde, her paa

Paa Hjemmets Grund.

Skolen og ude i vort Folk, kan jeg ikke lade være at tænke paa alt det, han har været ogsaa for os, der nu færdes i disse Stuer. Min Kone og alle hendes Søskende paa en nær har været hans Elever, og naar vi undtager Pastor Morten Larsen, den gamle Kæmpe, der er bleven 80 i disse Dage, saa har ingen anden uden for deres egen Kreds betydet saa meget for deres Hjem i Kildal — og saadan for mange Hjem!

Selv fik jeg den store Lykke, at han tog mig ind i sit skønne Arbejde i Folkehøjskolen og efterhaanden ind i sit Venskab og sin Tillid, saa han efter nogle Aars Forløb overlod mig unge Mand Ledelsen af sin Skole og gjorde mig til sin Arvtager. Er der da nogen, der maa føle sig i Taknemmelighedsgæld til Gr. N., saa maa det være os, som han gav saa meget, gav sin Tillid og sin Kærlighed.

Derfor har det ogsaa været mig en stor Glæde i denne Tid

at arbejde med dette Aarsskrift, der jo naturligt maa forme sig som et Mindeskrift om Gr. N., og derfor gik jeg med Glæde med i Arbejdet for at faa rejst et værdigt Mindesmærke for ham her ved hans gamle Skole, da gamle Elever bad mig derom. Men først og sidst er det min Kones og mit største Ønske, om vi maa faa Lov til at blive brugt, om end som skrøbelige Redskaber til hans Gernings gode Fortsættelse.

En anden stor Taknemmelighedsgæld, vi føler os i, er til *Valborg Jensen*, Gr. N.s mangeaarige Husbystyrerinde og Sekretær, først her paa Skolen og siden oppe i »Ungdom«. For meget godt gennem de forløbne 15 Aar skylder vi hende Tak, først og sidst for alt, hvad hun har været for Gr. N. Uden hendes Hjælp vilde det have været vanskeligt for ikke at sige umuligt at klare sig nu i de sidste Aar. En Datter kunde ikke have gjort det bedre, som det gentagne Gange er sagt.

Valborg Jensen.

Ogsaa til *Datteren Ingeborg* i Amerika gaar vore Tanker ofte i denne Tid. Vi kan bevidne, at hendes Fars Tanker og Bøn daglig var hos hende, og at hun som den eneste nulevende af Børnene betød meget for ham til Trods for den store Afstand.

Denne Afstand gjorde det jo umuligt for Ingeborg Grønvald at være til Stede nu ved Forældrenes Død, og vi forstaar, at det maatte ramme hende haardt, at hun saa pludseligt skulde miste dem begge. Men som Pastor Thygesen sagde det ved Fru Gr. N.s Begravelse, de kan maaske være mere for hende nu efter Døden.

*

*

*

Vi begyndte som sædvanligt *Vinterskolen* sidste Aar den 3. November med et Aabningsmøde, hvorved Berthelsen og jeg talte. Og vi har hele Aaret fortsat med de hyggelige Gudstjenester her paa Højskolen til større og større Glæde for os alle.

Men ellers fik vi sidste Vinter vore almindelige *Møder* ind i et nyt — og som vi selv synes — bedre Leje. De otte Møder, vi de sidste Aar har haft i Forsamlingshuset, samlede vi til fem større, som saa til Gengæld blev holdt i vor egen smukke Foredragssal, hvor der var stuvende fuldt hver Gang. Vi begyndte den 12. November med et Foredrag af Skolens gamle Lærer, Seminarieførstander Lange fra Vejle. Derefter samlede vi til fælles Kaffebord i Spisestuen, og endelig fik vi en dejlig Musikunderholdning i Foredragssalen ved Lange og Fru Lange.

Paa denne Maade faar vi bedre Tid, ikke blot til selve Mødet, men ogsaa til at snakke sammen ved Kaffen. Byens og Egnens Folk saavel som gamle Elever, der møder godt op, faar mere ud af Samværet med os og hinanden, end der kan komme ud af det, naar man hele Tiden skal sidde ret op og ned paa en Bænk i et af vore, desværre ikke særlig hyggelige, Forsamlingshuse, der knap nok kan varmes ordentlig op i den kolde Tid.

De følgende Møder forløb paa tilsvarende gode Maade. Ved dem talte Højskolelærer Elbæk, Uldum, Forstander Jacobsen fra Lærerskolen i Elbæk, Pastor Lindegaard, Hvejsel, og Forstander Johs. Terkelsen, Ry, mens hjemlige Kræfter sørgede for den øvrige Underholdning med Lysbilleder, Sang og Oplæsning. Saa glade blev vi ved disse Møder paa den Maade, saa vi har begyndt paa lignende Vis nu i Aar.

Af andre Møder skal jeg blot nævne, at Egnens Ungdomsforeninger som sædvanligt holdt Nytaarsmøde hos os under Provst Sparsøs Ledelse. Foruden af ham blev der talt af Grønvald Nielsen og Forstander Frede Terkelsen fra Danebod. Imidlertid satte det i med saa voldsomt Snevejr, saa det kneb for de unge at naa hjem, nogle brugte tappert hele Natten til at gaa hjem i, da Bilerne maatte give op. Anden Dags Møde maatte aflyses, og vi andre brændte inde med vore Foredrag — og vor Flæskesteg!

Endelig havde vi den 31. Januar Besøg af min Ungdomsven

I den hvide Sne.

Landbrugskandidat Emil Fenger fra Korinth, som har opholdt sig 5 Aar i Japan, og som da gav os en meget god Skildring af Livet derovre, ledsaget af en Række fine Lysbilleder.

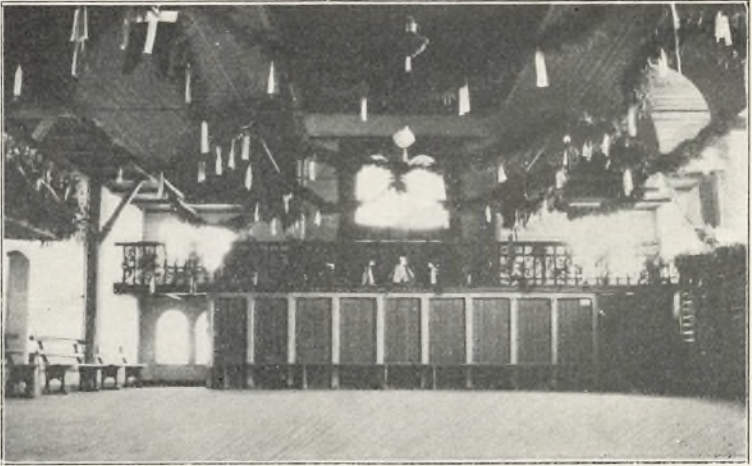
* * *

Af *Fester og Udflugter* havde vi en hel Række. Chokolade-gilderne har stadig deres gamle festlige Præg, ja, jeg synes næsten, de bliver bedre og bedre. I de senere Aar er der nemlig sket det, at Eleverne er kommen mere med i Underholdningen, saa det ikke er Lærerne alene, der trækkes paa. Nej, Eleverne opfører smaa Komedier eller enkelte Scener som „Hans og Trine“, „Det rødternede Sjal“, „Degnedansen“ o. s. v., mens Lærerne jo stadig giver deres Glansnumre til Bedste.

Men Vinterens største Fest er dog stadig Elevballet Fastelavnssøndag. Naar vi har faaet pyntet i den store Gymnastiksal, og Bøkers Orkester stemmer op, saa er der Fest, en skøn og lys Ungdomsfest, hvor de unge glæder sig paa bedste Maade.

I Aar havde vi indbudt forrige Sommer- og Vinterhold, og en god Del af dem mødte — trods Vinter og lange Afstande. Det betyder jo, at Elevballet bliver en Slags Vinter-Elevmøde, hvor en Del ældre og nuværende Elever kan lære hinanden at kende.

Om Mandagen gik „Abekatten“ over Brædderne i Foredrags-

Salen pyntet til Elevballet.

salen. Men desværre gav Fastelavn et lille Eftersmæk, idet enkelte, deriblandt Grønvald Nielsen, maatte gaa til Sengs, inden Festen begyndte, og i Ugen efter havde vi en rask lille Omgang Influenza. De halve af Lærerne laa samtidigt, saa vi andre maatte hænge ordentlig i for at klare Timer og Foredrag. Og min Kone var næsten ene om at passe de syge — men det har jo været Kvindernes Lyst lige siden Kolds Mors Dage!

Først paa Vinteren havde vi nogle gode smaa Ture i den

Efter Omlægningen i Haven.

nærmeste Omegn, men saa satte Vinteren ind, og Sneen laa til omkring 20. Marts. Alligevel naaede vi ogsaa de større Ture: til Urup, til Ejer Bavnehøj og til Himmelbjerget med m. m. Men den bedste Tur blev dog nok Teaterturen til Horsens. Det var den 4. Februar, at vi dér saa Jakob Knudsens „Den gamle Præst“. Min Kone havde i Forvejen holdt et lille Foredrag for os om hans Bog af samme Navn, saa vi var godt forberedte til at tage mod dette alvorlige Skuespil, der jo er en Dramatisering af Romanen. Tilmed havde Frede Terkelsen ved Nytaarsmødet talt om Jakob Knudsen, og ved Maanedsmødet den 11. Februar talte Pastor Lindegaard om hans Bog: „Jomfru Marie“, saa vi fik paa den Maade et helt lille Kursus i Jakob Knudsen og hans Digting. * * *

Sommerholdet blev det mindste, der har været paa Skolen i vor Tid — og det var strengt at vente paa de Indmeldelser, der ikke kom. Men saa snart Eleverne var kommen, og vi var kommen i Gang med Arbejdet, tænkte vi ikke mere paa det. Saa gik det, som det hedder i en af Elevernes mange „Chokolade-sange“:

„Hver Dag var en Søndag,
og Søndag en Fest,
og Tiden fo'r af Sted
som en farende Blæst“.

Ja, saadan kan det gaa. Vi fik en af vore virkelig gode Somre — med godt Humør og mange rige Oplevelser, som i een stor Familie.

I Stedet for Ville Jensen, der var paa Aarskursus, havde vi god Lærerindehjælp i min Kones Askovkammerat Marie Korslund fra Vendsyssel, der især tog sig af Gymnastikken og

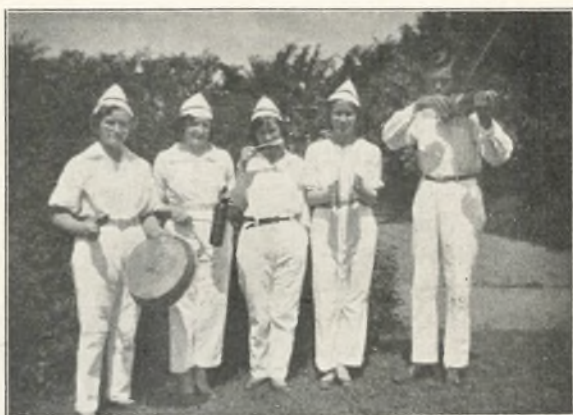

Marie Korslund.

Haandarbejdet, mens min Kone selv havde Sundhedslæren og hjalp mig med Danskundervisningen.

* * *

Sommeren bragte ogsaa mange gode *Møder*, skønne *Fester* og *Udflugter*. Vi begyndte den 4. Maj med Aabningsmøde, hvorved Pastor Thygesen og jeg talte. Kristi Himmelfartsdag, den 14. Maj, holdt Træden Valgmenighed sit Sommermøde her paa Højskolen, det, der ellers plejer at være i Tønning. Det var en stor Glæde for os at have hele Menigheden som Gæster paa vor

Fem Spillemand.

Skole, og de nød vist ogsaa Samværet i de store Lokaler, der jo gav bedre Plads, end der kan være i et almindeligt Forsamlingshus. Pastor Thygesen prædikede over Dagens Tekst, og Friemenighedspræst Morten Larsen, der hvert Aar fører Ordet ved dette Møde, holdt et af sine stærkt personligt prægede Foredrag, mens Højskolelærer Kristensen fra Hadsten sluttede med et Foredrag om gamle Pastor Glud i Jebjerg.

Søndag d. 14. Juni holdt vi en lille Flag- og Genforeningsfest i Haven, hvor der blev talt af Lærer Kristensen her ved Skolen og Forfatteren Salomon Frifelt, en af mine Askovkammerater, der især er bleven kendt ved sin Bog „Gennem de jyske Udmærker“, som blev anmeldt her i Heftet i 1929.

Sidst i Juni havde vi et fornøjeligt Besøg af Rens Efterskole

i Sønderjylland. Forstander Randlev Jensen og Hustru var paa en 8 Dages Cykletur gennem Jylland med alle deres Elever, og hen paa Eftermiddagen den 30. Juni naaede de hertil efter en anstrengende Tur over Himmelbjerget og Bavnehøj — tapre Piger! Om Aftenen viste vore Elever dem nogle smukke Folke-danse, og bag efter gik Legen smukt og godt i det grønne. Vi havde indbudt vore Naboer fra Vestbirk Efterskole til ogsaa at være med, saa der var ialt tre Skolers unge Piger, der tumlede sig i munter Leg med deres Lærere, Forstandere og det hele —

Søndag paa Søen.

en herlig Aften! Næste Morgen deltog de i Morgensangen og hørte Grønvald Nielsens Foredrag, inden Turen gik videre mod Syd.

Af Udflugter skal jeg kun nævne to. Sønderjyllandsturen, som er omtalt foran, overgaar jo alle de andre, især var det en Oplevelse for os i Aar ogsaa at faa Lov at komme over Grænsen og besøge de Danske dér, i Flensborg og Valsbøl. Mærkeligt var det at se vort eget skønne Danebrog vaje hele Flensborgs Hovedgade igennem sammen med de andre Østersølandes. Det var dog ikke til Ære for os! — men i Anledning af Østersøaaret. Men det var dog et Tidens Tegn. I den By, hvor Danskerne har faaet særlig Lov til at hejse deres eget Flag paa den store, aarlige Festdag, naar Aarsmødet holdes, men ellers aldrig, dér byder man nu officielle Danske nordfra velkommen med Danebrog.

Mens Sommerens stadige Regnvejr drillede os en Del paa Sønderjyllandsturen — dog såa vi omtrent alt, hvad vi vilde se — saa havde vi den herligste Solskinsdag til Himmelbjergturen d. 24. Juli. Den skønne Gudenaadal med Sukkertoppen, Gl. Ry Kirke og Øm Klosterruin havde vi set i Forvejen paa en Cykeltur. Nu tog vi da i Stedet med Toget — det nye, fine „Bryrup-Jensen“ — til Silkeborg, hvorfra vi saa sejlede til Himmelbjerg. I Fjor gik vi derfra over Bakkerne til Knøsen og sejlede saa igen fra Svejlbæk. I Aar var det for varmt til det, men saa gjorde

Hjem fra Kirketuren.

vi i Stedet Landgang ved Hattenæs, hvor vi nød et Par herlige Timer. Men den største Oplevelse paa denne Tur blev dog, som omtalt foran, Elevernes sidste Møde med Grønvald Nielsen.

* * *

Aarets største Fest er stadig *Elevmødet* sidst i Juni. Jeg aabnede det med at udtale Ønsket om en rigtig Elevfest i Glæde og Alvor, og det blev, som saa mange Gange før, en saadan Fest, vi fik.

Pastor Thygesen talte Lørdag Aften om Grønbechs Bog „Kampen om Mennesket“. Derefter opførte Lærerne og deres paarørende den kønne lille Komædie „Slægtningene“ af Henriette Nielsen. Maler Bruun havde lavet den herligste Scene: Parti fra Fanø med Huse, Klitter, Strand og Hav, saa vi kom ret

Berthelsen og hans Kone.

Frishøi og hans Mage.

To Lærerpar.

i Fanø-Stemning. Til Slut samlede vi i Haven under de kulørte Lamper, og her viste Eleverne os nogle smukke Folkedanse under Marie Korslunds dygtige Ledelse.

Efter Morgensangen Søndag Morgen talte Grønvald Nielsen ud fra et Ord i Davids Salmer: „Dine Bud har været mine Sange i mit Udlændigheds Hus.“ Og det skulde jo saa blive hans sidste Vidnesbyrd til de gamle Elever.

Ved Generalforsamlingen i Elevforeningen traadte Berthelsen og Frishøi ud af Bestyrelsen, idet de mente, der skulde være Plads for nogle af de unge. I deres Sted blev da valgt Peter Mørk Hansen, S. Vissing, og Kaj Brøgger Jensen, Tebstrup, mens Berthelsen blev gjort til Revisor.

Ved det festlige Middagsbord benyttede baade Grønvald Nielsen og jeg Lejligheden til at sige *Budde-Lund* Tak for den Tid, han har virket ved Skolen, idet han skulde rejse tilbage til København efter Sommerskolens Slutning. Foran har tre Kammerater fra Vinteren 1923—24 sagt ham Tak for hans Gerning.

Middag i Teltet. Grønvald Nielsen taler.

Som mit Udtryk for, hvad jeg skylder ham Tak for, skal her gengives det, jeg sagde ved den Lejlighed:

„BuddeLund har nu været her ved Skolen i 16 Aar, og hans Hustru omtrent halvt saa længe, og hun har ogsaa et Par Somre hjulpet til med Undervisningen i Haandarbejde. Jeg vil derfor gerne benytte Lejligheden her, hvor saa mange gamle Elever er til Stede, til at sige dem Tak for deres Gerning her og for alt det gode, vi har haft med hinanden i de forløbne Aar. B.L. traf jeg første Gang i Askov i 1913. Han kom hertil et Aar før jeg og blev den egentlige Aarsag til, at jeg blev knyttet til Vestbirk og ikke til Vallekilde, som der ellers var Tale om den Gang.

Alene af den Grund, men ogsaa for mangt og meget gennem de forløbne Aar, skylder jeg B.L. Tak, meget mere, end jeg her kan sige. Han har altid været en ivrig Medarbejder. Han har ikke altid haft saa mange Timer, Regning har han ikke ment at kunne tage, men han har ogsaa udført et stort Arbejde „bag Kulisserne“, især ved Aarsskriftet, med Indberetninger og meget andet.

En særlig personlig Tak skylder jeg B.L., fordi han altid har taget sig saa godt af vores Dreng, der har haft et godt Fristed i hans Hjem. Og denne Tak skal i samme Maade rettes til Fru B.L.

Nu vil vi, min Kone og jeg, ønske dem og deres Børn alt

muligt godt i Fremtiden. Og deri er jeg sikker paa at have alle jer gamle Elever med mig. De faar antageligt deres nye Hjem i København, og vi véd jo alle, at B. L. altid har været knyttet stærkt til sit Hjem og til vor Hovedstad, hvortil han altid søger hen, saa snart der ikke er Skole her, saa jeg er sikker paa, de nok skal finde en god Fremtid for Hjem og Gerning."

Budde-Lund er nu foreløbigt bleven Vikar for en Sekretær i „K. F. U. M.“ i København.

Eftermiddagsmødet blev i Aar holdt i Haven, der nu er bleven yderlig smuk derved, at Læbæltet og Buskadset mellem de to Dele er bleven ryddet, og der er kommen smukke Plæner med store Træer og Rosenbede i Stedet. Her talte Budde-Lund, Berthelsen og jeg. Og om Aftenen gik Legen lystigt paa den store Plæne — indtil de mange snurrende Hjul førte alle vore Venner ud over Landet igen, til deres Hjem og Virke, vi haaber, beriget gennem et Par Dages gode Oplevelser.

* * *

I de tre *Efteraarsmaaneder* har vi haft meget at gøre med Møder og Kursus, saa Tiden til November blev fuldt optaget.

Først i August havde vi »8 Dage paa Højskole«. Det var en meget forstaaende Kreds af ellers meget forskellige Mennesker, vi dér havde Glæden at have i Skole og Hjem, saa vi fik gode Stunder saavel i Foredragssalen som ude paa de dejlige Ture i den skønne Omegn.

Foruden Skolens gamle Lærere havde vi ved den Lejlighed ogsaa Gavn og Glæde af den ene af vore nye Lærere, Rasmus Jeppesen, der baade talte, læste op og sang for os. I de samme Dage havde vi desuden Besøg af en af mine Ungdomsvenner, Buc Bennike

I Solskin.

Blandt smaa Venner.

fra Vallekilde, der i en Række Aar har været Præst i Amerika, men nu er Sognepræst i Brøndum ved Esbjerg. Han holdt to udmærkede Foredrag for os. Ligeledes havde vi god Hjælp af min Svigerinde, Friskolelærerinde Kristiane Andersen fra Bonnet.

Først i September var min Kone og jeg med til det store nordiske Højskolemøde i Askov, og det gav os meget godt, gode Vidnesbyrd om, at Højskolen stadig er en levende Magt i de nordiske Folk. Og det var en stor Oplevelse dér at være sammen med næsten alle danske Højskolefolk og en Mængde Venner fra Højskolerne i Norge og Sverrig.

De nye Plæner.

Efteraarsmødet faldt i Dagene 20.—22. Septbr. De fremmede Ordførere dér var Forstanderne J. Th. Arnfred og R. Bording, Præsterne Morten Larsen og Fr. Schrøder og Lærer Demuth fra Ravsted i Sønderjylland, der læste Poul M. Møllers „Den krøllede Frits“ for os i Vilh. Andersens Dramatisering. Desuden talte Thygesen og jeg.

Et Skaar i Glæden var det, at Grønvald Nielsen nu var saa svag, at han ikke kunde være med. Derfor kunde vi ikke som tidligere Aar holde nogen egentlig Jubilæumsfest for 25- eller 40-aarige Elever. Alligevel havde vi megen Glæde af en hel Mængde Jubilarer, især den sidste Mødedag, ved Foredragene og i Stuerne om Aftenen.

Hvordan det skal gaa med disse Jubilæer i Fremtiden, véd jeg ikke. Nu har vi ikke Grønvald Nielsen mere, og Anton Hansen er rejst til Korsør, saa Kristian Hansen er den eneste af de gamle Lærere, der endnu er her i Byen. Derfor synes jeg ikke, at jeg vedblivende kan indbyde til dem. En anden Ting er jo, at gamle Elever altid er særlig velkomne paa Skolen og i vort Hjem, og det gælder da ikke mindst dem, der har Lyst til at samles til 25 eller 40 Aars Jubilæum. Hvis nogle af dem da fremsætter Ønske om det, saa skal det fremdeles være mig en stor Glæde at ordne det i Forbindelse med Efteraarsmødet, og vi kan da prøve at faa en af Lærerne fra den Tid til at være

Markerne mejes.

med. Men Ønsker i den Retning maa da komme frem i god Tid, skal vi sige senest ved Elevmødet.

Dagen efter Efteraarsmødet havde vi Høstfest. Karlene, Pi-
gerne, Lærerkredsen og nogle af vore gode Naboer, hvis unge
hjælper os saa trofast, var samlet med os til nogle Timers Fest-
lighed i den store Spisestue. Jeg kunde i Sandhed sige Tak for

Laura Thomsen.

godt Naboskab og til de
unge for god Hjælp i Hus
og Have, i Skolen og paa
Marken. Især gjaldt denne
Tak Laura Thomsen og
Asta Jensen. Den sidste
har været en god og dygtig
Kokkepige i de to sidste
Aar, og Laura har været
her paa Skolen i 22—23
Aar, først to Gange som
Elev, saa i 11 Aar hos
Grønvald Nielsen og nu i
11 Aar hos os. Hun har i
mange Aar staaet for Va-
sken og bl. a. holdt Lærer-
nes og Karlens Værelser i
Orden, og de skal vide, at
der var Omsorg i det, naar

hun talte om sine »kjære Lærere« og sine »lille Kaael«. Altid
har Laura fulgt godt med i, hvad der rørte sig blandt os,
og jeg véd, der er mange med i Takken og de gode Ønsker
for Fremtiden, nu hun forlader os. Hun har nu faaet Plads
hos et Par ældre Folk i Tønning, saa hun kommer ikke saa
sjældent »hjem« til os. Asta tog derimod længere bort, hjem
til sine Forældre i Lyngaa.

Et Par Dage efter Grønvald Niensens Begravelse havde vi
igen Kursus. Det var „De danske Ungdomsforeninger“, der
holdt Ledermøde paa Skolen i Dagene 8.—10. Oktober. Det var
meget interesserede Folk, Lærere og Præster og unge (ialt omkr.
70), der hjemme er ledende i Ungdomsarbejdet, som mødte
frem for at dygtiggøre sig yderligere til den Gerning. Mødet

Fra Ledermødet.

blev ledet af Formanden, Lærer Rasmus Nielsen, Vivild, og Gaardejer Otto Henriksen, Brande, og det havde især sin Styrke i det, at man samlede sig om et enkelt større Emne hver Dag.

Første Dag var det Forstander J. M. Jensen, der gennemgik dansk Hjemstavnsdigtning. Næste Dag behandlede Forstander A. Vedel Jakob Knudsens Digtning paa lignende Vis, og sidste Dag var det Arbejdersdigtningen, vi førtes ind i under Højskolelærer Morten Bredsdorffs Ledelse. Desuden holdt jeg to Foredrag om den tyske Teolog og Skolemand Johs. Müller og hans Bog om Jesu Bjergrædiken, og der var et Par Forhandlinger foruden Øvelse i Sang og Sanglege under Lærer Kristensens Ledelse.

Endelig skal jeg i denne Forbindelse nævne et Ungdomsmøde for Egnens unge, som vi havde under hjemlige Former en af de sidste Aftener i Oktober. Der findes ingen Ungdomsforening i Vestbirk nu, men i Sommer har en Del af Hjemmene saa i Stedet skiftevis samlet de unge, og det gaar godt.

* * *

Sidst i Oktober forlod Arkitekt *Anton Hansen* og *Hustru Vestbirk* for at tage Bolig hos Datteren og Svigersønnen i Korsør. Han og Grønvald Nielsen kom hertil paa samme Tid

Sofie og Anton Hansen.

og har været sammen her ved Skolen gennem 45 Aar; de har udfyldt hinanden saa udmærket, og nu skulde de altsaa ogsaa, om end paa forskellig Maade, forlade os paa samme Tid. Anton Hansen holdt op med sin Lærergerning allerede i 1927, og da skrev jeg lidt om ham her i Aarsskriftet. Men nu ønsker vi for dem begge, at de maa faa en skøn og rig Livsaften sammen med deres kære der ovre ved Storebælt.

Ogsaa *Alfred Kristensen*, der har været Lærer her det sidste Aar, er flyttet. Det var ellers Bestemmelsen, at han skulde blive i det mindste til April, men han har en Tid vaklet mellem Højskolen og Børneskolen, og da han nu kunde blive Vikar i Sattrup Skole her i Sognet, saa blev Afgørelsen, at han flyttede der hen. Vi siger ham Tak for god og trofast Hjælp. Han var et udmærket Menneske at have i Hjem og Skole. Og vi ønsker ham og hans Kæreste, Rigmor Tønnesen, som han fandt her, alt godt i de kommende Dage.

Alt i alt er der sket flere store Forandringer her ved Skolen

Rasmus Jeppesen.

August Hansen.

To nye Lærere.

i de sidste Aar, og det er for en Del nye Folk, vi skal virke sammen med i Fremtiden. Det kan udefra se haabløst og ubegribeligt ud; vi er saa smaa i Forhold til den store Opgave. Men vi skal jo ikke se Sagen udefra, men indefra, og vi kan ikke opgive Troen paa vort Kald; vi haaber, vi maa modnes gennem Livets og Gerningens store Oplevelser, og stoler paa, at Gud vil give os Kræfter og lade Gerningen lykkes til sin Ære.

Vi tror, vi faar god Hjælp i to nye Lærere. De er unge, men har dog begge været Lærere før — har formodentlig gjort deres Begynderdumheder; dem skal vi jo alle igennem nogle af! — Den ene, *Rasmus Jeppesen*, har faaet det meste af sin Uddannelse paa Silkeborg Seminarium og Askov Højskole og var sidste Vinter Lærer paa Nr. Ørslev Højskole paa Falster. Den anden, *August Hansen*, er uddannet paa Askov og Ollerup, hvor han ogsaa har taget Del i Undervisningen, ligesom han i flere Aar har ledet Gymnastik i Ungdomskredsene. Sidste Sommer har han opholdt sig i Svejts. De er nu begge godt i Gang med Arbejdet her, og vi tør tro, at det er et Par rigtige Højskolelærere, vi der har faaet.

De er begge Fynboer endda fra samme Sogn, Rynkeby. Vi har saaledes igen tre fynske Lærere ved Skolen, Frishøi er jo ogsaa Fynbo. Det er paa en Maade flovt for os Jyder, paa en jysk Skole — for Jyderne er jo de bedste — naar vi selv skal sige det da! — Vi har dog ogsaa en Sjællænder, Pastor Thygesen, og vi er fire Jyder, Berthelsen og jeg og saa de to Lærere, min Kone og Marie Korslund — saa a hober, vi beholder æ Øvvertav! —

Thygesen, Jeppesen og jeg har delt Grønvald Nielsens Timer mellem os. Thygesen vil foruden at holde sin sædvanlige Række af Foredrag tale om Luther og Grundtvig. Jeppesen har bl. a. Verdenshistorie, Geografi, Dansk og Sang, og jeg holder i de fire ugentlige Morgentimer Foredrag i Danmarkshistorie og Litteratur og holder desuden en Del frie Foredrag. August Hansen har især Gymnastik, Sundhedslære og Regning, og min Kone har Dansk, mens Berthelsen og Frishøi har omtrent de samme Timer og Fag som før.

* * *

Nu er vi sidst i November og er atter godt i Gang med et nyt Hold Elever. Vi begyndte den 3. November med Aabningsmøde, hvorved jeg talte om, hvad vi vil paa Højskolen, og Jeppesen om Ungdommen i Bjørnsøns Digtning.

Holdene er jo efterhaanden bleven mindre, især i denne Krisetid. Allerede sidste Aar til September, da den økonomiske Krise satte ind, mærkede vi omkring paa Skolerne Standsningen i Indmeldelserne. Lige til November kom der dog en Del flere, især arbejdsløse. For vort Vedkommende blev det til 40 ialt. Og i Aar maatte vi lidt længere ned igen, men bortset fra de arbejdsløse har vi dog (eller venter at faa efter Nytaar) omtrent samme Tal som i Fjor.

Som andre Højskoler har vi altsaa ogsaa i de sidste Aar haft en Del arbejdsløse og haft megen Glæde af dem. Men især sidste Vinter fik vi blandt de arbejdsløse nogle, der blev sendt os gennem et Par af vore Købstæders Hjælpekasser. Og da vi opdagede, at man ligefrem tvinger dem til at tage paa Højskole, for at Kommunen kan lægge Udgifterne til Understøttelse over paa Staten, saa sagde vi nej.

Det er haardt at skulle gøre det, naar man staar med god Plads og gerne vil gøre det bedste for de unge, men en saadan Tvangsindlæggelse er efter min Mening Synd, baade mod de unge og mod Højskolen, og vil vi være frie Arbejdere i den grundtvigske Højskole, saa maa vi bestemt sige nej til den Slags.

Baade ved de norske og svenske Højskoler, hvor de ellers har meget mere med Staten at gøre, er de dog fri for saadanne Misbrug. Ved det nordiske Højskolelætermøde i Askov i September udtalte Formanden for den svenske Højskolelærerforening, Rektor Nordgreen, at man paa de svenske Højskoler nu har op til 18 pCt. arbejdsløse, „men de kom frivilligt, var ikke sendt af nogen Myndighed, og de faar deres Understøttelse paa samme Maade som de andre Elever. Og det finder jeg er meget betydningsfuldt“.

Det var noget saadant, jeg slog til Lyd for i Højskolebladet i Maj. Nogle Blade optog min Artikel i meget misvisende Brudstykker, og andre faldt over mig, fordi jeg ikke vilde have arbejdsløse paa Højskolen. Jeg synes ellers, jeg sagde det tydeligt nok, at det kun var de tvangsindlagte, jeg ikke vilde modtage, men at de frivillige arbejdsløse selvfølgelig var lige saa velkomne som alle andre, og det er de stadig. Men Resultatet blev, at ingen har meldt sig siden.

Efter dette og efter som Tiden er, maa vi være glade for den Flok, vi har, især glade for, at de alle er kommen af egen Trang, fordi de venter at faa noget her. Kun paa denne Maade kan det rette Tillidsforhold, som nødvendigvis maa være Grundlaget for Højskolens Gerning, være til Stede.

Nu synes vi, at vi er godt i Gang med Arbejdet. Der er Humør og Arbejdslyst over Karlene, saa det er en daglig Glæde saavel i Skolen som i Hjemmet. Jeg siger med Vilje ogsaa „i Hjemmet“, for det er jo en af de store Fordele ved den lille Skole, at det kan blive ganske anderledes hjemligt, end hvor man har 100 eller 150 Elever. Vi mødes ved Bordet som een stor Familie, samles alle i de private Stuer til Aftensang, inden vi gaar til Ro, og vi kender hverandre lige saa godt efter 14 Dages Forløb som før efter 3 eller 5 Maaneder.

Ogsaa i selve Skolearbejdet er der flere Fordele, som vi maa

udnytte paa bedste Maade. Vi kan ganske anderledes lære de enkelte Elever at arbejde selv, naar de ikke er saa mange. Sidste Vinter indførte vi Selvarbejdstimer, som vi var meget glade for, og i Vinter er vi gaaet videre til ogsaa at dele Eleverne i Læsekredse, hvortil de har fordelt sig efter Valg af Emne. Det haaber vi ogsaa at faa Glæde af.

Det eneste rigtig vanskelige, der er ved de mindre Hold, er det økonomiske, især naar man som her staar med de store Bygninger og den store Gæld; Skolen er jo købt i Dyrtiden. Det har da haft til Følge, at hos os er Nedskæringen ikke blot bleven til Snak, men til fuld Alvor, hvor det kan lade sig gøre. Og saa vidt man kan regne med nogen Ting i denne Tid, saa kan det komme til at gaa rundt, blot Elevtallet vil stige lidt igen, helst til 40—50. Men skal det være, kan vi holde ud en Tid med færre.

* * *

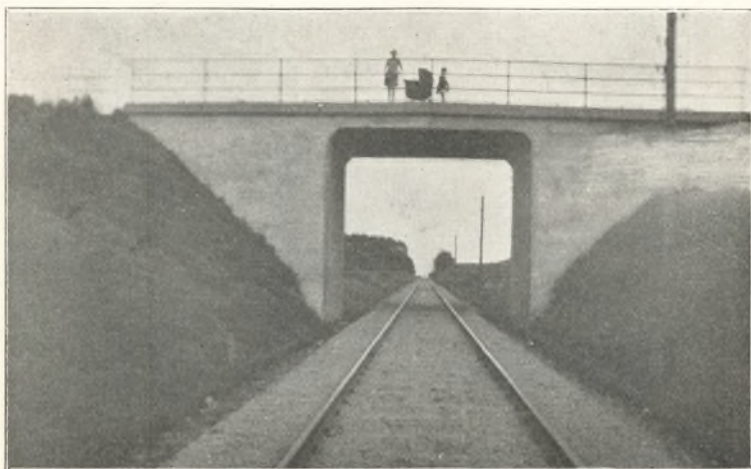
Trods alt synes vi da ikke, at det ser saa fortvivlet ud. Og det skal I, vore gamle Elever, vide, at vi ser Fremtiden i Møde med Forventning og godt Mod, og saa gaar det nok ogsaa, som det skal, med jeres gamle Højskole. Og i Forvisning om, at I staar sammen med os, sender vi jer vore bedste Ønsker for jer selv, for jeres Hjem og jeres kære. Vi siger jer inderlig Tak for alt godt i det forløbne Aar og ønsker jer alle en rigtig velsignet Julefest og et godt Nytaar! At det nye Aar skal blive særlig lyst for nogen af os, er der ikke megen Udsigt til, men derfor kan det alligevel blive godt, blive til Velsignelse for os. Det er somme Tider gennem det strenge, vi faar det bedste.

Mormor og Carl beder os hilse og ønske glædelig Jul! Og saa faar I endelig allesammen de kærligste Hilsener fra jeres hengivne
Maren og Kristen Nørgaard.

Kære gamle Elever!

Ogsaa alle vi undertegnede siger Tak for alt godt mod os og Skolen i det forløbne Aar og ønsker jer alle en rigtig glædelig Julefest og et godt velsignet Nytaar!

*Marie og Thyge Thygesen. Karen og Kristian Hansen.
 Kathrine og Bernhardt Berthelsen. Amalie og Johannes Frishøj.
 Valborg Jensen. Marie Korslund. Alfred Kristensen.*

Den nye Bro Vest for Byen.

Smaanoter.

Medlemsbidraget.

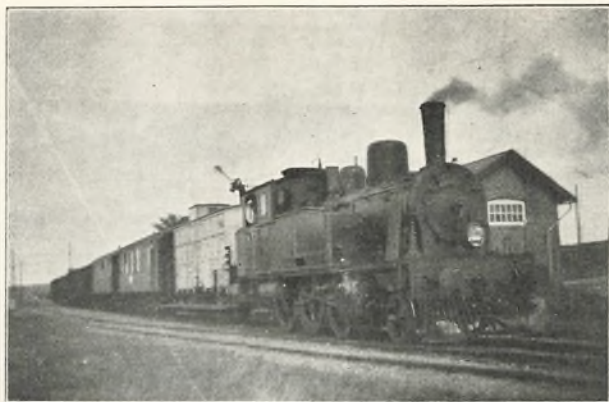
Ved modtagelsen af årsskriftet vil man straks se, at der er sket en forandring med hensyn til opkrævningen af medlemsbidraget, idet det nu foretages ved indbetalingskort til girokontoret. Det blev nemlig, på forslag af forstander Nørgård, ved generalforsamlingen vedtaget, at det skulde være sådan. Medlemmerne skånes derved for det dyre postopkrævningsgebyr og porto, nemlig 50 øre. Elevforeningen betaler nu tryksagsporto, 10 øre. Nu kan der ske dette ved denne fremgangsmåde, at man kan opsætte indbetalingen til engang ved lejlighed, eller indbetalingskortet kan blive forlagt, og bidragene således indkomme lidt efter lidt hele året. For at forebygge dette vedtoges tillige, at bidraget skulde være betalt inden 1. februar 1932. Efter den tid vil bidraget blive taget pr. postopkrævning, og gebyret, 35 øre, komme på medlemmets regning. Man bedes derfor i egen interesse indsende bidraget straks eller senest 1. februar.

Søren Hansen.

Understøttelse.

Gamle elever gøres opmærksom paa, at elevforeningen nu er ret godt stillet, så der kan blive helt gode understøttelser til en del nye elever, hvis I kommer ud for nogen, som I kan tænke jer gerne vil på skolen, men som forgæves har søgt amtet, eller som af anden grund mangler hjælp. „Via Nørgaards Mindelegat“ søges ligeledes gennem skolen eller elevforeningen.

S. H.

«Bryrup-Jensen».

Årsskriftet 1931.

Dette årsskrift, der, som I ser, er formet som et mindeskrift om Grønvald Nielsen, har vi ladet fremstille i et større antal end tidligere, og det kan ved indsendelse af 1 kr. fås hos elevforeningens formand, Søren Hansen, Vestbirk. S. H.

Horsens-Silkeborg-Banen.

For 1½ Aar siden blev Arbejdet med Bryrupbanens Ombygning fuldført, saa nu er den normalsporet og ført igennem til Silkeborg. Det er en stor Fordel for os, især naar vi skal til Vest- eller Nordvestjylland. Vi har 6 Tog daglig i hver Retning, 4 Motortog og 2 Damptog, alle med fine nye Vogne — og nu kan det hele gaa rundt! —

Det gamle Tog kaldte vi jo „Bryrup-Ekspressen“ eller „Bryrup-Jens“. Da det fine nye Tog kom, blev det straks af en af vore Piger døbt om til „Bryrup-Jensen“! K. N.

Højskolens Tilsynsførende.

Efter Pastor Bjørnskov-Pedersens Bortrejse har vi faaet en af Skolens gamle Venner, Gaardejer *Aase Jensen*, Østbirk, til stedlig Tilsynsførende ved Vestbirk Højskole.

En Bog om Grønvald Nielsen.

Seminarieforstander *Kr. A. Lange* i Vejle, der var Grønvald Nielsens gode Ven, og som har været Lærer her ved Skolen i mange Aar, tænker paa at skrive en Bog om ham og har derfor faaet overladt en Del af hans Papirer, Breve, Manuskripter o. l. til det Brug.

Et Mindesmærke for Grønvald Nielsen.

Som det fremgaar af omstaaende Opfordring, og som de fleste nok

har set det i Bladene, er der et Arbejde i Gang for at faa rejst et Minde-
desmærke for Grønvald Nielsen her ved Skolen. Vi aftrykker Opfor-
dringen her i Heftet, for at den saa vidt muligt kan blive kendt af alle
gamle Elever, og enhver, der har Lyst til at yde et Bidrag dertil, kan
faa Lejlighed til det.

Brev fra Amerika.

Kære Elever fra Vestbirk Højskole!

Det sørgelige Bud er kommet til os, at Grønvald Nielsen, vor store
Lærer og Ven, er gaaet bort. Vi her i Amerika er ogsaa bedrøvede
over, at vi ikke skal se ham igen, at vi ikke skal trykke hans Haand
eller høre hans varme Stemme og se hans Smil.

Dog han lever stadig i os alle! Netop, mens vi sørger over ham, faar
vi ny Kraft ved Tanken om hans Mod og hans store og frugtbare Kund-
skaber. Livet blev lykkeligere og rigere ved ham!

John C. Campbells Højskole skylder megen Tak til Vestbirk: til
Grønvald Nielsen, til Nørugaards og til alle, der gjorde de tre Ameri-
kaneres Ophold der i 1922 saa lykkeligt. Vi takker i Særdeleshed for
Kendskab til, hvad et virkeligt Højskoleliv maa være, Hjem, Kammerats-
skab, Begejstring; vi haaber, at noget af dette er kommet ind i vort Liv
her. Vi skylder Vestbirk Tak for Georg Bidstrup, for vi vilde aldrig
have kendt ham, hvis vi ikke havde mødt ham der det Aar. Han har
bragt os noget af det bedste, som den danske Folkehøjskole har at give
Amerika. Gennem ham deler De Arven med os. Det er en rig Arv, og
jeg er lykkelig over her at udtrykke lidt af min Taknemmelighed
over den!

Hvis nogen af Dem kommer til Amerika, haaber vi, De vil føle, at
her i Nord Carolinas Bjerge er Deres Amerika-Højskole-Hjem!

Deres oprigtige

Olive D. Campbell,

John C. Campbell Folk School,
Brasstown, North Carolina, U. S. A.

NB. Dette Brev kom desværre først, da Aarsskriftet var næsten
færdigtrykt. Derfor sætter vi det her mellem Noterne; ellers burde det
jo have staaet mellem de andre Mindeord om Grønvald Nielsen.

K. N.

Vestbirkkredsen i København.

Gamle Vestbirkelever ude omkring i Landet har undertiden spurgt:
„Er der et naturligt Grundlag for en saadan Kreds, og kan den trives
ved Siden af alle de andre store Foreninger, som findes i en By som
København?“

Maaske er der flere, der har tænkt det samme, og til dem vil jeg

gerne sige, at netop her er der Trang for en saadan Kreds; her, hvor alt er saa stort, saa de enkelte forsvinder i Mængden, her trænger vi til at have noget for os selv, noget, som vi alle er fælles om, og hvor vi føler os hjemme.

Kredsen trives da ogsaa udmærket, Medlemstallet er gaaet jævnt opad for hvert Aar, der er gaaet, siden vi begyndte; men naar vi har haft saa megen Glæde af vore Sammenkomster, saa skyldes det i første Række vor gamle Skoles Trofasthed imod os, og da navnlig H. Budde-Lund, som har glædet os Gang efter Gang ved at komme og være sammen med os.

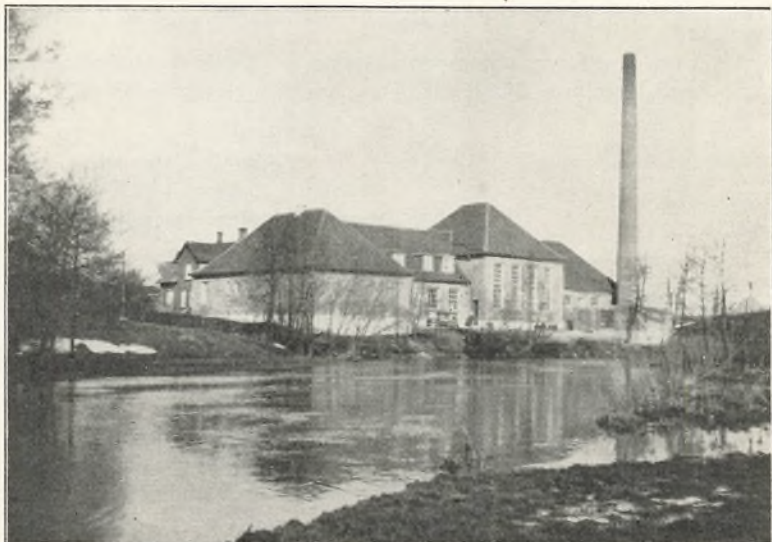
Ogsaa Skolens tidligere Lærere, Th. Thomsen, Pastor Bennike og Helstrup-Andersen skylder vi Tak for gode og fornøjelige Aftener.

Møderne holdes en Gang maanedlig (med Undtagelse af de tre Sommermaaneder, hvor saa mange er bortrejst) skiftevis herude paa Rostrupsvej og i Grundtvigs Hus, hvor Højskoleforeningen det sidste Aar har vist os den store Venlighed at give os gratis Lokale.

Gamle Elever, som kommer til København, indbydes til at være med og vil, naar de sender et Brevkort med Navn og Adresse til undersignede, faa Meddelelse om, hvornaar Møderne holdes.

Med hjertelig Hilsen og Tak fra alle herovre til dem, der hvert Aar har glædet os med at sende Julehilsen til Kredsen.

Anna Lauridsen,
Børnehjemmet, Rostrupsvej 3,
København F.

Voervadshro Mejeri, som Frishøi byggede sidste Sommer.

Et Mindesmærke for Grønvald Nielsen.

Da der fra flere Sider — fra gamle Elever og Venner — er blevet udtalt Ønske om at rejse et Mindesmærke for Højskoleforstander *Grønvald Nielsen* ved Vestbirk Højskole, er undertegnede traadt sammen i et Udvalg for at søge denne Tanke virkeliggjort.

Grønvald Niensens Gerning har været meget betydningsfuld og har ført ham i Forhold til mange Mennesker; han havde saa mange Venner og var elsket af sine Elever; derfor ved vi, at vi har mange bag os, naar vi udsender denne Opfordring til hans Elever og Venner om at yde Bidrag til et saadant Mindesmærke.

Bidraget bedes sendt snarest — og senest 15. Januar 1932 — til Udvalgets Kasserer, *Søren Hansen, Vestbirk, Postgiro Nr. 37375*, eller til en anden af Udvalgets Medlemmer, som alle er villige til at modtage Bidrag. Udvalget vil saa henvende sig til en af vore store Kunstnere og formaa ham til at lave Mindesmærket, saa det — om muligt — kan afsløres allerede ved Elevmødet Søndag den 26. Juni 1932.

<i>Jacob Appel,</i> Højskoleforstander. Askov. Vejen.	<i>Holger Budde-Lund,</i> Højskolelærer, f. T. Dosseringen 46 ² . Kbhvn. N.	<i>N. Daugbjerg,</i> Direktør. Aalborg.
<i>Karen Sodborg Hansen,</i> Husmoder. Vestbirk.	<i>Søren Hansen,</i> Elevforeningens Formand, Vestbirk. Kasserer.	<i>Kristen A. Lange,</i> Seminarieforstander, Vejle. Formand.
<i>Casper Laursen,</i> Gardejer. Monbjerg, Østbirk.	<i>Kristen Nørgaard,</i> Højskoleforstander, Vestbirk. Næstformand.	<i>S. P. Qvist,</i> Redaktør. »Fyns Tidende«, Odense.

Regnskab

fra 1. Juni 1930 til 1. Juni 1931.

Indtægt:	
	Kr. Øre
Kassebeholdning 1. Juni 1930	2577 13
Medlemsbidrag.....	5088 13
Solgte Aarsskrifter.....	62 30
Overskud i Brugsforeningen	45 89
Renter.....	138 95
	Kr. 7912 40

Udgift:	
Understøttelse til Karle i 1930—31.....	425 00
Understøttelse til Piger i 1931.....	400 00
Postoprævningsblanketter.....	104 90
Frimærker til Postoprævning og Forsendelse af Aarskriftet.....	1070 00
Konvolutter til Aarsskriftet.....	44 50
Trykning af Aarsskriftet	1948 43
Fragt af Aarsskriftet	32 20
Papir og Gummibaand	6 45
Fotografier til Aarsskriftet	5 00
Medlemsbidrag i Brugsforeningen.....	8 00
Kundgørelser.....	91 23
Porto.....	13 84
Formandens Løn	300 00
Kassebeholdning	3462 85
	Kr. 7912 40

Ovenstaaende Regnskab er revideret og fundet rigtigt.

Vestbirk 17. Juni 1931.

P. M. Tønnesen.

Holger Budde-Lund.

Medlemmer, der skifter Opholdssted, bedes meddele det til
Søren Hansen, Vestbirk pr. Vestbirk, inden 1. November,
samt hvilket Aar de har været Elev paa Skolen.

Medlemmer i Elevforeningen

af sidste Aars Skolehold.

Vinteren 1930—31.

- Andersen, Niels Larsen, Vestby Haverslev, Arden.
— Holger, Fuglsøskov, Femmøller.
Aagaard, Thomas Kr., Vellev Vestergaard, Ulstrup.
Bengtzen, Jens Martinus, Mesing, Skanderborg.
Dybvad, Jens Østergaard, Dybvad Vestergaard, Gadbjerg.
Eeg, Povl Pedersen, Skagen.
Eskildsen, Niels, Gesten, Veerst.
Hansen, Peder Mørk, Sdr. Vissing.
— Carlo M., Vrigsted Mark, Vrigsted.
Henningsen, Thorvald, Røde Kro.
Holm, Aage, Døstrup, Døstrup.
Iversen, Alfred, Starup, Tofterup.
Jakobsen, Lars, Grærup, Oksbøl.
Jensen, Herman, Bordrup, Oksbøl.
Johnsen, Nis, Nørre Hostrup, Røde Kro.
Kristensen, Kristian Gade, Malle, Thisted.
— Oluf, Hundstrup, Hundstrup.
Kristiansen, Niels Chr., „Nyhus“, Halm, Ravnstrup.
Markussen, Markus Anton, Nørretorv 21, Horsens.
Nielsen, Ernst, Adr. Boghandler I. P. Nielsen, Hornum.
Pedersen, Richard, Lynggaarden, Stauerby, Præstø.
— Marinus E., Hornum.
— Niels, Sig.
— Iver Tofterup, Faaborg, Varde.
Poulsen, Johannes, Rolstrup, Grenaa.
— Søren, Gravlev, Hyllested.
Rasmussen, Jens Arne, Dyngby, Boulstrup.
Stisen, Chresten, Ulbjerg, Skals.
Søndergaard, Kristian, Hillerslev.
Sørensen, Kristian P., Føvling, Føvling.

Sørensen, Kristian, Brorstrup, Arden.
 — Svend Aage, Vgth. 41, Give.
 Tønnesen, Svend Børge, Vestbirk.

Sommeren 1931.

Andersen, Hilda, Stilling Mark, Stilling.
 Bach, Martha, v. Gl. Dalhøj, Fjerritslev.
 Dalby, Inger, Hvidbjerg, Skive.
 Frederiksen, Edel, Vestergade, Fjerritslev.
 Jensen, Mette, Buelund, Blaaehøj.
 — Inger, Vraa, Vrinnere.
 Kristensen, Betty, Højstrupgaard, Bjeverskov.
 Larsen, Johanne, Vigerslev Allé 40, Valby, København.
 Mikkelsen, Thyra Wad, Tøving, Erslev, Mors.
 Petersen, Kamma, Ejermark, Skanderborg.
 Skov, Gerda, Kragholm, Rudkøbing.
 Thorhauge, Astrid, Thorup Holme, Thorup.
 Wammen, Gudrun, Gislum Skole, Østrup.

Restoplagerne af Grønvald Nielsens Bøger sælges nu billigt ud.

De kan forlanges i enhver Boghandel, og Boghandlerne skaffer dem saa til Veje.

Vil nogen bruge dem til Julegave, bør de bestilles hurtigst muligt.

Talt og skrevet	før 3,75	nu 2,50
I de unges Lcjr	≈ 3,00	≈ 1,50
Minder I	≈ 5,50	≈ 2,50
Minder II	≈ 4,75	≈ 2,50
Breve til mine Elever	≈ 2,00	≈ 0,50

De fire første faas indtil Jul hos Valborg Jensen, »Ungdom«, Vestbirk St. »Breve til mine Elever« kun hos hende. Bogen om W. Gladstone er udsolgt.

37.44
H
1931

Elevmødet

i 1932 bliver

Lørdag d. 25. Juni fra Kl. 7½, Aften
og

Søndag d. 26. Juni fra Kl. 9½, Morgen

Efteraarsmødet

bliver

Søndag d. 18., Mandag d. 19.

og

Tirsdag d. 20. September.

Efteraarsmødet begynder hver Eftermiddag Kl. 3½ og Aften Kl. 8. Af fremmede Talere har vi foreløbigt Løfte om Højskolelærer *C. P. O. Christiansen*, Askov, og Forstander *Hans Lund*, Rødding. Til begge disse Møder er *alle velkomne*, men vi vil gerne, at man melder sig forud, og hvis man ønsker at bo paa Skolen, at man da ogsaa medbringer Sengetøj.

Maren og Kristen Nørgaard.

INDHOLD

<i>Karen Hildebrandt: Mindedigt om Grønvald Nielsen.....</i>	3
<i>Kristen A. Lange: Grønvald Nielsen.....</i>	4
<i>Thyge Thygesen: Tale ved Grønvald Nielsens Jordefærd..</i>	25
<i>Kristen Nørgaard: Ved Grønvald Nielsens Baare.....</i>	29
<i>Lars Bækhoj: Ved Grønvald Nielsens Jordefærd.....</i>	32
<i>Grønvald Nielsens Jordefærd ved Horsens Folkeblad, Johs. Elbek og Svend Sørensen.....</i>	34
<i>Mindeord om Grønvald Nielsen ved Anders Vedel, Thyge Thygesen, J. N. Jensen, H. Jensen, S. P. Qvist, Johan Borup, Tømmermanden fra Monbjerg, Fr. Karl Kristens- sen, Kristen Nørgaard, Kristen A. Lange, Andreas Bach og Fynboen M. N.</i>	42
<i>Grønvald Nielsen: Frihed.....</i>	68
<i>Olav Langeland: Hilsen til Danmark.....</i>	78
<i>Kristen Nørgaard: Rasmus Knudsen.....</i>	79
<i>Holger Budde-Lund ved Martinus Larsen, Jørgen Hansen og P. Sørensen Degn.....</i>	82
<i>Holger Budde-Lund: En Hilsen og Tak til gamle Elever....</i>	86
<i>Bilturen gennem Sønderjylland ved Marie Korlund og Jo- hanne Larsen.....</i>	89
<i>Kristen Nørgaard: Aaret 1931.....</i>	105
<i>Smaanoter.....</i>	127
<i>Et Mindeamærke for Grønvald Nielsen.....</i>	131
<i>Regnskab.....</i>	132
<i>Nye Medlemmer.....</i>	133